

ԳՐԱԿԱՐԱՆ ԹԱՏՐԵՐԳԱԿԱՆ

ՓԵԼԼԵԿՐՈՅ ՓԻՈԼԱ

ԹԱՏԵՐԱԽԱՂ

ԵՐԵՒ ԱՐԱՐՈՒԱԾՈՎ

ԿՂԵՐԱԿԱՆԱՅ, ԳՐԻՍՏՈՆԵԱՅ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆՅ, ԿՐԹԱԿԱՆ

ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆՅ՝ ԵՐԿՍԵՌ ԳԱՍԻՆ ՀԱՄԱՐ

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ Ի ՄԻԼԱՆ

ԿԱՏԱԿԵՐԳՈՒԹԻՒՆ՝ ՄԷԿ ԱՐԱՐՈՒԱԾՈՎ

ԹԱՐԳՄԱՆԵՑ

Հ. ԱԼԵԳՐՈՍ Ա. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՄԻԻԹԱՐԵԱՆ

ՎԵՆԵՏԻԿ — ՍՈՒՐԲ ՂԱԶԱՐ

1916

85
Կ-36

ԳՐԱԴԱՐԱՆ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ

ԳՐԱԴԱՐԱՆ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ. աշխ. կը ձևանայ շարք մը թուակարգեալ ութածալ հատորիկներէ, որոնք կը ծառայեն՝ յատկապէս տղայոց ընթերցման և դպրոցներու մէջ թատերական ներկայացմանց և մրցանակաբաշխութեանց, - Մինչև օրս հրատարակուած թիւերն հետեւեալներն են:

1. Ս. Գոմիեիկ կղզոյն գերին. տրամ. - չեղ. ծ. Քոլայամնի, - թրգմն. չ. Աթանաս Տիրոյեան, - Տպ. 1905, էջ 62.

2. Խաղամուլ. տրամ. - չեղ. չ. Աթանաս Տիրոյեան, - Տպ. 1895, 1906, էջ 84.

3. Ա. ԵՐԵՔ ԶԱՆԵՇՏՆԵՐ. - Երկու ծայրայեղներ, - չեղ. չ. Ա. Տիրոյեան, - Տպ. 1906, էջ 1-25. — Բ. Երեք քաջեր, - չեղ. չ. Ա. Տիրոյեան, - Տպ. 1906, էջ 26-52. — Գ. Գողցուած սազը, - թրգմն. չ. Ա. Տիրոյեան, - Տպ. 1906, էջ 53-80.

4. Ա. ԵՐԿՈՒ ԶԱՆԵՇՏՆԵՐ. - Երկու հրացանակիրներ, - Տպ. 1907, էջ 1-35. — Բ. Տաղնապալից զիւր մը, - թրգմն. չ. Անանիա Գոնտարձեան, - Տպ. 1907, էջ 36-64.

5. Սիմոն տանապետը. տրամ. - չեղ. Տիմանտար և Տէմնըրի, - թրգմն. ազատարար չ. Ա. Տիրոյեան, - Տպ. 1908, էջ 130.

6. Ա. ՈՐԴԻԿԱՆ ՍԵՐ. տրամ. - չեղ. ծ. Ճէնոյիմօ, - թրգմն. չ. Ա. Տիրոյեան, - Տպ. 1908, էջ 1-58. — Բ. Անգնտակ ասրճանակներ. զաւեշտ, - չեղ. Ա. Քոցպուէ, - թրգմն. չ. Վ. Խանապէկեան, - Տպ. 1908, էջ 59-95.

ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ԹԱՏԵՐԻԳԱԿԱՆ

Ա Ն Ձ Ի Ն Ք

- ՓԷԼԼԵԿՐՈՑ ՓԻՈՒԱ, ՆԿԱՐԷ.
  - ԴՈՄԻՆԻԿՈՍ, ԻՐ ԿՂԵՂԵՐ.
  - ՔԱՓԷԼԼԻՆԻ, ԻՐ ԿՂԵՂԵՐ.
  - ԹԱԴԵՈՍ ՔԱՐԼՈՆԷ, ՔԱՆՂԱԿԱԳՐԹ.
  - ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ } ԻՐ ՈՐՈՒՄԸ.
  - ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ } ԻՐ ՈՐՈՒՄԸ.
  - ՏՕՊՐԻ, ՎԱՂԴԵՍԵՐ.
  - ՏՕԺԻՆ, ՎԱՏԱԿԱՆԱՆՈՐԸ.
- ՏԿԱՐԱՆՆ Է ՃԿՆՈՎԱՅԻ ՄԷՂ:

ԱՌԱՋԻՆ ԱՐԱՐՈՒԱԾ

Նկարչուքեան դպրոց. խորը անկողին մը՝ վարագուշտով բաժնուած, ուր զետեղուած է իշղաներկ մը:

Տ Ե Ս Ի Լ Ա.

ՓԷԼԼԵԿՐՈՑ իշղաներկին ընդ է ու կը նկարէ, ընդունալի՛ ԴՈՄԻՆԻԿՈՍ գրասեղանի մ'առջև. նստած կը գծագրէ. վայրկեան մը վերջ կը հասնի ՔԱՓԷԼԼԻՆԻ:

- Քափեղիկի. — Ապրիլ, տղաքս, կ'աշխատիք: Փեղեկրոյ. — Բարի գալուստ, պարոն ուսուցիչ: Դոմինիկոս. — Բարի տեսանք: Քափ. — Իրաւցնէ զարմացած եմ, ո՛չ քու վրադ, սիրելի՛ Փէլլէկրոս, այլ այս գլխիկին վրայ... Իրաւունք չունիմ, Դոմինիկոս: Դոմ. — Ես, անշուշտ յանցանքը քեզի չեմ տար: Քափ. — Վերջապէս ամենէն ծոյլն ես եմ, կարծեմ: Դոմ. — Կարծեմ: Քափ. — Բայց ի՞նչ կ'ուզես: Նոյեմբեր ամիսը դեռ ինձի չ'ընդունիր որ բնութեան գեղեցիկ տեսարաններէն հրաժարիմ, երբ արևը կը ծագի և լերան ետեւէն վեր կը բարձրանայ՝ կարծես թէ յիրաւի կրակէ լեռնէ մը կը ծնանի: Ո՛հ, մենք իտալացիներս՝ հրաշալի երկինք մ'ունինք:

Գում. — Եւ մաքուր օդ. բնաւ անմարսութիւն
չենք ունենար:

Քափ. — Ես այլ ևս ծերացեր եմ, եօթանաս-
նոց... Է՛հ: Բայց աւելորդ է բարկանալ սպի-
տակ մագերուս, երբ չեն կրնար իրենց առա-
ջին գոյնին դառնալ: Գարձեալ շատ աւելի
բարեբաղդ եմ, որ գոնէ կրցայ քու հանճարիդ
ուղղութիւն մը տալ, սիրելի՛ ֆէլլէկրոս. և,
կեցցէ՛ թիցիանոյ, գեղեցիկ փառք մ'է: Մե-
ռած պիտի չհամարիմ ինքզինքս, վասն զի
քու իւղաներկերուդ կեանքով պիտի ապրիմ,
որ անմահ պիտի ըլլայ:

Փեյ. — Սիրելի ուսուցիչս, չարժեր արցունք
թափել, ինձմէ մի՛ ծածկէք:

Քափ. — Ի՛նչ արցունք... Ո՛հ, այո՛, ստոյգ է:
Մենք ծերերս կնիկներու պէս ենք, շուտով
կու լանք:

Գում. — (քրքիչով) ա՛հ... ա՛հ... ա՛հ...:

Քափ. — Եւ հիմա ինչո՞ւ կը ծիծաղիս:

Գում. — Այս աղէկ բան: Այսպէս պէտք է ըլ-
լայ. դուք կու լաք և ես կը ծիծաղիմ... ա-
նէ՛ծք մաղձոտութեան: Բայց միշտ ըսած եմ
ես, այս արուեստը մարդատեսցի արուեստ է.
միշտ փակուած, չորս պատերու մէջ ամփո-
փուած, ամէն կողմը իւղաներկեր և արձան-
ներ կամ անդրիններ:

Քափ. — Սակայն դու այնչափ քիչ կը կենաս...
որ...:

Գում. — Ի՛նչ գեղեցիկ տրամաբանութիւն...
Անտարակո՛նջ...: Պէտք էր սրտնե՛ղ ծնած ըլ-
լալ և տխրագգած. ինչպէ՛ս, օրինակի համար
եղբայրս, որ այդ գէշ բնաւորութիւնը շարկած
աշխարհ եկեր է, իսկ ես ընդհակառակն, ո՛չ,
չեմ կրնար ինքզինքս աշխատութեան տալ.
Գլուխս ուսման չպառկիր. և զիտէ՛ք թէ օ-
րուան մէջ քանի մ'անգամ ինձի ի՛նչ կը պա-
տահի: Մատիտը ձեռքիս մէջ՝ կը մրափեմ, մինչ-

դեռ ֆէլլէկրոյ յարատե իր նկարով զբաղած
է ինչպէ՛ս հիմա... օրինակի համար, տեսէ՛ք:

Քափ. — Կը տեսնեմ, կը տեսնեմ... իրեն ար-
գելք մի՛ ըլլաք: Արուեստաւոր մ'երբ կ'աշ-
խատի, պէտք է յարգել զինք:

Գում. — Ձեր ըսածին պէս թո՛ղ ըլլայ:

Քափ. — Բայց դու ալ կրնաս...:

Գում. — Բնա՛ւ, երբեք:

Քափ. — Եւ սակայն, դու հանճար ունիս, իմ
օրրելի՛ Գոմի՛նիկոսս (գրաւեղանի՛ն Վօտե՛նա-
լով) Օրինակ իմն, այս գծագրութիւնը շատ
լաւ եղած է. միայն թէ մատիտը քիչ մը թե-
թե պէտք էր քաշուած ըլլալ:

Գում. — Բայց եթէ ինձի հարցնելու ըլլաս,
կարծես մատներուս մէջ ասեղ մը բռնած ըլ-
լայի:

Քափ. — Կը հաւատամ: Բայց զիտէ՛ս թէ ին-
չու:

Գում. — Ըսէ՛ տեսնեմ:

Քափ. — Վասն զի վարժեր ես շատ աւելի յա-
ճախ սրուակ բռնելու:

Գում. — Ո՛հ, այդ ստոյգ է, բայց զիտես ար-
դէն որ վարժութիւնը դժուարաւ կը թողուի.
այնչափ աւելի դժուար՝ որչափ ախորժելի է:

Քափ. — Բոլորովին չտրամաբանելու չափ:

Գում. — Կը սխալիս: Կը ներես. վարժապետ
ես, բայց վարժապետներն ալ երբեմն կը սխա-
լին: Գի՛նին...:

Քափ. — Ո՛հ, հիմա ալ կ'ուզես զիտ դատապար-
տել՝ զինիին դրուատիքը լսելու համար:

Գում. — Բայց ըսէ՛ ինձի, խելքով մտածենք,
վասն զի քիչ մը տրամաբանել պէտք է. ու-
րիշ ի՛նչ աւելի գեղեցիկ, աւելի մեծ, աւելի
բանաստեղծական բան կայ այս աշխարհիս
մէջ, քան լաւ սարքուած սեղան մը՝ հանգըս-
տաւէտ սենեկի մը մէջ տեղ, հինգ կամ վեց
բարեկամներով, չորս կողմը դաշտային տե-

սարաններ՝ գեղեցիկ բլուրներով ներդաշնակուած: Եւ այսպիսի հաճոյալից տեղոյ մը մէջ, միթէ վիպասանական բան չէ՞ իրարու պատմել խենթ ու խելառ և օրուան մէջ պատահած յիմարական բաները: Ո՛հ, այս է կեանքը, երջանկութիւնը, մոռացումը բոլոր վիշտերու: Ո՛հ, ինձի համար կեցցեն միշտ բարեկամութիւնը, ուրախութիւնը, գինին, որ միտքը կը լուսաւորէ, որ ամէն բան վարդազոյն ցոյց կու տայ: Սիրելի՛ ուսուցիչ, ինձի հետեւէ և բոլորովին ուրիշ մարդ կ'ըլլաս:

Քափ. — Շատ լաւ պիտի ներդաշնակուէր իմ սպիտակ մագերս՝ քուկինիդ հետ: Զիս մի՛ ձանձրացներ, յիմարանոցի՛ խենթ:

Դու. — Ո՛հ, բարիք ըրէ՛ մերձաւորիդ, ահա շահը: Աղէկ միտքս եկաւ. լսէ՛ թէ ինչ պատահեցաւ անցեալ նոյեմբեր 20ի իրիկունը: Դուն ալ մտիկ ըրէ՛, սիրելի՛ Փէլլէկրոս, քեզի կ'ըսեմ: Թո՛ղ վայրկեան մ'աշխատութիւնդ, քիչ ատենէն արդէն նախաճաշ պիտի ընենք... գոնէ կարծեմ... ուշադրութիւն դի՛ր ուրեմն:

Փէլ. — Ականջս քեզի է:

Դու. — Ժամը գիշերուան տասն էր, մենք հինգ կամ վեց ընկերներով Ագուիլայի պանդոկն էինք, մէջերնիս կար Տ'Օպրի անունով գաղղիացի մ'ալ որ Թաղէոս Քարլոնէի տունը հիւր էր: Խօսակցութիւնը գեղարուեստի վրայ դարձաւ, ուր ընդհանրապէս արդէն բարձր բաներու վրայ կը խօսուէ: Ուստի, այս մարդը, պարոն Տ'Օպրին, կը սնդէր որ նոյն դարուն՝ Գաղղիան աւելի կը գերազանցէր քան զԻտալիա՝ նկարչութեան և քանդակագործութեան մէջ:

Քափ. — (Ճիծաղելով). Ո՛հ, ո՛հ, ի՛նչ յանդգնութիւն:

Փէլ. — Եղբայր, յիշեցիր թէ Իտալացի ես:

Դու. — Այո՛, հակառակ իմած գինիիս: Ես

խեղուկ մ'եմ, այնպէս չէ՞, սիրելի՛ ուսուցիչս: Սակայն երկու բան կայ աշխարհիս մէջ զորս հոգւոյս չափ կը սիրեմ և որոնց համար կեանքս ալ կը զոհեմ. եղբայրս ու հայրենիքս:

Քափ. — Ապրիմ:

Դու. — Ապրիմ: Շատ լաւ, բայց գէշն այս է, որ ես չէի գիտեր ինչ պատասխան տալ անոր, և լուսահոգի մօրս վրայ կ'երդնում, թէ ես ինձմէ՛ ամէջայ, և ինչ ընելիքս չգիտնալով՝ ջանացի ամօթս պարտկել՝ կուլ տալով գաւաթ մ'այնպիսի սքանչելի գինի, որ կըցաւ իմ այն դառն պատաստ վար դրկել:

Քափ. — Ի՞նչ ըսաւ որ այն պարծենկոտը:

Դու. — Պարծենկոտ չըսուիք, ո՛հ, ինչպէս յետոյ պիտի ըսեմ. քիչ մ'ինձի պէս տգէտիկի՛ն մէկն էր, բայց վտանգ չկայ: Ակուանքը սեղմած՝ ինձի հինգ, վեց գաղղիացի նկարիչներու անուն տուաւ, ինչպէս այս երկուքը՝ ֆուգէն, Վանվէ, ... ալ ինչ գիտեմ ես... երեւակայեցէք... և յետոյ պապանձումն... ես, որ միշտ ձեր բերնէն Իտալացի երևելի արուեստաւորներու անուններ լսած եմ, վասն զի, գաղղիացիին ինձի խոստացած շամփայնեան վկայ, ուրիշ բանի վրայ չէր կրնար խօսել, սկսայ հեղեղորէն իր դուռնին նետել Վինչին, Քորրէճճիոն, ձիորբիոնէն, Թիցիանոն, Կուլետոյ Ուէնին, Ռաֆաէլլոն, Միքէլանճէլոն, որ, ըստ ձեր ըսածին, սակայն եթէ կատակ չէք ըներ, սարսափելի բան է, զարմանքէ մեռնելու բան է:

Փէլ. — Ա՛խ, ուսուցիչս, զմեզ վար զարնողները չեն ճանչնար զմեզ:

Քափ. — Բայց մենք կը ճանչնանք զիրենք:

Դու. — Բայց, ուրեմն, լաւ խօսած եմ ես:

Փէլ. — Ո՛չ:

Դու. — Զայր սատանայ:

Փէլ. — Գիտե՞ս թէ ինչ պէտք էիր պատասխանել:

Գում. — Ըսէ՛ տեսնեմ, սիրելի՛ փէլլէկրոս, ուրիշ անգամ կրնայ պէտք ըլլալ ինծի:

Փէյ. — Անոր պէտք էիր ըսել՝ որ գեղարուեստները Գաղղիոյ մէջ կը ծաղկին, բայց անոնց սէրն խտալուհի մը հոն տարաւ, Վարիամ Տէ՛ Մէտիչի, գաղղիացոց թագուհին, որ այն դարուն մէջ մեր պարտիզին ամենէն գեղեցիկ ծաղիկները փոխատնկեց, և հոն հիւրընկալեց իտալացի նշանաւոր արուեստաւորները. ուստի, ինչ գեղեցիկ, ստոյգ, մեծղի բան որ ունին նկարչութեան մէջ, իտալական է: Մեզմէ կրնան յափշտակել անոնց գործերը, յիշատակարանները, իւղանկարները, արձանները, բայց ո՛չ հանճարը, որ յատուկ է մեր երկնքին: Ժխտել՝ թէ իտալիա գեղարուեստներու տաճարը չէ, երբ կարող է պարծիլ հարիւրաւորներու մէջ՝ Ռաֆայէլի և Միքէլանճէլոյի վրայ, երազ է, ցնորք է:

Գում. — Ո՛հ, վայ պինդ գլխուս: Եթէ այս ամէնը գիտնայի, զինքն աղի արձան կը դարձնէի. բայց պէտք է խոստովանիմ որ շատ լաւ վարուեցաւ հետս, ես ալ հիմա զինք կը սիրեմ:

Քափ. — Ո՛հ, ինչ պէտք կայ զինք սիրելու:

Գում. — Պէտք կայ, ուսուցիչս, վասն զի ինք ալ իմ եղբայրս կը սիրէ:

Փէյ. — Զի՛ս:

Գում. — Անշուշտ: Միլանի մէջ քու նկարած ծեր Լաբանդ տեսաւ. և ոճիդ վրայ սիրահարուած է, որ ստուգիւ քիչ գնահատուած է քու քաղաքացիներէդ:

Քափ. — Ո՞ր իշու խօսք է ատիկայ:

Գում. — Էշերը շատ են, ուսուցիչս, վասն զի յաճախ շատերէն լսած եմ: Կ'ըսեն թէ շատ կը նմանի Փարմիճիանոյի նկարներուն:

Քափ. — Ի՞նչ կ'ըսես, փէլլէկրոյ:

Փէյ. — Ո՛չ ինչ, վասն զի ժամանակակիցները չեն կրնար ստոյգ դատաստան ընել իրենց դա-

րուն գործերուն վրայ, բայց ապագայ տարունդը շուտով կ'որոշէ հետեւողներն ու ստեղծող հանճարները:

Գում. — Արդ, սիրելի՛ ուսուցիչ, քեզի գալով, կը պնդես որ ես ալ հանճար ունիմ, և կրնամ աշխարհի վրայ բան մը թողուլ: Երբ կը դիտեմ եղբայրս, և կը տեսնեմ որ գիշերն ի բուն կը սովորի, և կը մտածեմ վարձատրութիւնը, որ անկից կ'ընդունի, կը համոզուիմ որ հանճարը՝ որոն ալ ըլլայ՝ մեծ դժբաղդութիւն մ'է... և ասոր համար է որ ես կ'աշխատիմ որպէս զի կորսնցնեմ այն քիչն ալ զոր չեմ գգար, բայց գոր դուք ինծի կ'ըսէք թէ ունիմ իրացնէ...:

Փէյ. — Եղբայր, ծարաւէն կը նեղուի, բայց կ'աշխատուի. անթուրթեմէ կը տանջուի, բայց կ'աշխատուի. աղքատ կ'ապրցուի, բայց կ'աշխատուի: Միթէ չէս նախանձիր Ալիկիէրիի արտորին վրայ, Թաստոյի հիւանդանոցին վրայ:

Գում. — Ես նախանձ չունիմ, զգուելի ատմ'է: Բայց այս պարագայիս մէջ, ինչ որ կը կարծեմ ո՛չ մէկ բարի տրամադրութիւն կայ...:

Քափ. — Ի՞նչ բան ընելու:

Գում. — Ո՛չինչ, փոքրիկ նախաճաշիկ մը միայն: Ուրեմն ես ալ կ'երթամ... արդէն Ագուիլէայի պանդոկը կը սպասեն ինծի կարծեմ...: Լաւ գինի և աժան... գրեթէ բոլոր արուեստաւորները հոն կը գտնուին, վասն զի դրամներն իրենց համար լուսնի ամսավերջի երևոյթը կ'ընծայեն: Մնաս բարով, ուրեմն, սիրելի ուսուցիչ, քեզի կը յանձնարարեմ եղբայրս... մէկդի թող կենայ տիրութիւնը... մեզի ուրախութիւն պէտք է, ապա թէ ոչ, զի վաղիւ մեռանիմք (կը մեկնի):

Տ Ե Ս Ի Լ Բ .

ՓԵՆՆԿՐՈՑ և ՔՍՓԵՆՆԻՍ

Քափ. — Եւ սակայն եղբայրք բարի տղայ մ'է, ուսկից շատ բան կը յուսամ, որովհետեւ ա սիկայ բարի է (սիրտը ցոյց տալով):

Փէլ. — Ստոյգ է, զիս շատ կը սիրէ... Պարոն ուսուցիչ. հիմա որ մինակ ենք, եկէք նկարս տեսէք: Գրեթէ վերջացուցեր եմ:

Քափ. — Փափաքէս կը մեռնէի, տեսնենք:

Փէլ. — Ձեր ազատ կարծիքն ըսէ՛ք ինձի, ցցուցէք թերութիւնները զոր արուեստաւորին աչքը չտեսներ այնտեղ: Եւ ես դեռ սովորեալ պէտք ունիմ, և դուք միշտ իմ վարժապետս պիտի ըլլաք:

Քափ. — Բայց ի՞նչ թերութիւն, բայց ի՞նչ վարժապետ, դու այլ ևս աշակերտ չես: Այս նկարը հիանալի է... այո՛, շիտակն ըսելով. վերջ ջայցած է (յետ լաւ մը զննելու): Կուխտն վկայ: Հոովմէական դպրոցի արտադրութիւն մ'է կարծես...:

Փէլ. — Եւ սակայն այս մտածութիւնը չունեցայ մտքիս մէջ, վասն զի դեռ չկրցայ ըմբռնել այս ճիւղերուն ու դպրոցներուն զանազանութիւնը, իբրև թէ նկարչութիւնը բնութեան արուեստը չըլլար, և բնութիւնն ալ մէկ հատ: Ես կ'ուզեմ ստեղծող ըլլալ, վասն զի նկարիչը պէտք է ստեղծէ, ինչպէս բանաստեղծը. և ուր որ ստեղծում չկայ, հանճար չկայ, այլ ցուրտ արտադրութիւն մը՝ ինչ որ ըսած ու ըրած են հիները:

Քափ. — Ճշմարիտ է, Փէլէկրոյ. տարիքդ փոքր է, բայց խելքդ մեծ: Բանաստեղծութիւնն ու նկարչութիւնը ստեղծիչ արուեստներ են: Բանաստեղծին սիրտը հրդեհ մ'է, երբ իր հոգ-

ւոյն զգացումները կը զեղու թղթին վրայ, ինչպէս նաև նկարչինը՝ երբ կը տպաւորէ կտաւին վրայ այն պատկերներն ու կիրքերը՝ ուրոնք իր մտածութիւնը կը յուզեն: Ուրախ եղի՛ր, Փէլէկրոս: Աղքատ և մեծ, այսպէս պէտք են ըլլալ արուեստաւորները:

Փէլ. — Ուրախութիւնը, սիրելի ուսուցիչս, տարագրուած է իմ էութենէս, ես երջանիկ էի...:

Քափ. — Շատ մի կսկծար, բարեկամս, որովհետև կեանքիդ կրնաս փաստել. յիշէ՛ թէ եղբայր մ'ունիս որ գրեզ կը սիրէ, որ ես իբրև իմ գաւազս կը նկատեմ գրեզ, և ասոր համար մինակ չես այնտեղի մէջ, այլ ունիս մէկը՝ որուն կրնաս սիրտդ բանալ և քանի մը միտթարական խօսք լսել:

Փէլ. — Իրաւունք ունիք, սիրելի վարժապետս, սսկից վերջ պիտի ջանամ ես ալ իմ անձի յաղթել, և երկնից վճիռներուն համակամիլ:

Տ Ե Ս Ի Լ Գ .

ԹԱՌԵՍ ՔԱՐԸՆԵ, ԿՈՍՏԱՆԿՆ և Վերոյիշեալք.

Քարլ. — (Ներսէկ). Կրնամ ներս մտնել, պարոն ուսուցիչ:

Քափ. — Վայրկեան մը, Քարլոնէ՛, հիմա կուզամ կը բանամ:

Փէլ. — Ես կ'առանձնանամ... չեմ գիտեր ինչո՛ւ... չեմ ուզեր իր երեսը տեսնել...:

Քափ. — Բայց արդեօք կոտտանդիւնն է:

Փէլ. — Ո՛հ, կոտտանդիւնը, իմ ամենէն հաւատարիմ բարեկամս, որուն կեանքը փրկեցի...: Ո՛հ քիչ մը վերջը հետը կը տեսնուիմ (կը մկկնի):

Քափ. — Ինչպէս որ կը կամիս (կ'երբայ ըսնալու):

- Քարդ. — (ներս մտնելով). Բարի լոյս, Քա-
փէլլինի:
- Քափ. — Բարի եկար, Թաղէոս. իմ սիրելի ա-
շակերտս, ի՞նչպէս էք (կոտտակոյիկին դառ-
նալով):
- Քարդ. — Շնորհակալութիւն, պարոն ուսուցիչ:
- Քափ. — Հրամէ նոտէ՛ հոս... խեղճուկ արուես-
տաւորներու քով: Մենք ձեր ոսկեգօծ ա-
թոռները չունինք: (կը կատիկ):
- Քարդ. — Կարծեմ թէ կը ծաղրէք...: Իմ որ-
դիս մեծ յառաջադիմութիւն կ'ընէ արուես-
տին մէջ: Չեզի շնորհակալ ըլլալու եկայ:
- Քափ. — (Անշուշտ. բարեկամի դասեր):
- Քարդ. — Ես աշխարհիս վրայ գաւակնեղէս ա-
ւելի սիրելի բան չունիմ: Ձիրենք աւելի կը
սիրեմ այն օրէն ի վեր՝ յորում ստիպուեցայ
հայրենիքս ու անդաստաններս թողուլ՝ որոնց
վրայ արևն առատ կեանք կ'անձրէէ. տարա-
գրեալ մը՝ որ գաւակներ ունի՝ հայրենիքի մէկ
մաս մ'իրեն հետ քաշելով կը տանի:
- Քափ. — Խօսքին տեղը բերիք, ի՞նչ կ'ընէ ար-
դեօք Յովհաննէսը, մեր քաջ նկարիչը. ինծի
գեղեցիկ նկար մը խոստացեր էր:
- Քարդ. — Ո՛հ, այո՛, երկու տարի է որ կ'աշխա-
տի անոր վրայ և գրեթէ աւարտելու վրայ է,
երբ հրապարակ ելնէ մեծ համբաւ պիտի ստա-
նայ. բոլոր յոյսս այն նկարին վրայ դրած
եմ: Իմ Յովհաննէսս իր ուսումները ձէր-
րիկ քով սկսաւ, և անոր դպրոցին մէջ մեծ
յառաջադիմութիւն ցոյց տուաւ. քիչ յետոյ,
ես թէև քանդակագործ՝ ուզեցի իրեն ու-
սուցիչը, իրեն առաջնորդն ըլլալ, որպէս զի
զինք երևելի նկարիչ մ'ընելու փառքն ուրի-
շին չթողում. սակայն, որովհետև ես իմ գոր-
ծերովս զբաղած էի, սոր համար միայն ես
իմ ընտանեացս ուրիշ նոր նկարիչ մը տալու
պատիւը ձեզի թողուցի:

- Քափ. — Երկուքին ալ պարգև մ'ըրած էք:
- Քարդ. — Բայց անիկայ ուզեց ձիրէնցէ անց-
նիլ, և հոն արուեստից սիրելի դրախտին մէջ
սկսաւ իր վրձինը կրթել՝ ասպետ Փարմինիա-
մի ուղղութեան ներքև: Կուիտոյ Ռէնի, հոն
գտնուելով, ճոխ գովեստներ շուայեց Փարմի-
նիամի՝ այսպիսի աշակերտի մը համար: Կուի-
տոյ Ռէնի՛, Մագդաղենացիի վսեմ հեղինակը:
Աօիկայ ինծի գրեց Քարաչչիոն: Ես այն նա-
մակը գրասենեակս կը պահեմ՝ իբրև սրբազան
բան մը, յաղթանակ մը:
- Քափ. — Կը գովեմ ու կը նախանձիմ վրադ:
Ուրեմն Յովհաննէսի ապագան ապահովա-
գրուած է: Բայց, սիրելի՛ քանդակագործս,
ես կ'ըսեմ, արդեօք կարևոր է մտածել իմ
այն աշակերտիս ապ...:
- Քարդ. — Ան եղած է արդէն, ձեր աշակերտն
ըլլալով, և աշակերտ՝ որ մեծ պատիւ կը բե-
րէ իր ուսուցչին:
- Քափ. — Կը ծաղրէք: Ա՛խ, քիչ մնաց որ մոռ-
նայի, կ'ուզեմ փելլէկոյի նկարը քեզի ցուցը-
նել...: Այնչափ անգամ ինծմէ խնդրեցիք:
- Քարդ. — (աճապարանքով). Աւարտած է:
- Քափ. — Այս առտու աւարտեց: Տեսէք:
- Քարդ. — (հիացած). Ո՛հ:
- Քափ. — Ի՞նչ եղաւ:
- Քարդ. — Ո՛չինչ... ո՛չինչ... գեղեցիկ է... հիա-
նալի... գլուխ գործոց մը: Վայրկեան մը,
թողուցէ՛ք որ քննութիւնս աւարտեմ: (կը սկսի
ոչշարժարեանը դիտել):
- Քափ. — (կոտտակոյիկին). Ի՞նչպէս է:
Կոս. — Հրաշալի է, և պատիւ կը բերէ սիրե-
լի բարեկամիս:
- Քափ. — Ուրեմն, սիրելի Թաղէոս, դ՛ուք ինչ
կ'ըսէք աշակերտիս նկատմամբ:
- Քարդ. — Կրնաք պարծիլ և հանգիստ մեռնիլ:
Ես չէի կարծեր որ այսչափ կարողութիւն ու-

նենայ...: Այս նկարը Մէտիչիներո՞ւ դահլիճին մէջ դրուելու արժանի է... քսան տարեկան հասակի մէջ...:

Քափ. — Ո՞հ և ոչ իսկ դեռ աւարտած...: Գեռ ամիս մ'ու հինգ օր ալ կ'ուզէ: Ոսկերիչներու ճամբուն մէջ ցոյցի պիտի դրուի այս իւղաւներկը: Կարծես հիմակուրնէ իսկ կը տեսնեմ խուռն բազմութիւն մը՝ որ անոր շուրջը կը խոնուի, կը լսեմ արդէն կեցցէները, ծափահարութիւնները, և հիացումի ձայները: Ո՞հ, այո՛, ճենովան իր Կուխտն պիտի ունենայ:

Քարդ. — Կը կարծէ՞ք:
Քափ. — Մեքէլանճէլոյի ոսկրներո՞ն վրայ կ'երդնում, այնչափ վտանհ եմ: Բայց ըսէք ինձի քիչ մը, հիացած մնացի՞ք, պապանձեցա՞ք:

Քարդ. — Այո՛, իրաւցնէ... սքանչացայ, ձեզի հետ կը մխիթարուիմ, ուսուցիչս... և զձեզ ազատ կը թողում ձեր դասին համար: Ձեզի կը յանձնեմ զաւակս:

Քափ. — Ո՞հ, այս տանս մէջ ապահով եղէք:

Քարդ. — Մնաք բարեաւ, ի մօտոյ կը տեսնուինք: (Դարձեալ նկարի՛ն նայելով) Գլուխ գործոց մ'է, տարակոյտ չվերցնէր: (Ինքն իր ձակատք ձեծելով) Խեղճ զաւակս, փէլէկրոն գրեզ գերազանցեց (կը մեկնի):

Կու. — Եւ իմ բարեկամս, սիրելի՛ ուսուցիչ: Կ'ուզէի հետը տեսնուիլ անգամ մը:

Քափ. — Մի՛ տարակուսիք, քանի մը վայրկեանէն հոս կ'ըլլայ...: Եւ ահաւասիկ:

101

1001
2182

Տ Ե Ս Ի Լ Գ.

ՓԵԼԼԵԿՐՈՅ և վերոյիշեալը.

Փեկ. — Ո՞հ սիրելի՛ Կոստանդինս:

Կու. — Փէլէկրոն (կը գրկուի):

Փեկ. — Նստէ՛, սիրելի՛ բարեկամս, կ'ուզե՛ս որ դասի սկսինք:

Կու. — Ո՞չ, առ այժմ:

Քափ. — Արդեօք անհանգիստ էք:

Կու. — Ո՞չ, սիրելի՛ ուսուցիչս, բայց սրտաշուգուխը զոր կը զգամ՝ տեսնելով այսպիսի գլուխ գործոցի մ'աւարտած ըլլալը, որ իմ սիրելի փէլէկրոյ փիլոսոփիս բախտը պիտի շինէ, ինձմէ խլեց, կրնամ ըսել, քաջաւորութիւնը՝ շարունակելու ձեռնարկած ասպարէզս, ինքզինքս անկարող զգալով անոր կատարելութեան հասնելու:

Փեկ. — Ի՞նչ կ'ըսես, սիրելի՛ բարեկամս: Կ'ուզես քայլը ետև՝ առնուլ, հիմա, որ արդէն բաւական ջրի վրայ դրած ես: Ո՞հ, մի՛ վհատի՛ր, մանաւանդ կրկնապատկէ՛ եռանդը և ջանն կատարեալ արուեստաւոր մը դուրս գալ:

Քափ. — Բարեկամս, ես զքեզ չեմ շողորթեր, դու արդէն բաւական ջրի վրայ դրած ես, և եթէ քիչ մ'ալ շարունակես, չեմ տարակուսիր որ զօրաւոր և ճարտար վրձին մը պիտի ունենաս, որուն հայրդ ալ շատ կը փափաքի ու կը յուսայ:

Կու. — Բայց ի՞նչպէս պիտի կարենամ վարձատրել ձեր իմ վրաս ցոյց տուած այնչափ հոգը: Ո՞չ, ոսկին ալ բաւական չէ՝ ձեր սէրը փոխարինելու համար... սիրտս... այո՛, սիրտս երախտագէտ պիտի ըլլայ ձեզի, և երախտագիտութեան զգացումն երբեք չտեսնուի պիտի

Գրողն. Թատր. 14.

չջնջուի: Ո՛հ, դժբաղդաբար, ո՞վ Փէլէկրոյ, մեծապէս կը պարտիմ քեզի, երբ, կեանքիդ չխնայելով, ծովը նետուեցար զիս ստոյգ մա- հէ մը փրկելու համար, մինչ ես լողալու ան- փորձ, գրեթէ խղճուելով մօտ էի: Ո՛հ, տար Երկինք որ նման առիթ մ'ունենայի քեզի եւ ըստազգիտութիւնս ցոյց տալու համար:

Փէլ. — Ատոր վրայ չխօսինք, որովհետեւ ամէն բարի քաղաքացիի պարտականութիւնն է իր նմանին օգնութեան հասնելու, երբ զայն վտան- գի մէջ կը տեսնէ: Խօսքը փոխենք: Յովհան- նէս եղբայրդ իր գործն աւարտելու մօտ է:

Կու. — Այո՛, ... բայց քուկինէդ շատ վար կը մնայ: Ծանր հետեանքներ կը նախագուշակեմ: Հայրս նախանձախնդիր է իր որդւոյն փառ- քին, զանիկայ կուռքի պէս կը պաշտէ...: Այն ձեռքը՝ որ Յովհաննէսին անունը կ'աւրէ, նա զայն կտրել պիտի ուզէ: Իր սիրտը բարի է, միայն թէ ոչ ոք արգելք ըլլայ իր որդւոյն առաջնութեան. կ'անգթանայ... անոր փա- ռաց հետ մրցողի մը դէմ:

Փէլ. — Ո՛հ, կը հասկնամ ըսածդ, Կոստանդին: Այս նկարը՝ զոր այնչափ սիրով ու ջանքով ի գլուխ հանցի, գուցէ տխուր հետեանքներու պատճառ ըլլայ:

Կու. — Ապահով եղիր, ո՞վ Փէլէկրոյ, որ ես արթուն պիտի ըլլամ և քեզ պիտի իմացնեմ եթէ ո՛ր և է նենգաւոր ձեռք քու վրադ բարձ- րացուի:

Քաի. — Բարեկամներ, մեր քաղաքացիներուն վրայ անիրաւ ենթադրութիւններ չընենք, եր- կինք մեր վրայ պիտի հսկէ:

Տ Ե Ս Ի Լ Ե .

ՏՈՒԻ ՊԱՏՅԱՄԱՆՈՐ ԱՐ .

Պատգամաւոր. (ներսէն դուռը կը զարնէ):

Քաի. — Դուռը զարկին: Ո՞վ է:

Պատ. (ներսէն). — Պերճապայծառ Տոժին հրա- մանով:

Քաի. — Փուճ բան... իսկոյն, ծառայ եմ Տո- ժին... (կը յսուսայ):

Փէլ. (Կոստանդինի). — Ի՞նչ պիտի ըլլայ ար- դեօք:

Պատ. — Տոժը կը փախաքի որ անմիջապէս իր պալատն երթան Փէլէկրոյ փոխան և Դոմի- նիկոս Գափէլլինի, որ կարծեմ, եթէ չեմ սխալիր, դուք երկուքդ էք:

Քաի. — Իրաւունք ունիք. ի՞նչ պիտի ընէ:

Պատ. — Վերջը կ'իմանաք:

Քաի. — Առաջուց կ'ուզէի գիտնալ:

Պատ. — Ինչ որ պիտի ընէք գիտէք (կը մեկնի):

Քաի. — Սանդուխներէն թաւալգոր կորսուիս: չար չկայ, պէտք է երթալ: Եկուր, Փէլէ- կրոյ:

Փէլ. — Եւ Կոստանդինը:

Քաի. — Միտսին թող գայ:

Կու. — Քալենք:

Տ Ե Ս Ի Լ Զ .

ԴՈՄԻՆԻԿՈՍ ներսէն և վերոյիշեալք .

Դոմ. — (ներսէն). Մարդ կա՞յ հոս:

Փէլ. — Դոմինիկոսն է որ միւս կողմէն կու գայ (կը ծածկէ նկարը):

Քաի. — Այսպէս լաւագոյն է...: Երթանք:

Փէլ. — Կու գամ (կը մեկնի):

չընչուի: Ո՛հ, դժբաղդաբար, ո՛վ Փէլլէկրոյ, մեծապէս կը պարտիմ քեզի, երբ, կեանքիդ չինայելով, ծովը նետուեցար զիս ստոյգ մահէ մը փրկելու համար, մինչ ես լողալու անփորձ, գրեթէ խղուելո՛ւ մօտ էի: Ո՛հ, տար Երկինք որ նման առիթ մ'ունենայի քեզի եւ րախտագիտութիւնս ցոյց տալու համար:

Փեղ. — Ասոր վրայ չիսօսինք, որովհետև ամէն բարի քաղաքացիի պարտականութիւնն է իր նմանին օգնութեան հասնելու, երբ զայն վտանգի մէջ կը տեսնէ: Խօսքը փոխենք: Յովհաննէս եղբայրդ իր գործն աւարտելու մօտ է:

Կոս. — Այո՛, ... բայց քուկինէդ շատ վար կը մնայ: Երանր հետեանքներ կը նախագուշակեմ: Հայրս նախանձախնդիր է իր որդւոյն փառքին, զանիկայ կուռքի պէս կը պաշտէ...: Այն ձեռքը՝ որ Յովհաննէսին անունը կ'աւրէ, նա զայն կտրել պիտի ուզէ: Իր սիրտը բարի է, միայն թէ ոչ ոք արգելք ըլլայ իր որդւոյն առաջնութեան. կ'անգլխանայ... անոր փառաց հետ մրցողի մը դէմ:

Փեղ. — Ո՛հ, կը հասկնամ ըսածդ, Կոստանդին: Այս նկարը՝ զոր այնչափ սիրով ու ջանքով ի գլուխ հանեցի, գուցէ տխուր հետեանքներու պատճառ ըլլայ:

Կոս. — Ապահով եղիր, ո՛վ Փէլլէկրոյ, որ ետ արթուն պիտի ըլլամ և քեզ պիտի իմացնեմ եթէ ո՛ր և է նենգաւոր ձեռք քու վրադ բարձրացուի:

Քափ. — Բարեկամներ, մեր քաղաքացիներուն վրայ անիրաւ ենթադրութիւններ չընենք, երկինք մեր վրայ պիտի հսկէ:

Տ Ե Ս Ի Լ Ե .

ՏՈՒԻ ՊՍԵՂԱՄԱՌՈՐ ԱՐ .

Պատգամաւոր. (ներսէն դուռը կը գարնէ):

Քափ. — Դուռը զարկին: Ո՛վ է:

Պատ. (ներսէն). — Պերճապայծառ Տոժին հրաւանով:

Քափ. — Փուճ բան... իսկոյն, ծառայ եմ Տոժին... (կը ըսուայ):

Փեղ. (Կոստանդինի). — Ի՞նչ պիտի ըլլայ արդեօք:

Պատ. — Տոժը կը փափաքի որ անմիջապէս իր պալատն երթան Փէլլէկրոյ ֆիռլան և Դոմիտիկոս Քափէլլինի, որ կարծեմ, եթէ չեմ սխալիր, դուք երկուքդ էք:

Քափ. — Իրաւունք ունիք. ի՞նչ պիտի ընէ:

Պատ. — Վերջը կ'իմանաք:

Քափ. — Առաջուց կ'ուզէի գիտնալ:

Պատ. — Ինչ որ պիտի ընէք գիտէք (կը մեկնի):

Քափ. — Սանդուխներէն թաւալգլոր կորսուիս: Ճար չկայ, պէտք է երթալ: Եկ՛ուր, Փէլլէկրոյ:

Փեղ. — Եւ Կոստանդինը:

Քափ. — Միասին թող գայ:

Կոս. — Քալենք:

Տ Ե Ս Ի Լ Զ .

ԴՈՄԻՆԻԿՈՍ ՆԵՐՍԷՆ և ՎԵՐՈՅԻՆԿԱՅՐ .

Դու՛մ. — (ներսէն). Մարդ կայ հոս:

Փեղ. — Դոմինիկոսն է որ միւս կողմէն կու գայ (կը ծածկէ նկարը):

Քափ. — Այսպէս լաւագոյն է...: Երթանք:

Փեղ. -- Կու գամ (կը մեկնի):

S T U T I Է.

ԳՈՍԽԵՒԿՈՍ և ՏՕՊՐԻ.

Դու՛. — (գիճույ վիճակի մէջ ներս կը մտնէ և խառնափնդոր):

Օպր. — (զգուշաւոր կերպով յառաջ գալով):

Դու՛. — Եղբայր...: Պարոն ուսուցիչ... (ՏՕպրի/ի/ն): Հոս մարդ չկայ...: Ներս մտէ՛ք, յառաջ եկէ՛ք...:

Օպր. — Իրաւցնէ՞ մարդ չկայ: Ապահով ես...:

Դու՛. — Չէ՞ք տեսներ: Մինակ ենք...: Ծարաւի քէ: Գաւաթ մ'ալ դեռ պէտք է խմել ստաւ մորսը զովացնելու համար:

Օպր. — Ինչպէս կը հաճիտ այնպէս ըրէ՛:

Դու՛. — Երթամ շէշը բերեմ, աղքատները մը կու գամ... իրարու կենաց խմենք... կեցցէ՛... կեցցէ՛... դու քիչ մ'այս նկարս դիտէ: (օրօրոշելով կը մեկնի):

Օպր. — Ձեռնարկը յանդուգն է, բայց ապահով: Մարդ գինովցածին պէս տղայ կը դառնայ, իմ նպատակս ալ էր պէտք եղածին չափ խմցնել: Նկարն այս տեղ պիտի ըլլայ... բայց ես չեմ կրնար ճանչնալ, արուեստէն չեմ հասկնար. բայց շատ լաւ կը ճանչնամ դըրամներուն դէմքերը: Գաղղիոյ մէջ կորուսածս՝ Խտալիոյ մէջ շահեցայ: Այս ձեռնարկիս մէջ իմ շահս կայ. դաշնագիրը կը կնքուի, նկարը Գարլոնէի կը մնայ, դրամն ալ ինձի. փոխանակութիւնը վաշխառութեամբ կ'ըլլայ, շատ լաւ է:

Դու՛. — (շիշով ու գաւաթներով կը վերադառնայ) Ահաւասիկ եկայ. շուտ ըրի՛:

Օպր. — Նստի՛նք, սիրելիս:

Դու՛. — Ըսէ՛ք նայիմ... այսպէս աղէկ է... շատ տաք է գիտէ՛ք... ասիկայ կը մարէ... փոր-

ձենք (կը շեցնէ): Մինչև մորուրը... հրաշալիք է... ուրիշ մ'ալ:

Օպր. — Այլ ևս չեմ խմեր:

Դու՛. — Ես կը խմեմ... Ինչ գեղեցիկ բան է պանդոկը... փիլիսոփաներու գիւտ: Կեցցէ՛ բարեկամութիւնը, ուրախութիւնը. կեցցէ՛... կեցցէ՛... հատ մ'ալ պարտատէրներու կենացը (կը խմէ):

Օպր. — Դրամ կ'ուզես:

Դու՛. — Տո՛ւր... անոնք բոլոր պիտի ծախսենք: Մեծ ճաշ մը: Իմ եղբայրս, կրնամ ըսել քեզի, թէ, աբեթի պէս չոր մէկն է... խեղճ մարդը, բայց մենք իրեն դրամ կու տանք... այնպէս չէ՛:

Օպր. — (վերջապէս): Անշուշտ: Ահաւասիկ, սիրելի Գոմինիկոս: Ինչպէս գիտես արդէն, ես չու եղբորդ ոճին վրայ սիրահարուած եմ... քիչ ատենէն պիտի մեկնիմ, և կ'ուզեմ իր հանճարի գործերէն մին հետս տանիլ: Քու ուսուցիչդ, Քափէլլինին, ինձի նկարի մը վրայ խօսեցաւ զոր ֆէլլէկրոն աւարտելու վրայ է եղեր, և ես խոստացայ զայն գնելու, և իր հաւանութիւնն ալ առի, զանիկայ հետս տանիլ խոստանալով:

Դու՛. — Իբրև կ'ըսես: Ինչ հաճոյք, կարծեմ վերջացուցած է... գլուխ գործոց մ'է գիտէ՛ք. գեղեցիկ բան, շատ գեղեցիկ, եկէ՛ք տեսէք: (կը բաւայ իշխակարդ): Վսեմ բան չէ՞:

Օպր. — Այո՛, ստուգիւ, հաւնեցայ... ուրեմն կրնաք ինձի յանձնել, ես իսկոյն հարիւր սկուտը կը վճարեմ, ըստ մեր կանխիկ դաշնադրութեան:

Դու՛. — Հարիւր սկուտ... փառաւոր, գեղեցիկ բան, դուրս հանէ տեսնեմ, ցնծա՛... ո՛հ ինչ հրաշալի բան է գրամը:

Օպր. — Իրաւցնէ՛...: Ահաւասիկ (կը հարկ):

Դու՛. — Ո՛րչափ արծաթ: Ոսկի՛ ալ կայ...: Ո՛վ

աստեղք երկնից: Ո՞րչափ զինի կը գնուի այս փողերով...: Ի՞նչ ուրախութիւն: Ի՞նչ ցնծու-
թիւն...:

Օպր. — Նկարն առնեմ (կ'աւունռ): (Յաջողե-
ցաւ):

Դում. — Առէ՛ք, ինչո՞ւ կը սպասէք: Հարիւր
սկուտ...: Ի՞նչպէս գոհ պիտի ըլլայ եղբայրս...
ինչ առատածեռն, ազնիւ մարդ է Օպրի:

Օպր. — Ուրեմն, մնաս բարեաւ:

Դում. — Եւ իւզանե՞րկը:

Օպր. — Վերնագգեստիս տակ դրի: (Քիչ ատե-
նէն կը սթափիս): (Կը մեկնի):

Դում. — Ասկից աւելի ինչ հաճոյք կայ, քան
մարդս նստած իր դրամները դիտէ... այսինքն
ոչ իմս, այլ փէլլէկրոյին...: Այսպէս լաւա-
գոյն է, բայց այսօր շատ տաք կ'ընէ... Թէ
է նոյեմբերի մէջ ենք... գլուխ կարծես կրակ
է... աչքերս կը փակուին... քունս եկած պի-
տի ըլլայ... սանկ քիչ մը գիշերուան պէս
քնանամ... (կը մրափէ, նսնկիստ, յետոյ
խօսելով քնոյ մէջ): Է՛հ... է՛հ, զինի... յաղ-
թեցի... ուրիշ խաղ մ'ալ... հինգ... ութը...
վեց... կեցէ՛ք... տուէ՛ք որ խմեմ... երկու...
չորս...:

Տ Ե Ս Ի Լ Ը.

ՓԵՆԱԿՐՈՅ և ՔԱՓԵԼԱՐԵՒ.

Փեյ. — Ո՞հ, ուսուցիչս, ինչ երջանկութիւն...:

Քափ. — Այո՛, շատ ազնուական մարդ է Տոժը:
Իր դահլճին համար պատրաստելիք նկարդ՝
քեզի նոր դափնեպսակ մը պիտի ընձեռէ.
նիւթը մեծ է. Գոլումպոս որ ոտքն Ամերիկա՛
կը դնէ: Ասիկայ քու երևակայութիւնդ պէտք
է բորբոքէ:

Փեյ. — Այո՛, արդէն բոլոր արուեստաւորի մը
ունեցած երևակայութիւնս կը գրաւէ, որ իր
յատուկ գործին վրայ կը մտածէ: Երբեք վըր-
ձինը հանգիստ պէտք չէ առնու: Վաղը, նոյն
իսկ այսօր... բայց ո՛չ, այս օրս պէտք է
սրբազան ըլլայ իմ յաղթանակիս համար:
Կոյսը՝ իր տեղը պիտի զետեղուի. հիմա, այս
վայրկենիս իսկ կը սպասուի: Բայց ո՛ր է եղ-
բայրս: Թող ինքն ալ երջանկութեանս մաս-
նակցի:

Քափ. — Ահաւասիկ հո՞ն կը քնանայ:

Փեյ. — Կը քնանա՞յ:

Քափ. — Թո՛ղ որ քնանայ: Նկարն ա՛ռ ու եր-
թանք՝ վասն զի մեզի կը սպասեն:

Փեյ. — Ի՞նչ հաճոյքով կը մերձենամ հիմա իմ
ձեռագործիս (կը բանայ վայրագոյրները):
Ա՛խ... մեռայ...:

Քափ. — Ի՞նչ կայ:

Փեյ. — Իմ նկարս, նկարս...: Չկայ:

Քափ. — Չկա՞յ: Ո՞հ անկարելի...:

Փեյ. — Ո՞հ, որո՞ւն նախանձը շարժեց, սիրտս
խոցեցին: Անիծուի՛, կտտամահ մեռնի այն՝ որ
խեղճ արուեստաւորի մը համբաւը կը մարէ:

Քափ. — Ո՞հ, Միքէլանճէլոն վկայ: Վատու-
թիւն մ'է: Դոմինիկոս, Դոմինիկոս, ար-
թընցի՛ր:

Դում. — (արքնեալով) Ո՞հ, գթութիւն, աւա-
զակները (ձեռքերը դրամներուն վրայ կը դնի):

Քափ. — Ի՞նչ աւազակ...: Բայց ի՞նչ կայ: Գի-
նո՞յ ես:

Դում. — Ե՞՞ս զինով:

Փեյ. — Եղբայրս, նկարս կը հարցնեմ քեզի:

Դում. — Ի՞նչ նկար...: Ուրախացի՛ր, եղբայր,
դրամ... դրամ, ա՛ռ... կեցցէ՛:

Փեյ. — Ա՛խ:

Քափ. — Կարելի՛ բան է:

Դում. — Պատկերն ինչ պիտի ընես...: Դանկ

մ'անգամ չունէիր, և ասոնք 100 սկուտ են...:

Քու իւղաներկդ ծախուած է:

Փեղ. — Ծախուած:

Քափ. — Ա՛խ, անօրէն:

Փեղ. — Ծախուած: Ո՛հ, աչքէս կորսուէ՛, գուցէ խելագարիմ:

Քափ. — Որո՞ւ ծախեցիր: Խօսէ՛ թշուառական դու:

Գում. — Գաղղիացիին, որ այս ժամուս դէպ ի փարիզ ճամբայ ելաւ: Գրամներ: Եղբայր... դրամներ:

Փեղ. — Գետինը մտնեն ատոնք, ես դրամ չեմ ուզեր...: Կ'ուզեմ անօթութենէ մեռնիլ... իմ իւղաներկս ի փարիզ: Օտար հողի մէջ, մինչդեռ ես երգուած էի Իտալիոյ և միայն Իտալիոյ նուիրել իմ վրձինս: Ո՛հ, բարեկամներ, օ՛ն, հասէ՛ք, կեցուցէք զայն, իրեն դարձուցէք դրամները... իմ բոլոր արիւնս խոստացէք անոր. բայց իմ նկարս... իմ կոյս... ինձի... հոն ո՞ւր պիտի դրուէր... ծնրադիր այս վերջին շնորհքը կը խնդրեմ ձեզմէ (կը սկսի ծերադրել, Քափեղիկի զիկը վեր կը բռնէ):

Գում. — (Կ'աւնոռ շիշն ոչ գաւարը) Խեղճին գաւաթ մը գինի տանք:

Քափ. — Հեռո՞ւ գնա (բարկոչքեամբ կտ կը մղէ զիկը): Անօրէն: Գու եղբօրդ սպաննիչը պիտի ըլլաս...: Այսպէս է աշխարհ: (պատկեր):

Ե Ր Կ Ի Ո Ր Դ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Ա Օ

Թաղեռս Քարդուէի գրասենեակը. արձաններ, կիսակերպեր, կոճի կտորուակք. մտից դուռ մը, Յովնանեկի գրասենեակը, և ոչրիչ երեք խոշեր:

Տ Ե Ս Ի Լ Ա.

ՏՕՊՐԻ և ՔԱՐԴՈՒԵ.

Քարդ. — (տեսնելով Օպրիի գալը) Վերջապէս... նկա՞րը:

Օպր. — (նկարով) Ահաւասիկ:

Քարդ. — Ինձի՛ տուր: Իմս ես: (կը զեւեղէ զայն խորը):

Օպր. — Ինչպէս խոստացայ, ահա նկարը. հիմա կարգը ձերն է:

Քարդ. — Ա՛ն (խրէն քսակ մը կոռ տայ):

Օպր. — Արժանի՞ք է:

Քարդ. — Ոսկի:

Օպր. — Այո լաւ է:

Քարդ. — Բոլոր յաջող գնաց:

Օպր. — Ամենայաջող:

Քարդ. — Լոռութիւն:

Օպր. — Ոսկին մեռելներուն խօսիլ կու տայ և ողջերուն լռել:

Քարդ. — Ճենովայէն մեկնէ՛:

Օպր. — Եւ այլ ևս չեմ վերադառնար (կը մեկնէ):

Քարդ. — (դուռը կը փակի ու նկարը կը դիտե) Մինակ եմ, մինակ... այս չարագուշակ նախանձելի նկարին հետ՝ որ այնչափ յոյսեր կը փծացնէ: (կը դիտե զայն): Չեմ կրնար ժխտել, գեղեցիկ է, գեղեցիկ...: Բայց քսան երեք տարեկան հասակի մէջ սխալներ կրնան ըլլուիլ և մէջը պէտք են ըլլալ: Այս բազուկը... բայց ոչ... մտէ է...: Աւելի գուցէ կըրնայ ձեռք դպցուիլ մանուկին, այն աչքերուն, նայրերուն... ո՛հ, ո՛չ, բոլոր գեղեցիկ է, կատարեալ ուսուցչի գործ է...: Բայց երբ Յովհաննէս այս նկարը տեսնէ... խեղճ տղայ: Ի՞նչ պիտի ըլլայ իր սիրտը... ո՛հ ինչ անէծք պիտի կարդայ իր աշխատութիւններուն, ջարդուփշուր պիտի ընէ իր վրձինը... սրտի ցաւէն պիտի մեռնի...: Իմ Յովհաննէս մեռնի...: Այս նկարն իմս է... զայն կ'ոչնչացընեմ... այո՛... բայց ձեռքս կը դողողայ անոր մօտեցած ժամանակ... սիրտ չեմ ըներ...: Կարծես թէ այն աչքերն ինծի կը նային, թէ այն մարմիններն արևոյ պիտի հոսեն... և կը դողամ իբրև սրբապղծութիւն մը:

Տ Ե Ս Ի Լ Բ .

ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ և Վերոյիշեալք.

Յովհաննէս. — (ներսէն) շարիկ, դուռը բաց: Քարդ. — Յովհաննէս: Առ այժմ նկարը պէտք չէ իրեն ցուցնել (զայն կը պահէ): Եկայ, զաւակս (կը բաւալ): Յով. — Ինչո՞ւ զրասենեկիս դուռը փակեր ես: Քարդ. — Կը կարծէի թէ այն սենեակը չես երթար: Յով. — Իւղաներկիս վրայ կ'աշխատէի, որ գրեթէ աւարտած է:

Քարդ. — Աւարտած, ապրի՛ս: Կարծես այն նկարն՝ իմ ուրիշ մէկ զաւակս է: Այն սենեակը, թէ և ուրիշ կան կարասի չունի բաց իքու նկարէդ, սակայն ինծի արթունիք մը, տաճար մը կը թուի: Բայց օրուան մէջ շատ ժամ կ'աշխատիս, քու առողջութիւնդ իմինէս աւելի թանկագին է ինծի:

Յով. — Փառքը քնանալով չի ստացուիր:

Քարդ. — Ո՛հ, փառքը, ստո՛յգ է... լաւ կ'ընես:

Յով. — Միշտ կը վախնամ թէ անիկայ ինծմէ փախուտ կու տայ: Չեզմէ խնդրած էի որ ֆէլլէկրոյի նկարին վրայ տեղեկութիւն հարցընէք: Ես չէի կրնար, որովհետեւ այն երիտասարդը զիս կը նեղէ: Չանիկայ իբրև տէգտ մը կը նկատեմ:

Քարդ. — Յովհաննէ՛ս, ես տեղեկացայ:

Յով. — Ուրե՛մն: Ըսէ՛ք. ի՞նչ կը խօսուի այս նոր ֆորէճիոյին վրայ: Իւղաներկն աւարտած է:

Քարդ. — Այո՛:

Յով. — Իմինս դեռ ո՛չ:

Քարդ. — Ի՞նչ կարևորութիւն ունի:

Յով. — Ե՛րբ պիտի ցուցադրուի: Չի՞ գիտցուիր:

Քարդ. — Չի գիտցուիր:

Յով. — Բայց այս առտու դուք պաղ կերպով կը խօսիք հետս:

Քարդ. — Ե՛ս: Բայց դո՛ւ ինծի մտածկոտ կ'երևիս:

Յով. — Այո՛. ինծի ըսին թէ ֆէլլէկրոյի նկարը գլուխ գործոց մ'է... թէ ուրիշ մ'ալ պերճապայծառ Տոժէն իրեն յանձնարարուած է: Պիտի գիտնաք որ ասով՝ իմ անունս կը մթալնի սկսնակ երիտասարդէ մը՝ որ դեռ խանձարուրքէն դուրս ելած չէ, և ինծի չափ ալ բուետի գլուխ գործոցներու վրայ ուսումնաւ սիրութիւն ըրած չէ, և թէ ո՛չ Յիրէնցէ և ո՛չ

Հոովմ այցելէր է և այս երկնքէն զատ ուրիշ երկնքէ տեղեկութիւն չունի: Եւ սակայն արդէն շատերուն և ամենուն համակրութիւնը կը վայելէ: Ինքզինք ճանտվական նկարչութեան վերանորոգող հանճար մը կարծեցնել կու տայ, և ուրիշ բան չէ բայց եթէ յաւակնոտ յիմար մը: Հիմա իր իւղաներկը հասարակաց ցուցահանդէսի պիտի դրուի, և եթէ մէկ քանի մոլեռանդներու դատողութեամբ իմ համբաւս մնասուի՝ զոր այնչափ քրտինքով ստացեր եմ, կը կարծէք որ ես այլ ևս կարենամ ապրիլ և կամաց կամաց չմաշիլ ու մեռնիլ:

Քարդ. — Մեռնիլ: Երբ հայր մ'ունիս: Մեռնիլ: Ո՛հ, դու զիս չես ճանչնար, և չես գիտեր թէ հայրը պահապան հրեշտակ մ'է իր որդւոյն քով. թէ, ո՛չ որ կը համարձակի դպչել այն օրհնեալ զլիտուն՝ որուն հայրական շքութունքներն հպած են: Գու լոյս յաշխարհ եկար, և ես, ուրախութեան արցունքով մը, այն ժամը նշանակեցի անոնց թուոյն մէջ՝ որոնք երբեք չեն ջնջուիր...: Մեծցար, և երբ ապագայի յոյսերուն մէջ զմայլած, կ'ըսէի ինքն իրենս. Եթէ ես կրցայ դուրին ձեռք զարնել, այս մանուկը, պատանի եղածին պէս, պիտի կարենայ վրձինը բռնել, և այն ժամանակ երկու քայր արուեստներ պիտի ծաղկին իմ ընտանիքիս մէջ: Եւ երգունցայ կրել, բայց քեզի համար. ամէն բան թողուլ, բայց քեզի համար. մեռնիլ, բայց զաւակներու կեանքն ապրելու համար. որովհետեւ չմեռնիր ձեր մը՝ եթէ հոգեվարքի վերջին արցունքները՝ իր մահուան անկողնոյն քով խոնարհած իր որդւոյն ճակատին վրայ կը թափէ:

Յով. — (սարսուռով) Ո՛հ, հայր իմ, որչափ զիս կը սիրէք:

Քարդ. — Ո՛հ, կ'ըմբռնես ուրեմն: Ահաւասիկ ստոր էր որ ես անձկանօք կը սպասէի: Ես

քեզի նպատակ մը սահմանած եմ, պէտք է անոր հասնիս. դու փառամոլ ես:

Յով. — Ե՛ս...:

Քարդ. — Այո՛, այս է իմ մխիթարութիւնս. պէտք ես այդպէս ըլլալ, ո՛չ սակայն այնչափ՝ որչափ ես եմ քեզի համար: Մի ջանար զիս զլել՝ վասն զի անկարելի է: Գու ամէն բան չես մտածեր, ես այո՛, դու կ'աշխատիս, կը սովորիս, բայց ուշադրութիւն չես դարձներ շուրջը՝ գիտնալու համար թէ ինչ կը խօսուի քու նկարներու վրայօք. ես այո՛, աչքերդ բաց չես կենար որ տեսնես թէ արդեօք ո՛ր և է մէկը կը յանդգնի քու տեղը գրաւելու, ես այո՛: Գու տղու մը պէս հանգիստ կ'ապրիս և չես գիտեր ինչպէս:

Յով. — Բայց հիմա ես մրցակից մ'ունիմ թէև իմ աչքիս ողորմելի, բայց ուրիշներուն առջև զօրաւոր. ուստի զանիկայ միշտ անյողողող խոչընդոտ մը կը տեսնեմ իմ քայլերուս...: Գուք անդադարձած էք...:

Քարդ. — Բեզմէ շատ առաջ անդադարձեր եմ:

Յով. — Բայց ի՞նչ ըրած էք:

Քարդ. — Ո՛հ: Ի՞նչ ըրած եմ...: Չես կրնար երևակայել...: Լսէ՛... որպէս զի զիս սիրես՝ պէտք եմ մերկապարանոց առջևդ բանալ իմ զգացումս: Այն նկարը, Կոյսիկ նկարը, որ այնչափ համբաւ պիտի ստանար՝ ի մնաս քեզի... Ո՛ր է... գուցէ իրեն համար սահմանուած տեղը...: Երա՛գ...: Ո՛վ իմ որդւոյս թշնամիներ, անոր ի գուր պիտի սպասէք, այո՛, որովհետեւ ոսկիով կարելի է գինովցնել մարդ մը, զինիով ուրիշ մը... Փէլլէկոյին իւղաներկը քուկդ է:

Յով. — (ուշախոշորեակ յափով մը) Ի՛մս:

Քարդ. — Բու ծննդեանդ օրը չէ՛: Քեզի կը նուիրեմ:

Յով. — Ո՛ր է, ո՛ր է:

Քարդ. — (ցոյց տարով նկարը) Ահաւասիկ:

Յով. — Ո՛հ, վերջապէս ձեռքս անցաւ մրցակցիս մէկ գլուխ գործոցը...: Ձեռքիս մէջ է... գառանցանք չէ...: Ասիկայ է...: Յիրաւի աւսիկայ... (նկարը դիտելով՝ սրտին մէջ ծնած նախանձը պիտի սրտայայտէ): Ի՛նչ մեծ բան: Ո՛ր է Կուստոյի գոյները, զոր անցեալ օր Սթրոցցին ինծի կը դրուատէր...: Կոր Ռաֆաէլլոյի գործ: Եթէ ստոյգ գիտնայի թէ իմ վրձինս չկրնար գերազանցել այս գոյները, այս վայրկենիս իսկ կտոր պատառ կ'ընէի զայն: Եւ դուք կ'ուզէք զիս մահացնել՝ ֆէլ-լէկրոյէն վար դնելով:

Քարդ. — Ե՛ս:

Յով. — Բայց այժ, անշուշտ. դուք զանիկայ ինծմէ վեր համարած էք այն վայրկենէն իսկ՝ յորում նկարն իրմէ յափշտակեր էք:

Քարդ. — Յովհաննէ՛ս, ըրած բարիքի՛ն համար զիս կը յանդիմանես: Ես հո՞ս մէջս սոսկալի պատերազմ մ'ունեցայ՝ անպատիւ գործ մ'ընելու համար...: Բայց խրդամտանքիս ըսի, լռէ՛, խնդիրը պատուոյ վրայ է, որդւոյս կեանքին վրայ. առանց խղճի խայթի ես քեզի համար քիչ բան կրնայի ըրած ըլլալ: Պէտք էր երկու զգացմունք քովէ քով դնել՝ ըսելու համար՝ թէ ասիկայ աւելի զօրաւոր է: Այժմ՝ զո՞հ եմ, վասն զի գիտեմ զքեզ աւելի սիրել՝ քան զիս:

Յով. — Դնորհապարտ եմ ձեզի, բայց դուք կարողութիւն չունիք իմ խաղաղութիւնս ինծի վերադարձնելու: Փէլլէկրոյի վրձինները փչրուած չեն ասով: Հիմա ուրիշ նկար մ'ալ Տոստին համար պիտի պատրաստէ... ուրիշներ ալ պիտի շինէ... և այն ժամանակ...: Ես իմ հանճարիս վրայ չեմ տարակուսիր... կըրնամ ֆէլլէկրոն տիղմերու մէջ թաթղել, բայց բազդէն կը վախնամ, մոլեռանդութենէն, նախանձէն կը վախնամ:

Քարդ. — Մինչև որ ուրիշ գործ մ'ալ աւարտէ՛ ժամանակ կ'ուզէ: Կու կրնաս քու ուսումդ ու աշխատութիւնդ կրկնապատկել: Ես, եթէ հարկ ըլլայ, քու ծառադ կ'ըլլամ: Գիշերներն արթուն կը կենամ, բոլոր հարստութիւնս կը ծախսենք... բոլոր... որպէս զի քու անունդ փառաւորուի:

Յով. — Այն սենեակը մտնենք ուր նկարս կայ, կ'ուզեմ ասոր հետ բաղդատել. պիտի տեսնէք:

Քարդ. — (Կ'առնու նկարը) Կու գամ... և յետո՛յ:

Յով. — Փճացնել զայդ:

Քարդ. — Ո՛հ:

Յով. — Այդպէս կը պահանջէ փառք՝ որ ձեզի այնչափ սիրելի է (նկնօրեկ):

Քարդ. — Այժ, որդեակի իմ, ջնջել ասիկայ... հետքն ալ թո՛ղ չմնայ... պատառ պատառ ընել (կը մեկնի):

Տ Ե Ս Ի Լ Գ.

ԿՈՍՏԱՆԴՆՆ.

Կոս. — (սենեակներէն, և որ շած պիտի ըլլայ Քարդոնէի վերջին խօսքերը): Ո՛հ... Լաւ լսեցի՞ արդեօք... ջնջել զայն, ըսաւ հայրս...: Ի՛նչ բուռն կասկած կը ծնանի մտքիս մէջ: Տ'Օպրի նկար մը կը տանէր, զոր ես իսկ իմ չաքովս սենեկիս պատշգամէն տեսայ, բայց չկրցայ զայն ճանչնալ. թէպէտ և կարելի է որ հայրս...: Ինծի այնպէս կը թուի իբրև թէ այս վայրկենիս տեսնէի: Երբ Քափէլլինի իրեն ցոյց կու տար ֆէլլէկրոյի նկարը, անշարժ մնաց, և յետոյ ճակատը կնճռտեց... աչքերը վառուեցան... և արցունք մը փայ-

լեցաւ հոն գոր ես իսկ տեսայ... այն նկարը պիտի բորբոքէր նախանձը որդւոյն՝ գոր ինք կուռքի՝ պէս կը պաշտէր: Կրնար նոյն իսկ տխուր ձեռնարկի մը մղել զայն: Բայց Ի՞նչ պէս կրնար ձեռքերուն մէջ ունենալ Տ'Օպրի՝ Փէլլէկրոյի իւզաներկը: Եթէ ստոյգ ըլլայ, չափազանց անպատիւ է, և կրնայ սիրելի բաշտեցանք և ազատարարի կործանումին և մահուան պատճառ ըլլալ: (Գուշը կը զարնէ) Մէկը դուռը կը զարնէ... բանանք. կրնայ յանկարծ հրեշտակ մ'ըլլալ գոր երկինք ինծի օգնութեան կը զրկէ (կ'երրայ բաւառաւ): Գուշին ինչ, դժուար է:

S T U T L Գ.

ԳՈՄԻՆԻԿՈՍ և Վերոյիշեալն.

Գում. — Ես եմ, Կոստանդին... Ներեցէք եթէ առանց նկատողութեան հոս կու գամ. յատուկ գործի մը համար է...:

Կոս. — Խօսեցէ՛ք:

Գում. — Պիտի խօսիմ, անշուշտ... հիմա: Ամէն բանէ առաջ պէտք է գիտնալ որ իմ եղբայրս... այսինքն է ես յուսահատ մարդ մ'եմ: Խելքս ո՛ր է գիտէ՞ք արդեօք դուք... Եւ ոչ ալ ես... Թէ յուսահատ մ'եմ... ուստի այն օրհնած Արծուէնշան պանդուկը... այն գինին որ թոյն կրնայ ըլլալ... բայց... ոչ... ոչ... բայց այո՞... վասն զի գաղղիացին... գոր սատանան թող շուտով իր տունը տանի: Հարիւր սկուտ... եղբայր իմ... իւզաներկը...: Ո՛հ, իցիւ թէ կատղած շան մը պէս մեռած ըլլայի:

Կոս. — Բայց միտքդ շնորհքով բացատրէ, կ'ազնեմ:

Գում. — Ո՛հ, դժուար ալ խելքերնիդ թողցած էք: Միտքս չկրցայ բացատրել: (Կարելի է):

Կոս. — Եղբորդ նկամը:

Գում. — Ապրիք, բոլոր հասկցեր էք, եղբորս նկարը...:

Կոս. — Բայց ի՞նչ եղաւ: Ըսէ՛:

Գում. — Չբո՞ր: Չէ՞ք ճանչնար անպատիւ Օպրին...: Բայց եղբորս գլխուն կ'երդնում...: Անիկայ բաց հաշիւ մ'ունի ինծի հետ... զիս գինովցնել... կը հասկնա՞ք... բայց այն իր գայլամորթը բոլոր վրայ պիտի տայ... կ'ուզեմ իր խարդախ խաղերով շորթած դրամներով իր դժնշն արծաթագօծել: Այսպէս զիս եղբայրադու ընել տալ, գոր այնչափ կը սիրեմ, և որուն համար... ինքզինքս կրակի բոցերուն մէջ կը նետեմ...: Չեղբէս իր նկարը յափշտակել...: Ես ասոր համար հոս եկած եմ... սենեակը ցցուցէք ինծի:

Կոս. — Ո՛հ, հոս չէ այլ ևս:

Գում. — Ես անձամբ կ'երթամ զինք փնտռելու. եթէ Գաղղիա մեկնած է, ետէն կը հասնիմ...:

Կոս. — Ուրեմն, ըսէ ինծի թէ եղբորդ իւզաներկն Օպրիին ծախեցիր:

Գում. — Լռէ՛, ապա թէ ոչ իմ ձեռքերովս ինքզինքս կը սպաննեմ:

Կոս. — Դժուար... դժուար...: Ախ, մատնիչ:

Գում. — Նոր տեսակ բան: Ատիկայ ես ալ գիտեմ... բոլոր՝ գինիին պատճառաւ... բայց իմ որոշողութիւնս՝ որոշողութիւն է... կ'ուզեմ շուր խմել, միշտ շուր:

Կոս. — Ախ, թշուառական. բայց ինչ բանի կու գայ այս ամէնը, քանի որ քու պատճառաւ եղբայրդ իր պատկերէն զրկուցեալ, որուն համար այնչափ քրտինք, այնչափ նեղութիւն քաշած էք: Ի՞նչ քառութիւն պէտք է յանցանքիդ:

Գում. — Օպրիի արիւնը:

Կոս. — Մտիկ ըրէ՛. հոս պէտք է ուշադրութիւն դարձնել... ժամանակ մի կորսնցնէր: Գնա՛, Քափէլլինիին վազէ՛, ըսէ՛ իրեն որ պէտք է անմիջապէս Տոժին դիմէ: Անիկայ արդար է, կը սիրէ, կը պաշտպանէ գեղարուեստները, խեղճ արուեստաւորին վրէժը կը լուծէ: (Ա՛խ, անպիտան: Էւ իմ հօրս համբաւը: Հիմա այլ ևս տարակոյս չկայ): Ո՛հ, այդպէս մի՛ ըսեր ուսուցչին: Բոլորովին ինծի թող այս խըն՝ դիրք... ինծի թող, որովհետև այս անգամ ես միայն պէտք եմ ստանձնել պաշտպանութիւնն այս նենգութեան... Ես՝ որ գիտեմ թէ ո՛ր կը գտնուի նկարը:

Գոմ. — (ուշախոտընկեն ինքնիքովն դռնըս ելած): Ո՛հ, ... ո՛ր է: Երթանք առնունք: Գրամ, ա՛րիւն, կեանք, բոլոր քու տրամադրութեանդ կը յանձնեմ:

Կոս. — (Ի՛նչ ըսի): Սխալեցայ... երազ մ'էր, բանդագուշանք մը... բայց չէ կարելի... զիս վայրկեան մ'ազատ թող, կ'աղաչեմ:

Գոմ. — Բայց ո՛ր դիւին կ'ուզես որ երթամ:

Կոս. — Չեմ գիտեր... Ի՛նչ գիտնամ... բայց շուտ ըրէ՛, մի՛ կենար, միայնութեան պէտք ունիմ՝ նկարին... Փէլլէկրոյին... քու... իմ... ամէնուն վրայ մտածելու համար. գնա՛ (զիկը դեպ ի դռնը կը մտնէ): Եղբօրդ ըսէ, որ գեռ չյուսահատի, յոյս ունենայ կոյսիկ վրայ. բայց գնա՛, գնա՛, կ'աղաչեմ:

Գոմ. — Ի՛նչ քաջասիրտ երիտասարդ: Օպրի՛, աւագակ, պիտի տուժես... բռնցի հարուածներու տակ պիտի գինովցնեմ զքեզ (կը մեկնի):

Կոս. — Ո՛հ, ապահով եմ... անոնց ձեռքին մէջ եղած նկարը՝ Փէլլէկրոյինն է, և այն է գոր կ'ուզեն ջնջել: Ամբարիշտ դաւ մը նիւթուած է գանիկայ խեղճ արուեստաւորէն յափշտակելու համար, և չամչցան նիւթելու

օտարականի՛ մը հետ, որ Գաղղիա դառնալուն պէս պիտի ցուցնէ այն ոսկին՝ զոր իտալացիէ մ'ունեցեր է՝ իտալացւոյ մը համբաւը ջնջելու համար: Չ՛ տարեկան երիտասարդի՛ մը՝ գեղեցիկ, հրաշալի գործը պիտի կորսուի՛: Ո՛հ, կ'երգնում մօրս սովորներուն վրայ, կեանքս թշուառին պաշտպանութեան համար պիտի դնեմ, և ասոր ստիպուած եմ՝ որովհետև իմ կեանքս փրկեց... բայց ի՛նչպէս: Հօրս ամօթն ու եղբօրս նախանձը մէջ տեղ հանել: Ասիկայ չեմ կրնար: Ես հօրմէս անհունապէս սիրուած եմ...: Ո՛հ... երբեք, երբեք...: Բայց Փէլլէկրոն...: Իր համբաւը...: Պէտք է որ ես միտքս հանդարտ բռնեմ, որ միջին ելք մը գտնեմ... բայց ի՛նչպէս գտնել: Ա՛յո, մի՛ գուցէ ես հազար ու մէկ մտածութիւններու մէջ թարթափած ժամանակս... ամբարիշտ գործողութիւնն ի գլուխ հանուի, մէկէ աւելի տարիներու աշխատութիւն մը՝ այնչափ փառքի յոյսն ոչնչացուի...: Ես ուրիշ բան չեմ կրնար, բայց եթէ լալ ու գոչել այս վայրկենիս... բայց սակայն...: Ներսը աղմուկ կը լսեմ. վայ ինձ: Ո՛վ երկինք, միջոց մը ներշնչէ ինծի... բոլոր իմ քաջասիրտութիւնս պէտք է: Հայր... հայր... եղբայր... (բարձրաձայն կ'անկելով):

Տ Ե Ս Ի Լ Ե .

ՔԱՐՈՐԵՒ, ՅՈՎԱՆՆԵՍ և Վերոյիշեալն

Քարդ. — Ի՛նչ կայ, որդեակ իմ:

Կոս. — Հայրիկ, ես զձեզ պիտի յանդիմանեմ նախատինքի մը համար՝ զոր ինծի նկատմամբ ունիք: Գիտեմ որ ձեր ձեռքն է Փէլլէկրոյի նկարը... և կ'ուզեք ինձմէ պահել, իբրև թէ ես

ձեր զաւակը չըլլայի, իբրև թէ եղբօրս պատինն իմս եղած չըլլար: Ինչո՞ւ զիս այդպիսի մխիթարութենէ մը զրկել:

Քարդ. — Եւ ինչպէս գիտես...:

Կոս. — Բոլոր:

Քարդ. — Եւ ո՞վ ըսաւ քեզի...:

Կոս. — ՏՕՍարի գաղղիացին, որ ետև դարձած է, որովհետև չեմ գիտեր ինչ բան մտոցած է... գուշակեցէք: Ես որ ձեզի պէս նախանձախնդիր եմ փառքին եղբօրս, որ նախանձով տեսած էր Փէլլէկրոյի նկարին հակառակերս յառաջագործելը, վայրկեան մ'երջանիկ զգացի ինքզինքս՝ լսելով որ ձեր ձեռքերուն մէջ կը գտնուի... Այսպէս, ըսի ինքն իրենս, պիտի չխաւարի ընտանեացս անունը: Ո՞ւր է: Ո՞ւր է այս նկարը: Ո՞հ, անշուշտ Օննիկի նկարին քով դրուածն է: Հայրիկ, թողուցէք որ ձեր ուրախութեան ես ալ մասնակից ըլլամ՝ դիտելով մրցակցի մ'աշխատութիւնը... թշնամւոյ մը գործը՝ որ չկրնար այլ ևս մեզի մնաս հասցնել. թողուցէք որ այն սենեակը մտնեմ, վայրկեան մը, վայրկեան մը միայն, սիրելի հայրիկ, (կամաց կամաց կը մօտենայ դրան):

Քարդ. — Կեցիր, որդեակ իմ, պէտք է միջոցը խորհիլ... մենք որոշած ենք պատուտել զայն:

Կոս. — (Ո՞հ):

Յով. — Այո՞, և շուտ:

Կոս. — Ո՞հ, ո՞չ, մեծ անխոհեմութիւն կ'ըլլայ. կրնայ գաղտնիքը յայտնուիլ, և այն ժամանակ: Վերջապէս դուք զայն գնած էք, և մանաւանդ կասկած չտալու համար՝ պէտք չէք անոր ձեռք դպցնել. մինչդեռ պատուտելով՝ կրնայ կարծուիլ թէ նախանձն ու ատելու թիւնը միայն զմեզ այսպիսի ծայրայեղութեան մը մղեր են...: Եւ եթէ ՏՏԺ... անիկայ կարող է իր զայրոյթով կայծակնահար ընել զմեզ... Ես զձեզ շատ կը սիրեմ, և վայ ձեզի:

(Գուշար կը գարնուի): Կը լսէք...: Գուշար կը գարնեն... նայեցէք:

Յով. — Ո՞վ պիտի ըլլայ արդեօք:

Քարդ. — (որ գնացեր է նայելու) Ո՞վ է:

Տ Ե Ս Ի Լ Զ.

Փէլլէկրոն և Վերոյիշեալը.

Փէլ. — (նկրակել) Փէլլէկրոյ Փիոլա:

Կոս. — Ո՞վ երկինք, օգնէ՛ ինձի:

Քարդ. — Ո՞հ:

Յով. — Անիկայ:

Կոս. — Գուցէ ամէն բան իմացած է...: Եւ կու գայ իր նկարն ուզելու:

Յով. — Ես, ես կ'ուզեմ պատուտել զայն, կարևոր է:

Կոս. — Ո՞չ, եղբայր իմ (սևոր քայլերն արգիլելով):

Յով. — Ազատ թող քայլերս... ձգէ՛ զիս:

Կոս. — Քու և հօրդ սիրոյն համար...: Հոս կեցիր: Փէլլէկրոն զքեզ չտեսնելով՝ կրնայ կասկածիլ. հօրդ քով կեցիր...: Ամէն բանի սուտ չի գիտիկ եղիր. և եթէ անհրաժեշտ է որ այս պատկերն այլ ևս մէջ տեղ չեկնէ, պատասխանատուութիւնը ես իմ վրաս կ'առնեմ...: Այս բաներու մէջ պաղարիւնութիւն պէտք է: Քիչ ատենէն պիտի տեսնէք:

Քարդ. — Որդեակ իմ...: Հօրդ, եղբօրդ պատիւը...:

Կոս. — Պիտի փրկուի, պիտի փրկուի (սևնեակը կը կը մտնէ):

Քարդ. — (կը բաւալ դուռը՝ Փեղկկոյիկն) Կը ներէք... ձեռքս անմիջական զբաղանք մ'ուռնէի: Ի՞նչ բանի կրնամ վերագրել արդեօք ձեր այս անակնկալ իմ տունս գալը:

Փել. — Մեծ դժբախտութեան մը:

Քարլ. — Որո՞ւ պատահած:

Փել. — Ինձի:

Յով. — Մենք ի՞նչ կը խառնուինք մէջը:

Փել. — Կրնաք խառնուիլ: Մինչև ցայսօր զիս ատող, զիս մատնող թշնամիներս քիչ էին: Հիմա ուրիշներ կ'աւելնան, որոնք թէպէտ եւ ըէկ ինձի բարեկամ ցոյց կու տային ինքզինքնին. ահա թէ ինչո՞ւ ձեր տունը կու գամ: Ամէն մարդ գիտէր թէ նկարս աւարտած է, թէ ճիշտ այսօր իր տեղը պիտի գետեղուէր ի տես խուռն բազմութեան մը՝ որ անշուշտ աւ մէն կողմանէ պիտի վազէր. ծանօթ էր թէ իմ բոլոր հանճարս, ջանքս թափեր էի այդ կտաւին վրայ՝ զոր Տոժի պսակին հետ չէի փոխանակեր. շատ լաւ, զինովցնել կը տրուի իմ եղբայրս, խեղճ անփորձ երիտասարդ մը...: 100 սկուտով գանիկայ իր հարազատին ձեռքէն կը յափշտակեն: Տուն կը վերադառնայ նկարիչը՝ բոլորովին գոհ Տոժէն ընդունած յանձնարարութեան վրայ, և չգտներ այլ ևս նկարը: Այս մարդասպանութեան հեղինակը, այն մի և նոյն Օպրին է, որ այս տունը կը բնակի:

Քարլ. — Եւ ասկից ի՞նչ կը հետևի:

Յով. — Ի՞նչ ըսել կը յանդգնիք:

Փել. — Ես պզտիկ բան մ'ալ յանդգնելիք չունիմ, պարոններ... այս բոլոր գլխուս եկածը խորհուրդ մ'է: Ես եկայ ձեզմէ խնդրելու որ կարենաք ինձի ըսել թէ այս թշուառական մարդն ո՞ր կը գտնուի... որ կողմ մեկնեցաւ, որպէս զի կարենամ ետևէն երթալ, ձեռք բերել նկարս: Ո՞հ, եթէ սիրտ ունիք՝ շունչ փչեցէք դիակի մը:

Քարլ. — Անիկայ մեկնեցաւ. բայց որ կողմ, չեմ գիտեր...:

Փել. — Մեկնեցաւ: Շատ լաւ, ուրեմն, ձենու

վան կը թողում, բոլոր Խտալիա կը շրջիմ... բոլոր Գաղղիա, բայց կ'երգնում Միքէլանճէ-լոյին վրայ՝ թէ զանիկայ պիտի գտնեմ:

S E U I L Է.

ԳՈՍԻՆԻԿՈՍ և Վերոյիշեալք.

Դով. — (դրսև սևիկն վրայ) Գտնուեցաւ:

Քարլ. — Դուք հոս ի՞նչ կը փնտռէք:

Փել. — Եղբայր:

Դով. — Կը ներէք, վտեմաշուք տեարք, երբ դուռը բաց է կը մտցուի. և ես մտայ: Եղբայր, հիմա կրնաս զիս գրկել... իւղաներկդ զըտնուած է:

Փել. — Ի՞նչպէս:

Քարլ. — Ո՛ւր է:

Դով. — Հո՞ս:

Քարլ. — Ո՞հ, երազ, զառանցանք:

Դով. — Հո՞ս է:

Քարլ. — Խենթ ես:

Դով. — Հո՞ս է կ'ըսեմ քեզի: Չէս գիտեր ի՞նչ ըսել է հո՞ս է: Ըսել է թէ Տ'Օպրին գտայ, որ մեկնելու վրայ էր, և ես կ'ուզէի իրեն ուրիշ շրջան մ'ընել տալ՝ այս անցագրով (կը հսկէ ատրձանակ մը). բայց անիկայ խոհեմութեամբ, միայն երկու արծաթ սկուտով՝ ինձի խոստովանեցաւ՝ թէ նկարը վտեմաշուք պարոն Քարլունէի հաշտոյն գնած է. և ես համոզուած եմ որ պարոն Քարլունէն առանց շատ աղաչել տալու՝ նկարը ելբօրս պիտի վերադարձնէ, երբ ես իրեն վերադարձնեմ իր աւնարգ ոսկեղբարմը, որ չարժէր անպատուութիւնը՝ որով համակուած է (սևոր ոտքերուն առջև նետելով քսակ մը):

Փել. — Ի՞նչ կը լսեմ: Իմ նկարս: Եւ դուք, նկարիչ մը...:

Դում. — Եւս առաւել...:

Յոյ՛. — Անպատուութիւն, ըսիք: Իմ հայրս անպատիւ:

Դում. — Ըսելու կերպ մ'է:

Քարդ. — Հանդարտէ՛, որդեակ իմ. անիկայ դեռ գինւոյ թափը կորսնցուցած չէ... պատիւ չունենալը կը ցուցնէ այն՝ որ այնչափ՝ դիւրաւ ուրիշները կ'անպատուէ: Ես իմ տանս մէջ եմ, և կրնայի անմիջապէս նախատողները պատժել, եթէ ազնուական զգացումն իմ մէջս աւելի զօրաւոր չըլլար՝ քան արդար ցատումս: Փէլլէկոյն, ստոյգ է, ես գաղղիացիին ձեռքով զնել տուի ձեր նկարը վասն զի կը սիրէի, և կը փափաքէի իմ դահլիճիս մէջ զետեղել, ուր ճիւղիտոյ Ռօմանոյի, ճիւղիտոյնի և Կուլիտոյի գործերը կան: Եւ զայն ունենալու համար՝ ոսկի համրած եմ զոր չեմ ուզեր ետ առնուլ. իւզաներկն իմօ է:

Դում. — Ձերը:

Փեյ. — Լռէ՛, եղբայր:

Դում. — (Ձերս ունիմ):

Փեյ. — Ես արժանի չեմ, ո՛վ Թադէոս, թուած մեծամեծներուդ մէջ զետեղուելու. ես իմ իւզաներկիս պէտք ունիմ, որովհետեւ այսօր զանիկայ ինծի յանձնարարողին պիտի տամ. ուրովհետեւ ձեռագործիս վրայ գաւկի մը պէս սիրահարուած եմ: Դուք նկարիչ էք, ըսածս կրնաք ըմբռնել: — Գիտէք, թէ ո՛վ որ նկար մը, արձան մը հնարած է, կը սիրէ, կը պաշտէ իր աշխատութիւնը, իրեն համար նա մասնանի մ'է՛ որուն հետ կապուած է իր անձին գոյութիւնը: Լաւ նայեցէք ինծի. քանի մը ժամէն երիտասարդութիւնը չկայ այլ ևս իմ դէմքիս վրայ. կը զգամ թէ աչքերս բոց կ'արձակեն. ինծի կ'երենայ թէ ծերացեր եմ, զերեզմանին եզերքը կը գտնուիմ: Ես իմ ձայնս չեմ բարձրացներ ձեր դէմ, ո՛չ, ձեր առջև ծա-

նայ մ'եմ. արցունք մը միայն ունիմ՝ ծնրադիր խնդրելու համար՝ որ նկարս ինծի վերադարձնէք... (կը ձերարդրէ):

Դում. — Եղբայր, քու տեղդ ես կ'ամչնամ:

Քարդ. — (Խեղճ իրեն) Ի՞նչ ընելու է: Ստոյգ է, իմ որդիս փրկեց, բայց իմ պատիւս աւելի կարեւոր է: Ո՛վ փառասիրութիւն, որ զիս ապերախտ կ'ընես: Ելէ՛ք:

Փեյ. — (տարբի կրկնող) Ուրեմն կ'ուզէք զիս սպաննել:

Յոյ՛. — Բայց ի՞նչ սպանութիւն...: Պատկերը մերն է:

Փեյ. — (ըռնել քայտով) Ձերը: Աւագակն ալ երբ գանձ մը կը գողնայ, կ'ըտէ, իմօ է... Բայց տղէ մը, գինովէ մը, յիմարէ մը չզնուիր:

Քարդ. և Յոյ՛. — Փէլլէկոյն: Յանդո՛ւզն:

Փեյ. — Ինծի պէտք էիք նուիրել ոսկին: Բայց գիտէիք որ ես իմ փառքս չէի վաճառեր:

Յոյ՛. — Ի՞նչպէս...:

Փեյ. — Այո՛, ծախուած, վասն զի դուք վատութիւնն ունեցած էք՝ գնելու զանիկայ:

Յոյ՛. — Դուրս ելէ՛ք:

Դում. — (Հիմա զինք պատուհանէն դուրս կը հանեմ):

Փեյ. — Դուրս ելնել՝ առանց իմ նկարիս...:

Քարդ. — Դուրս ելէ՛ք կ'ըսեմ ձեզի:

Փեյ. — Հրաման նկարչի մը՝ որ իր ձեռաց աշխատութիւնը կը պահանջէ...: Հօ՞ր մը, որ որդին կը խնդրէ՛ զոր իրմէ յափշտակեր են...: Ո՛հ, դուք լաւ կ'ըմբռնէք որ...: Ջղաթունդ եղած եմ, մոռեզնած եմ:

Յոյ՛. — Դուրս ելէ՛ք, կամ թէ ես...:

Փեյ. — Ա՛խ, անպիտան արարածներ, որ խոչընդոտ կը կանգնիք երիտասարդի մը՝ որ կ'ուզէ սովորիլ, կրել, նպատակին հասնիլ. նա պէտք չունի զձեզ իր ոտքերուն տակ ճգմելու, վասն զի, իր փառքին հասնելու մօտ՝ զձեզ

իր ետև անցած կը տեսնէ, ինչպէս հովը՝ առ նապատին մէջ, և մեռնիլը՝ ոչինչին մէջ՝ որ զանոնք յառաջ բերած է:

Քարդ. — Իմ որդիս նախատել: Ահաւասիկ թելը՝ որուն պէտք էիր դաշիլ անոր մէկ մահահարաւէր ձայնը լսելու համար: Հիմա զիս վիրաւորեցիր, և շուտով արիւնս կը հոսի: Երկուքդ ալ տունէս դուրս ելէք, կամ վախցէք: Նկարն իմս է, կ'ուզեմ զանիկայ կտոր կտոր ընել, այրել. և մոխիրը երեսնուդ նետել, քանի որ իմ ոսկիիս մոխիրն է:

Դոմ. — Վայրկեան մը, կամ հարուած մը կը փոխանակեմ: (Ատրձանակը բռնելով):

Տ Ե Ս Ի Լ Ը.

ԿՈՍՏԱՆԳՒԻՆ և յիշեալը.

Կոս. — (տոգոյն ու զորդադով դուռս կ'եղևե, և ցոյց կու տայ ներսը նկար մը՝ բոցերու մէջ) Փէլլէկրոյի նկարը բոցերու մէջ է:

Փեղ. — Ախ, դու... (Դոմինիկոսի բազկաց մէջ կ'իջեայ):

Քարդ. — Որդեանկ իմ...:

Դոմ. — Եղբայր:

Փեղ. — Ո՛վ, տեսիլ...: Ո՛վ, ցա՛ւ...: Ահաւասիկ բոլոր բոցերու մէջ...: Գթութիւն, օգնութիւն...: Ախ, այլ ևս չկայ...: Ո՛հ վատութիւն. բայց ապագայ սերունդը պիտի բողբոջէ, և պիտի անիծանէ զայն՝ որ ափ մը մոխիր նետեց անոր երեսին՝ որ իր կեանքը փրկեց...: Ախ, չուտական, անէ՛ծք քեզի:

Կոս. — (Զիս կ'անիծէ):

Փեղ. — Բայց ես պարտուած չեմ դեռ... բոցերը չեն կրնար ջնջել այն՝ զոր ես մտքիս մէջ ունիմ...: Քոլումպոս, այս վայրկեանէս սկսեալ

զու կ'ապրիս... ահաւասիկ Ամերիկայի կոյս երկիրը... հոս հայրենիքի դրօշը... խա՛չը: Մարդկային ցեղի վերածնութեան ծառը. ուրիշ նկար մ'ես...: Փախչինք. հոս ոտքերս կ'այրին... օդը կը թունաւորէ... ախ, դեռ կ'ապրիմ ես... (ուշով): Ես նկարիչ եմ... (կը մեկնի Դոմինիկոսի հետ):

Քարդ. — (Դոմ, սարսէ, նկարդ այլ ևս մոխիրներէն յարութիւն պիտի չառնէ (կը մեկնի Զոլիանկեսի հետ):

Կոս. — (որ տեսարանի ժառանակ կարեկցական սիրոյ սուկայի յուզում մը ցոյց տուած պիտի ըլլայ, ինքզինքը վերջապէս միևնակ տեսնելով, բատերարեմիս մէջ տեղ ժուկի կու գայ, և ձեռքերը միացնելով կը բացազանէ) Ո՛վ երկիրք, դու ինծի ոյժ տուիր:

ԵՐՐՈՐԴ ԱՐԱՐՈՒԱԾ

Նկարչութեան դպրոց՝ ինչպիս առաջին աւարտածին մէջ:

Տ Ե Ս Ի Լ Ա.

ՔԱՓԻԼԻՆԻ և ՓԵՆՆԿՐՈՅ.

Փէլ. — (բեմին առջև՝ ձեռքը կոշորիկն յրայ, մտածկոտ):

Քափ. — (կեցած կը դիտէ) Խեղճ տղայ, խորապէս վշտացած է: Աչքերն արցունքով վեցուն են: Ի՞նչ տեսակ օր եղաւ ասիկայ...: Ի՞նչ հարուած արուեստաւորի մը համար, տեսնել որ բոցերը քիչ քիչ կը սպառեն իր իւզաներկը, և որո՞ւ ձեռքով: Անկարելի կը թուի...: Յետ այնչափ բարեկամական ցոյցերու: Ո՞հ, երախտագիտութիւն ըսուած բանը գոյութիւն չունի բնաւ:

Փէլ. — (ցած ձայնով) Թողէ՛ք որ դիտեմ. այսօր պէս լաւ է:

Քափ. — Ինքն իրեն կը խօսի:

Փէլ. — Վերջապէս զքեզ կը տեսնեմ:

Քափ. — Ի՞նչ սատանայ է տեսածդ:

Փէլ. — Ուտոցի՛ն..., եղբայր..., տեսէ՛ք... նկարն իր տեղն է:

Քափ. — Իրաւցնէ կ'երագէ: Փէլէկրո՞յ:

Փէլ. — Ո՞հ (կը զգաստանայ): Ուրեմն մտքիս զառանցանք մ'էր: Ուտոցի՛ն (անոր ձեռքը սեղմելով): Գէշ ըրիք որ զիս սթափեցուցիք, ես հեշտալի երագով մը կը քնանայի:

Քափ. — Գիտեմ, բայց երբ դժբախտ ես, պէտք է դժբախտութեան համակերպիլ...: Թշուառին սիրտը՝ բնութեան տխրութեան մէջ կը ցնծայ:

Փէլ. — Ստոյգ է:

Քափ. — Բայց դու զքեզ պէտք ես քաջասիրտ բռնել:

Փէլ. — Քաջասիրտ...: Ե՞ս...:

Քափ. — Բայց այո՛, վերջապէս ի՞նչ մեծ կորուստ կայ: Նկար մը...: Եթէ ինծի պէս ծեր ըլլայիր, յուսահատելու իրաւունք ունէիր... որովհետև քեզի կը մնար միայն մահուան պատկերը նկարել. սակայն երիտասարդ ես, հազիւ կեանքիդ արևը ծագեր է: Սիրտ ան, ուրեմն, որդեակ սիրելի, արհամարհէ՛ նախանձը՝ և յաղթանակէ:

Փէլ. — Ո՞հ: Գուր չէք կրնար ըմբռնել երիտասարդի մը վհատութիւնը՝ որ անչափ թշնամիներ ունի ընկճելիք՝ նպատակին հասնելէ առաջ, որ պարտուած կը մնայ՝ իր անձնական կուռին մէջ. որ կը տեսնէ իրմէ յափշտակուած՝ իր ձեռագործը, իր մտքին մտածութիւնը, գիշերներու երագը. որ պէտք է դիտէ այն աչքերով՝ որ առաջնորդեր են վրձինին մնացորդներն ու բեկորները, իր պատկերին մոխիրները՝ որ գետնէն վեր կը բարձրանան և հովին հետ կը ցրուին:

Քափ. — Կ'ըմբռնեմ ըսածդ:

Փէլ. — Եւ այս բոլորը՝ որո՞ւ ձեռքով:

Քափ. — Բարեկամի մը, անոր՝ որուն կեանքը փրկեցիր:

Փէլ. — Այո՛, բարեկամի մը՝ որուն ճակտին վրայ հոգւոյն անմեղութիւնը կը կարգայի. երիտասարդի մը՝ զոր բարեկամութեան ամենակատարեալ տիպարը կը նկատէի... բայց պիտի ջնջեմ այս յիշատակը:

Քափ. — Լաւ պիտի ընես. ինքզինքդ միայն

մտածէ: Վաղուրնէ սկսեալ պէտք ես Գորում-
պոսն սկսիլ:

Փեղ. — Ես ալ կը փափաքէի, բայց չեմ կրնար.
որդի մը կորուսած եմ, և սուգի ժամանակ
հարկաւոր է:

Քափ. — Շատ լաւ: Ըրէ ինչպէս կ'ուզես, բայց
հիմայ պէտք ես երթալ ու հանգչիլ... Ժա-
մանակն ուշ է արդէն: Ես Փաօլոյ Սփինոլայ
իշխանին պիտի երթամ, որովհետեւ ճիւղիտը
Ռոմանոն հասած է. քանի մը ժամ առաջ
ինծի լուր դրկած էր. բայց նախ կ'ուզէի զքեզ
հանգիտ տեսնել սենեկիդ մէջ:

Փեղ. — Գացէ՛ք, ուսուցիչս, ես հոս պիտի հանգչիմ:

Քափ. — Հո՛ս...: Եւ ո՛ր:

Փեղ. — Երջանիկ մարդիկներն են միայն՝ որ ան-
կողնոյ վրայ կը քնանան: Մարդ իր վէրքին
վրայ չկրնար քնանալ, և ուտտի՛ այս է իմ
անկողինս (դետիւնը ցոյց կու տայ):

Քափ. — Բայց դու կատակ կ'ընես:

Փեղ. — Այո՛, այո՛, ուսուցիչս, ես կատակ կ'ը-
նեմ... դուք հանգիտ եղի՛ք:

Քափ. — Ուրեմն ես կ'երթամ. արդէն, շուտ
պիտի վերադառնամ, մնաս բարեաւ:

Փեղ. — Երթա՛ք բարեաւ:

Քափ. — (Սիրտս կը ճնշուի, լալու պէտք ու-
նիմ (կը մեկնի):

Փեղ. — Հանգիտ: Եօթանասնամեայ ծեր մը
կրնայ հանգչելու խորհուրդ տալ 23 տարե-
կան երիտասարդի մը, որ գունամթափ եղած
է կտաւի մը վրայ, բուռ մը մոխիր ունենա-
լու համար: Հարցուցէ՛ք հարուստին՝ թէ ի՞նչ
բան է հաց չունենալ, և զաղափար չունի...
Երջանիկ մարդուն՝ ի՞նչ է վիշտը, չգիտեր. այս-
պէս ալ անոնք՝ որ կեղծ բարեկամի մը ձեռ-
քով կորուսած չեն իրենց հանճարին ամե-
նէն գեղեցիկ արտադրութիւնը, չեն գիտեր
թէ որչափ սայրատուր է դաշոյնը՝ զոր սըր-

տիս մէջ ընդուներ եմ: Զեռքս կը դողդոջայ,
գլուխս կ'այրի, օդի պէտք ունիմ... (դեպ
ի պատուհան կ'երթայ): Ո՛վ բնութիւն:
Ո՛րչափ գեղեցիկ ես այս գեղեցիկ երկնքիս
տակ. ճենովան՝ քու դրասանգիդ ամենաշքեղ
ծաղիկն է. ծովը, ժայռերը, լեռները, բլուր-
ները, տուները, պալատները՝ ամէնը բանաս-
տեղծութիւն կը ներչնչեն...: Եւ ինչո՞ւ համար
քու ճամբաներուդ մէջ, յարկերուդ տակ պի-
տի ննջեն նախանձն ու ատելութիւնը, որոնք
մարդուն սիրտը կը թունաւորեն: Երագներ...
ցնորք...: Ահաւասիկ այն տեղը՝ ուր նկարս
շարադրեցի, ուր օրերս կ'անցընէի աշխատու-
թեան և պատարուն յոյսերու մէջ: Եւ հո՛ս
յաճախ կը նստէր Կոստանդին...: Ախ (արու-
շիկ վրայ կը նետուի): Եթէ ես ձեռք զար-
նեմ միւս նկարին, ներչնչութիւն պիտի չու-
նենամ այլ ևս, և ո՛չ բարեկամներ որ զիս մխի-
թարեն... (տրքի կ'եկնէ): Մնաս բարեաւ մը
ճենովայի, հեռու սակից, ծովերէն անդին...
զերեզմանի մը մէջ...: Բայց ո՛չ, հո՛ս իմ
ծննդավայրիս մէջ: Պիտի կրեմ, բայց հո՛ս,
բայց ճենովայի մէջ. եթէ անօթի ըլլամ, գի-
շերանց օգնութիւն մը պիտի խնդրեմ և ա-
ռաջին անցորդին պիտի ըսեմ. թշուառ նկա-
րիչ մ'եմ, որուն նախանձորդները՝ իր իւղա-
ներկն այրեցին. անօթի եմ, և չեմ կրնար
աշխատիլ՝ որովհետեւ իմ աչքերս ուրիշ բան
չեն բայց եթէ երկու խոշոր արցունքներ: Գու-
ցէ պիտի չթողուն որ ես մեռնիմ... բայց ե-
թէ հո՛ս ուր ծնած եմ, հո՛ս իմ հայրենեացս
մէջ (նսնգիստ):

Տ Ե Ս Ի Լ Բ.

ԿՈՍՏԱՆԴՆՆԵՆ և յԻշևաղև.

Կոս. — (Ահաւատօրհչ: Ինչ պատահ վայրկեան երկուքնուս համար ալ):

Փեղ. — (ըեւիկ առջևի կողմէն՝ ինքն իրեն) Եւ եթէ այս բոլոր ինծի պատահածներն երա՞զ մ'ըլլան...: Եթէ Կոստանդին արդա՞ր ըլլայ...: Սակայն ինչպէս չհաւատալ իմ աչքերուս...:

Կոս. — (անակնկալ աղմուկով մը) Ախ այո՛: Անմեղ եմ:

Փեղ. — Ինչ: Դու իմ տանս մէջ: Եւ դեռ կը համարձակի՞ս: Գնա՛, փախի՛ր:

Կոս. — Փէլլէկրո՛յ, ինծի մտիկ ըրէ:

Փեղ. — Այս ամէնը տեսնելէս վերջ:

Կոս. — Այո՛, այս ամէնը տեսնելէդ վերջ: Ես իմացայ որ քու նկարդ իմիններուս ձեռքն էր, գոր մտադիր էին ոչնչացնելու, պատուելու, և այդ գործն ես իմ վրաս առի: Այն սենեկին մէջ երկու պատկերներ կային միայն. քու և եղբորս՝ որուն վրայ հոգի կու տար հայրս: շոն կը վառէր կրակը, և կարծես թէ զոհի մը կը սպասէր: Այն տագնապովց վայրկեանին՝ ես անորոջ էի քու համբաւիդ և եղբորս համբաւին նկատմամբ: Շրթունքներս կծկու մով կը դողդալին, գլուխս կը բոցավառէր. սենեկին խորը ծածկեցի քու իւզաներկդ, և առնելով եղբորս նկարը՝ պատառ պատառ ըրի, կրակը նետեցի, և դուռը բանալով՝ ձեզի ցոյց տուի բոցերը, որ ծնողացս բոլոր յուսացած փառքը կը լափլիզէր:

Փեղ. — Ինչ: Իմ նկարս ո՞ղջ է:

Կոս. — Այո՛:

Փեղ. — Ո՛հ թողութիւն, բարեկամս: Դու իմ կեանքս շնորհեցիր... (ծնրադրելու հարաւ):

Կոս. — Ինչ կ'ընես: Այդ չէ՛ քու տեղդ: Ոտքի ել, և սովորէ՛ զիս ճանչնալ:

Փեղ. — Դու իմ հոգւոյս այնպիսի ուրախութիւն մը պարգևեցիր՝ որուն համար յաւիտեանս քեզի երախտապարտ պիտի մնամ:

Կոս. — Եւ ինչպէս դու կրցար հաւատալ թէ ես կարենամ այնչափ անարգ վարձք մը հատուցանել իմ կեանքիս՝ զոր դու փրկեցիր, ջնջելով գործ մը՝ որ գոյութենէդ աւելի քեզի սիրելի էր: Գալով եղբորս զայրութիւն, հօրս կատաղի բարկութեան, ինչ կ'ուզէ ըլլայ:

Փեղ. — Ես պիտի ըլլամ քու պաշտպանդ: Եւ կու՛ր, երթանք պատկերս առնենք ու մեկնինք, եթէ դու հօրմէդ կը վախնաս:

Կոս. — Մեկնի՛լ: Ո՛չ, կը մնամ: Վաղուան արեգակը քու յաղթանակդ պիտի լուսաւորէ:

Տ Ե Ս Ի Լ Գ.

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՍ և յԻշևաղբ.

Գում. — Եղբայր, հրա՛ջք մը: Քու նկարդ իր տեղն է, ես տեսայ... Ինչ գեղեցիկ բան... քիչ մնաց որ ես մեռած իյնայի:

Փեղ. — Իմ նկարս իր տեղը: Ո՛հ, ասիկայ չափազանց երջանկութիւն է. ո՞վ դրած է հոն: Գում. — Չըսի՛ թէ հրա՛ջք մ'է:

Փեղ. — Կոստանդինը:

Կոս. — Այո՛, ես ուզեցի յաղթանակդ կատարեալ ընել: Կը զարհուրիմ հօրս բարկութեանէն, բայց կը միտիթարուիմ որ քու բարերաբութեանդ փոխարէն մը կրցայ ընել:

Գում. — Ո՛հ, ինչ հաճոյք: Եղբայր, երթանք տեսնենք. գիշեր է, բայց կարծես քու ուրախութեանդ կը մասնակցի լուսինն ալ... զոր

այոսպէս պայծառափայլ տեսած չէի երբեք... շուտով երթանք: — Ո՛հ, քիչ մնաց կը մոռնայի... քեզի նամակ մ'ունիմ: Երբ յուսաահատի մը պէս տուն կը վազէի, վերարկուի մէջ փակթիւնած մարդ մ'եւաւ առջևս և ըսաւ ինձի. «Այս նամակը շուտով եղբօրդ յանձնէ»: և ես. այո՛ պարոն: Եւ այն առէն քայլերս կրկնապատկեցի...: Եկայ հոս, բայց սաստիկ ուրախութենէս մոռցայ: Ա՛ն ուրեմն և երթանք:

Փեղ. — վայրկեան մը (կը բաւայ ու կը կարողաց լռիկ):

Կոս. — Ի՞նչ պիտի ըլլայ արդեօք:

Փեղ. — Ա՛հ:

Կոս. — Փէլլէկրո՛յ, դու կը դողդղաս, կը տժգունիս... Ի՞նչ թուղթ է:

Փեղ. — Բան մը չկայ, պէտք է որ ես անպատճառ մեկնիմ... (տռուր կը կապէ ձեռքը, կ'առնու փերկազգեստն ու գլխարկը):

Կոս. — Ա՛հ, ինչո՛ւ: Փէլլէկրո՛յ դու ասկից դուրս պիտի չելնես՝ մինչև որ պատճառը չգիտնամ:

Փեղ. — Մի՛ վախնար, բարեկամս... բայց պէտք է որ ես երթամ...:

Կոս. — Եւ ոչ իսկ փոքր տեղեկութի՛ւն մը:

Փեղ. — Այս թղթէն ամէն բան պիտի կարենաս գիտնալ: Քիչ ատենէն կը վերադառնամ. մնաս բարեաւ (շուտով կը մեկնի):

Կոս. — (կը սկսի կարդալ):

Գում. — Ո՛հ: Նայինք ի՞նչ բանի վրայ է խընդիրը:

Կոս. — Ա՛խ, կարելի՛ բան է: Գումինիկոս, շուտով եղբօրդ քով վազէ: (Ես չեմ կրնար):

Գում. — Կ'երթամ: Բայց ո՛ւր...: Կը բաւէ, իրեն կը հետևիմ...: Ո՛հ, բաւական ծանր դժբախտութիւն մը կը գուշակեմ (կը մեկնի):

Կոս. — (կը կարդայ) «Եթէ կ'ուզեք նկարնիդ փրկել, վայրկեան մ'իսկ մի՛ ուշանաք, որով-

հետև ձեր թշնամիները որոշած են այս գիշեր զանիկայ աներևութացնել»: Եւ ապարդիւն պիտի ելնէ իմ ըրածներս՝ զանիկայ փրկելու համար, և ի գո՛ւր պատուած եղայ եղբօրս նկարը: Եւ միթէ այս նամակը շարադրող ձեռքը՝ մարդասպանի՛ մ'է...: Ո՛հ, չեմ կրնար այս անգութ անստուգութեան մէջ մնալ:

Տ Ե Ս Ի Լ Գ.

ՔԱՐԻՅԷ և յԻՆԿԱԿԸ.

Քարյ. — (ներսեկ) Ո՛ւր է այս տղան:

Կոս. — (սարսուռով) Հայրի՛կս:

Քարյ. — Իմ արիւնս է, կ'ուզեմ սպաննել զինք:

Կոս. — Ո՛վ երկինք: Գթ՛ամ ինձի (կը ծերայրի քստերաբեմին խորը):

Քարյ. — (դուրս կը ներս) Ո՛ւր է... անի:

Կոս. — Ա՛խ, եղբօրս սիրոյն համար:

Քարյ. — Յովհաննէս...: Ո՛հ գիտի թէ զինք օգնութեան պիտի կանչես կեանքդ ժամ մ'ևս երկարելու համար:

Կոս. — Հայր, գթութի՛ւն:

Քարյ. — Ի՞նչ: Գու համարձակեցար անոր առնոնը տալ... այն դժբախտին՝ որ մէկ եղբօրմէն մատնուեցաւ...: Գու կը համարձակիս իմ գթութիւնս հայցելու, մինչդեռ վայրկենի մը մէջ իմ տանս պատիւն ու համբաւը կ'ազարտես, այնչափ տարիներու քրտինք ու ապագային յոյսը կը մարես: Ո՛հ, երբ ես այն սենեակը մտայ, ուրախ՝ նկարի մը մոխիրին վրայ՝ կարծելով դեռ երկար ժամանակ արգելած ըլլալ մթագնիլը իմ որդւոյս փառքին, եթէ այն ըտպէին քու սև մատնութիւնդ նշմարէի, վերջին կայծը սպառած պիտի ըլլար քու մարմինդ՝ որ իմս է...:

Կոս. — Սպաննեցէ՛ք զիս, ուրեմն, ես չեմ կըրնար ինքզինքս չքմեղացնել:

Քարլ. — Ո՛հ, նախ կ'ուզեմ բոլոր քու մատնութիւններդ զիտնալ: Անտարակոյտ էր թէ դու այս տանս մէջ կը գտնուէիր: Գու ֆէլէկրոյին հետ երգում ըրած էիր ինծի ղէմ, բայց էս վրէժս պիտի լուծեմ ձեզմէ՛՝ ձեր մահով (զայրուելով զայն վեր կը վերցնէ):

Կոս. — Կը սարսափեցնէք զիս:

Քարլ. — Ո՛հ, ապիրանտ, ո՛չ. ինչպէս չվարանեցար վայրկենի մը մէջ ջնջելու բոլոր իմ փառատենչ երազներս, բոլոր եղբորդ փառքը, այսպէս և ոչ ալ հիմա պէտք էս սարսափիլ. չեմ ընդունիր՝ կեանքիդ վերջին ժամուն աներկիւղ հրաւէրը՝ մեր անպատուութիւնը գլուխ հանելէդ վերջ: Փէլէկրոյի նկարը՝ քու դատովդ հո՛ն հասարակաց գմայլումին ի տես դրուած է: Ո՛հ, յանուն դժոխոց, ո՛չ դու ո՛չ ֆէլէկրոյ պիտի կարենաք իմ բարկութենէս ազատիլ: Փառասիրութիւնը՝ միակ ոճիր մ'ինծի թելադրեց, ո՛չ ոք պիտի կարենայ զիս վրէժխնդրութենէս ետ կեցնել: Ոսկիով մարդասպաններ և սիկարեաններ՝ կը ստեղծուին ամէն տեղ. կեղծ համբոյրով մը, խարդախ նամակով մը՝ կարելի է անձ մ'այնպիսի տեղ մը հրաւիրել՝ ուր անվրէպ երթայ և ոտքը մահուան ծածկարանին վրայ զնէ:

Կոս. — Ո՛հ, թշուառ ֆէլէկրոյ (ձեռքերով երեսը կը գոցի):

Քարլ. — Ծածկէ՛՝ երեսդ, այո՛, և արցունքներ թափէ ազատարարիդ համար:

Կոս. — (քիչ քիչ ինքն իրեն կռ գայ): Հայր, եթէ չէք ուզեր խղճի խայթերով տառապիլ, գնացէ՛ք մի՛ դանդաղիք, անպարեցէ՛ք արիւ-

1. Սիկարեան, կ'ըսուին անոնք՝ որ ուրիշն զրոյժամբ անիրաւ մարդասպանութիւններ կ'ընեն:

նահեղութիւն մը խափանելու...: Փրկեցէ՛ք ֆէլէկրոն:

Քարլ. — Եւ դեռ կը համարձակիս իրեն համար ինծի աղաչել:

Կոս. — Այո՛, վասն զի կ'աղաչեմ քեզի՝ երկրորդ հօր մը համար: Գու ինծի կեանք տուիր, իսկ ֆէլէկրոն զիս ստոյգ մահուանէ մը փրկեց: Բոլոր ձենովա վկայ եղաւ իր վեհանձն գործին: Ես պարտական էի փոխադարձ վարձատրութիւն մ'ընել ֆէլէկրոյին և ըրի՛ իր մաքի ծնունդն իրեն վերադարձնելով, և միանգամայն ջանալով իմ տանս պատիւն ալ փրկելու՝ խնայելով անոր անպատուութեան անջընջելի արատը, որ իր վրայ պիտի մնար ցմիշտ, եթէ իրագործուելու ըլլար ձեր դժխային ծրագիրը: Ախ հայրիկ, բացէ՛ք անգամ մ'աչքերնիդ այն անդունդին վրայ՝ ուր կը գտնուիք, փրկեցէ՛ք ձեր ընտանեաց պատիւը, մի՛ դրոշմէք անպատուութեան կնիքը ձեր անարատ անուան վրայ: Նախանձն գձեզ կը կուրցնէ և ձեր սրտէն կը խլէ արդարութեան և համեստութեան զգացումը: Այո՛, ես յանցաւոր եմ ձեզ հանդէպ, բայց եղայ՝ վատահամբաւ չըլլալու համար բոլոր աշխարհի և Աստուծոյ առջև:

Քարլ. — Ո՛հ, որդեակ իմ: Գու սրտիս մէջ սիրոյ սոսկալի փոթորիկ մը յարուցիր...: Յաղթեցիր: Ո՛հ, ո՛չ, պէտք չէ ուշանալ վայրկեան մը, պէտք է փութալ ֆէլէկրոն փրկելու համար:

S E U I L .

ԳՈՄԵՆԵԿՈՍ, ՓԷԼԵԿԿՐՈՅ և ՎԵՐՈՅԻՆԵԱՅՐ.

Փեղ. — (Գումիևիկոս զինք վեր բռնած, մահաջու վիրաւորուած է):

Քարլ. — (սարսափահար կանգ կ'առնէ) ժամանակին չհասայ (քստերարեւիկ խորը կը քաշուի):

Կոս. — (անոր քով վազելով) Ո՛հ, Փէլլէկրոյ:

Գոմ. — Անկողինին վրայ տարածենք զինք:

Փէլ. — (Գոմիկիկոսի) (Ա՛հ):

Կոս. — Ո՛հ, ինչ՞՞:

Փէլ. — Բան չկայ, բան չկայ, թո՛ղ որ ես նստիմ... նկարս տեսայ զիչեր ժամանակ, մինչ լուսինն անոր վրայ սիրոյ ճառագայթ մը կը սփռէր...: Վաղուան արեգակը շուտով պիտի ծագի, կը յուսամ:

Կոս. — Բայց դու գունատ ես...: (Ո՛վ երկինք, բնչ պատահեցաւ):

Գոմ. — (Ես երգուած եմ լռելու):

Փէլ. — Ես հանգիստ եմ... երջանիկ... տէ՛ս... կրնամ ապահով ոտքի ելնել... բոլոր երիտասարդութեանս ուժը վրաս է...: Եկո՛ւր, այս հրաշալի զիչերը վայլենք. խնդրենք Երկնքէն լոյս... և ներումն... մեր թշուառութեանց համար (դեպ ի սրտունիս կրրարչու հաւնար՝ Քարլոնէի կը հանդիպի): Ա՛խ դո՛ւք: (Գոմիկիկոսի բազկաց մէջ կ'իյնայ):

Կոս. — Գոմիկիկո՛ս, դուք կու լաք:

Գոմ. — Ո՛հ, չեմ կրնար լռել: Եղբայրս սըրտին ստորին մասէն (ցոյց տալով սիրտը) վերաւորուած է:

Կոս. — (պռալով մը) Ա՛խ:

Քարլ. — Վերաւորուած:

Կոս. — Շուտ, Գոմիկիկո՛ս, օգնութիւն մը:

Փէլ. — Եղբայր, մի բաժնուիր քովէս, քեզի պէտք ունիմ:

Կոս. — Ուրեմն կ'ուզես մեռնիլ: Ես կը վազեմ:

Փէլ. — Ո՛չ, կոտտանդին, մի հեռանար. ձեռքդ ինձի տո՛ւր: Ո՛հ, իրաւցնէ կը զգամ թէ վաղուան արշալոյսը պիտի չտեսնեմ: Հայրդ կանչէ, ըսելիք ունիմ:

Կոս. — (առանց խօսք մ'արտաբերելու, հորը կ'աղաչէ որ մտնենայ):

Քարլ. — (մտնելարով) (Իմ գո՛հ):

Փէլ. — (Կոտտանդիկի և Գոմիկիկոսի (հեռացէ՛ք քովէս վայրկեան մը):

Կոս. — Ա՛խ: (Գոմիկիկոսի վրայ կը ձգէ ինքզինքը):

Փէլ. — Կը դողդղա՞ք դուք...: Ձիս սպաննողներուն անունը պիտի չգիտցուի... թող Աստուած ներէ ինձի՛ ինչպէս ես ի օրտէ իրենց ներած եմ: Ձեր որդին՝ երբ սուրը կուրծքս կը մխէր, հեգնօրէն ըսաւ ինձի. «Ո՛վ իմ Փէլլէկրոս, ներէ՛ ինձի, զքեզ չհանչցայ»: Ո՛հ, այո՛, յանուն Աստուծոյ ես իրեն կը ներեմ. բայց դուք ալ կոտտանդինի ներեցէք:

Քարլ. — Ես անոր ներած եմ:

Փէլ. — Ո՛հ ձեռքս օրտիս վրայ սեղմեցէք:

Քարլ. — Ո՛վ Երկինք, որչափ մեծ է իր առաքինութիւնը (ձեռքը կուրծքին վրայ սեղմելով):

Փէլ. — Կոտտանդին, մօտ եկո՛ւր... տէ՛ս, հայրդ քեզի ներած է: Ո՛վ յետին ուրախութիւն իմ կեանքիս: Սիրէ՛ զինք, և երջանիկ պիտի ըլլաս, որովհետեւ Երկինք չօրհներ այն որդիքը՝ որ իրենց ծնողաց ցաւ և արցունք կը պատահանէ: Այս է իմ վերջին յիշատակս:

Վ Ե Ր Զ Ի Ն Տ Ե Ս Ա Ր Ա Ն

ՔՕՔԷՎԷՆԻ և յԻշխարք, սպաս ԳՈՎՀԱՅՆԵՍ

Քափ. — Փէլլէկրոյ: Ա՛խ: Քու փառք...:

Փէլ. — Ո՛չ... ասիկայ դեռ իմս է... ո՛վ ուսուցիչ:

Քափ. — Որդեակ իմ, որչափ կը ցաւիմ քեզմէ բաժնուելուս վրայ: Արդէն ամէն բան գիտեմ...: (Քարլոնէի) Պարո՛ն, փախէ՛ք այս մահուան անկողնէն: Վախցէ՛ք:

Փէլ. — Սիրելի՛ ուսուցիչ, ինք և իր որդին անմեղ են մահուանս նկատմամբ... թո՛ղ անազարտ և մաքուր մնայ իրենց համբար... միակ շնորհքն է զոր ձեզմէ կը խնդրեմ: Հիմա բոլոր բարեկամներս ու ծանօթներս շուրջս կը գտնուին: Գրկեցէ՛ք զիս ամէնքդ ալ... կ'ուզեմ որ մօտս ըլլաք...: Քարլոնէ՛, զիս չէ՛ք գրկեր:

Քարլ. — (ցրկելով զանիկայ) (Ո՛վ խայթ խղճի):

Կոս. — Ո՛վ իմօ Փէլէկրոյ...:

Փէլ. — Մնա՛ք բարեաւ, Կոստանդին, Գոմինիկոս, ուսուցիչ, Քարլոնէ՛... լաւագոյն աշխարհի մը մէջ կը տեսնուինք: Ախ, Քոլոմպոս, վրձինս մեռած է... բայց երկինքի մէջ պիտի ապրի, ուր պիտի նկարեմ սիրոյ պատկերը: «Նկարիչը՝ որ կը մեռնի՝ ներելով»: Ճենովա՛, Իտալիա՛, քեզի կը յանձնարարեմ իմ նկարս: Ճենովա՛, քեզի՛ խեղճ Փէլէկրոյի յիշատակը, որ ՉՅ տարեկան կը մեռնի: Ո՛հ, ահաւասիկ հոն է իմ օրհնեալ Կոյս: Ահա հոն՝ երկինաւոր ճառագայթներով բոցանշոյլ... ժպտուն զիս կը հրաւիրէ... ան... (արտի մը վրայ հոգիև կ'աշունդի):

Անկէքը. — Մեռա՛ւ, մեռա՛ւ:

Յովն. — (Որ քատերարեւ պիտի մտնէ ևրբ Փէլիկրոյ պիտի ըսէ. «Նկարիչը՝ որ կը մեռնի՛ ներելով»): Մեռա՛ւ... ան... (ձեռքերով երեսը կը ծածկէ):

Վերջ թատերաստիկն.

ԱՌԱԶԻՆ ԱՆԳԱՄ

Ի ՄԻԼԱՆ

Ա Ն Ձ Ի Ն Ք

ԳԱՌՆՈՅ ՖՈՌՄԱՆՏԻ հարուստ անձ մը.

ՄՈՐԻՆԻ արկղակալ.

ՓԵՏՐՈՒՅՅԻ հարուստ անձ մը.

ԱՆԿՈՒՏԻ ԱՂԱՆ քաղաքապետ Քաթարանեայի.

ՊՈՐԹՈՒՆՅ Գառլի ծառան.

ՃԻՌՃԻՌՅ սրճարանի մը ծառայ.

ՓԱՕԼՈՅ } Երկու փողոցային դատարկադրոս
ՃԻՌԻՒՆՅ } սրիկաներ.

ՌՍՏԻԿԱՆ Քաղաքային զինուոր.

ԿԱՏԱԿԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

Մ Է Կ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Ա Ծ Ո Վ

Հրապարակ մը, աշակողընը սրճարան մը, ա-
րուս, սեղաններ և այլն և այլն:

Տ Ե Ս Ի Լ Ա Ռ Ա Ջ Ի Ն

ՃԻՌՃԻՌՅ, յետոյ ՖՈՐՄԱՆՏԻ

Ճիտրձիտյ. (սրճարանէն դուրս սեղաններն ու
արուսները կը կարգադրէ). — Ի՞նչ հրէշային
օճ է: Անձրն մը՝ որ դադրելիք չունի, որու
տուն և փայլակ գիշերն ի բուն... ինչ և իցէ,
բաղդերնէս կարծես որ օղը կը բացուի, ապա
թէ ոչ այս առտու գործ ունէին մեզի պէս
ողորմելի, աղքատ դափփեձիները... Հիմայ
սակայն շուտով կու գան մեր սովորական յա-
ճախորդները, ուտի պէտք է որ ամէն բան
ի կարգի դրուած ըլլայ, պատրաստ...
Ֆորլանտի. — Էօ՛յ (կու գայ ձանրորդի զգես-
տով):

Ճիտրձ. — Ո՛հ. Պ. Գառլոյ, հրամեցէ՛ք:

Ֆորլ. — Սովորական նախաճաշ:

Ճիտրձ. — Ճամբորդելու վրայ էք:

Ֆորլ. — Այո՛, Թորին պիտի երթամ, և արդէն
մեկնած պիտի ըլլայի հիմա եթէ սա մեր ա-

պուշ ծառան ինծի շոգեկառքը կորսնցնել տուած
չըլար:

Ճիրտձ. — Վնաս չունի, ուրիշով մը կ'երթաս: Իսկ ես շատ զոհ եմ այս արգելքին վրայ որ ինձ առիթ տուաւ անգամ մ' ես ձեզ նախաճաշ տալու: (Այդ տեսակ մարդիկներ գտնուելը լաւ է որ մեզի պէս թշուառներուն յարգը ճանչցուի): Հիմայ կը բերեմ. (մեկկերտ շրայ է):

Ֆորդ. — Կեցիր, ... մեր ծառան դեռ հոս չեկաւ:

Ճիրտձ. — Ո՛չ դեռ:

Ֆորդ. — Միշտ այսպէս. անգամ մը եղած չէ որ ճիշդ գտնուի: Տունէն դուրս չելած ապրսպրեցի որ շուտով պայուսակս պատրաստէ և և հոս ինձի բերէ: Յամենայն դէպս գալու մօտ պիտի ըլլայ: Առ այժմ ես տիրոջը սրահիկը կ'ելնեմ, ստիպողական նամակ մ'ունիմ գրելիք:

Ճիրտձ. — Խնդրեմ, այնպէս ըրէ իբրև թէ տանդ մէջ ըլլայիր: Արդէն տան մարդը կը համարուիս: Բայց նախաճաշը:

Ֆորդ. — Վեր բեր:

Ճիրտձ. — Ծառայ եմ. (Գաւրոյ կը մեկկեր): Ի՞նչ բարի մարդ է: Եթէ ամէն յաճախորդ իրեն պէս ըլլար, հինգ տարուան մէջ ծառայուած թեան վիճակէս սրճարանին տէրը կ'ըլլայի: Անհնարին է որ ինձմէ ծառայութիւն մ'ուզէ, և յետոյ վարձք մը, բարի ձեռք մը չի տայ (դեպ ի խանութիև դուռն երբայրով): Է՛հ, սուրճ և կողահատ (միանգամայն ստորկերն ու առունները կը տեղաւորէ):

ՏԵՍԻԼ ԵՐԿՐՈՐԿ

ՊՈՐԹՈՒՅՑ և ՃՈՐՃԱՅՑ

Պորրորդ. — Է՛յ, Ճիրտճիրտ, տէրս տեսա՞ր:

Ճիրտձ. — Ա՛յո, վերն է և բաւական ժամանակ է որ քեզի կը սպասէ:

Պորր. — Ես ալ իրեն համար բաւական ժամանակ է որ աստիս անդին կը վազվզեմ: Լիննալիք չունի: Պորթոլոյ այս նամակը թըրթատուն տար: Պորթոլոյ կօշիկս մաքրէ: Պորթոլոյ կայարան գնա, տես թէ ցուցակը փոխուած է: Պորթոլոյ հոս, Պորթոլոյ հոն, միշտ պարելու հետ եմ: Երանի՛ քեզի որ շատ գործ չունիս:

Ճիրտձ. — Քեզի բան մ'ըսեմ: Շատ ծոյլ ես: Կ'ուզես ծառայութիւն ընել և տիրոջը հացն ուտել՝ օրն ի բուն լուսին դիտելով... Խելքդ գլուխդ ժողովէ. ո՛վ որ չաշխատիր կերիցէ մի':

Պորր. — Տգե՛ղ առած: Եւ կարծեմ թէ այս առտու նախաճաշ ըրած պիտի չըլլաս:

Ճիրտձ. — Ինչո՞ւ:

Պորր. — Ո՛հ, զարմանալի բան, վասն զի ո՛վ որ չաշխատիր կերիցէ մի':

Ճիրտձ. — Քեզի ո՛վ ըսաւ թէ չեմ աշխատած:

Պորր. — Ո՛հ, արդէն գիտենք թէ քանի յաճախորդի կը ծառայես:

Ճիրտձ. — Ի՞նչ կայ որ, ժամը դեռ Ծն է: Կէս ժամէ մը դատարանը կը բացուի և այն ատեն եկուր տես թէ ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ այս սրճարանին մէջ՝ որ դատարանին ամենէն մօտ գտնուողն է: Բոլոր փաստաբանները, դատաւորները, դատախազ և հետաքրքիր հոս կու գան. և որովհետև ամէնքն ալ կ'աճապարեն՝ վասն զի ժամանակին չափուած է, հազար

կտոր պէտք է ըլլալ որ մի և նոյն ժամանակ
ամենուն ծառայութեան հասնիմ: Բայց դու
հոս կեցած կը շողակրատես և տէրդ քեզի կը
սպասէ:

Պորթ. — Ստոյգ է, հիմայ կ'երթամ (կը սկսի
ըսել ապա ետ կը դառնայ): Հետաքրքրա-
կան բան մը պատմեմ քեզի:

Ճիտք. — Նախ տիրջդ քով գնա: Վերջը կը
պատմես. ես կ'երթամ նախաճաշի ամաններն
առնելու. (սրճարան կը մտնեն):

ՏԵՍԻԼ ԵՐՐՈՐԳ

Անկուտի տղան. — (Կարմիր հոխակոցով մը,
ըսեն վար պատիկ կողով մը կախուած, աջ
ձեռքը բռնած երկայն և ուստուտ գաւազան
մը՝ ներս կը մտնէ, ապա՝ տունները դիտե-
լով): Գեղեցիկ է, գեղեցիկ է յիբաի Միլանը,
և հասկցար իմ գիւղէս աւելի գեղեցիկ է: Ի՞նչ
գեղեցիկ տուներ, ի՞նչ գեղեցիկ սրարտէզներ:
Ի՞նչ գեղեցիկ զոստներ կը տեսնուին հոս
Միլանի մէջ. յիբաի հոս են բոլոր ազնուա-
կանները... Սակայն ամէն մարդ խնդալու ու-
նակութիւն մ'ունի... ամէնքը ինձի կը նա-
յին... և հասկցար: Թող գիտնան որ վերջա-
պէս ես իմ գիւղիս քաղաքապետն եմ: Բայց
միայն թէ, սա կառքին վրայի աներեսը՝ այդ
աւագակութիւնն ինձի պէտք չէր ընել... Բայց
ինչպէս որ պէտք էր հատուցի իրեն, եթէ դեռ
քաղաքապետ չըլլայի՝ անոր քիթը բերանը կը
ջախջախէի: Բաւական է, չորժեր ալ անոր
վրայ մտածել: Մասնաւորապէս պէտք եմ ու-
շողիք ըլլալ որ լուսահոգի պապուս գլխուն
եկածն ինձի ալ չպատահի... Բայց անիկայ
հասկցար բարի մարդ մ'էր: Կը թողոր որ
ամեն բան գլխուն բերեն առանց քաղաքա-

պետ եղած ըլլալու. երևակայեցէ՞ք ինչ որ է,
հասկցար: Ինձ կը պատմէր որ երբ առջի ան-
գամ Միլան եկաւ, յոգնած ըլլալով, նըս-
տաւ ծառագարդ տեղ մը... և սկսաւ քնանալ-
չորս ժամ վերջը կ'արթննայ, ոտքի կ'ենէ և
կը տեսնէ որ իր զգեստը սաստիկ ծանրացած
է... կը նայի... քղանցքին երկու ծայրերը
խոշոր գամերով գամուած... Յետոյ ինձ կը
յանձնարարէր որ ուշադիր ըլլամ, վասն զի
գաւառացիներու գլխարկէն պոչ մը կախելու
սովորութիւնն ունին (նայելով իւր գլխարկին),
Անտոն, կ'ըսէր ինձի հայրս երէկ, Անտոն,
ուշադիր եղիր պոչին... Է՜հ, բայց ինձի չեն
կրնար ընել... լուրջ դէմք... հաստ գաւա-
զան... քաղապետական քալուածք... և ա-
մէնքը զիս յարգեցին... հասկցար...
Բայց ինչպէս յոգնած եմ... բոլոր զիշերը
Ս. Ֆրանչիսքոսի ձիով ճամբորդել և այն սոս-
կալի անձրեկին... որչափ քուն ունիմ, ո՞հ...
ճիշդ մկնարջի քունի կը նմանի... Բայց Պ.
Ալպերթոյի նամակը... Անպատճառ իր տեղը
պիտի ըլլայ... Է՜հ, ես ամէն բան լաւ կ'ընեմ
միշտ, ինչպէս գրագիրս կ'ըսէ... Բայց Պ.
Ալպերթ ինձ յանձնեց որ իր եղբոր պատաս-
խանն իրեն տանիմ... Բայց այս երկիրը շատ
ընդարձակ է... և ճամբան ալ բնաւ չեմ յի-
շեր... հասկցար... Հոս աթոռներ կան, կրնամ
հանգստիլ... վերջը կ'երթամ տանտէրը կը փըն-
տեմ... (կը սկսի նստիլ): Բայց եթէ այս
աթոռներուն տէրը գայ... քաղաքավարու-
թիւնը կը պահանջէ որ հրաման խնդրեմ...
Ստոյգ է որ վերջապէս ես քաղ... և կրնամ...
բայց կ'ուզեմ ցուցնել որ երկրին սովորու-
թիւնները գիտեմ (կը նայի սրճարանին): Տան-
տէրն այս պալատը պիտի ըլլայ... Ո՞հ, ինչ
գեղեցիկ սրահ... և հասկցար... (ղիւսարկը կը
նստնէ և գոշխը ծռմելոտելով կրնամ... ար-
դեօք կարելի՞...

Տ Ե Ս Ի Լ Չ Ո Ր Ր Ո Ր Գ

ՃԻՌԲՃԻՌՅ և վերոյիշեալն

Ճիտրձ. — (Գրասն սեւմին վրայ) Ի՞նչ կ'ուզէք: Անկ. — (Յարգանքներն ընկելով) Ո՞հ, դմե ես տէրք:

Ճիտրձ. — Ի՞նչ բանի:

Անկ. — Այս աթոռներուն:

Ճիտրձ. — (Իներն իրեն) Ի՞նչ գոթական կերպարանք (Անկուռտի աղայիկն) ի՞նչ կայ որ:

Անկ. — Նստելու հրաման պիտի խնդրէի, վասն զի յոգնած եմ և շատ քուն ունիմ...

Ճիտրձ. — Բայց ազնիւս և սիրելի՛ս ասիկայ հասարակաց ննջարան չէ, այլ խահուէ մ'է...:

Անկ. — Խահուէ՞ մ'է... տէրս միշտ խահուէ կը խմէր...: Բայց ի՞նչպէս կարելի է այսպիսի մեծ ու գեղեցիկ բան մը խմել... Թերևս կտոր կտոր կրնայ ուտուիլ... (Անկելով սրձարարուցիկն):

Ճիտրձ. — Բայց ուսկի՞ց կու գար:

Անկ. — (Չեւրով ցոյց տալով) Անկից, հեռուէն, հեռուէն... (կը յորանջե և կը ձկտի): Ո՞հ, ի՞նչ եղած եմ, կիսամեծ, գրեթէ...:

Ճիտրձ. — (Վա՛յ թշուառական, բայց եթէ թուղում որ հոս մնայ, ի՞նչ պիտի ըսէ տէրս): Շատ լաւ, լսէ սիրելի պարոն. սա՛ աթոռին վրայ հանգիստ ըրէ... բայց գիտնաս որ քիչ ատենէն բազմութիւն կու գայ, և պէտք է ելնես երթաս:

Անկ. — Այո՛, այո՛... չնորհակալութիւն (կը նստի և կը քնանայ):

Ճիտրձ. — Խեղճ մարդ. բարի մարդ մը կ'երեւի բայց վերնատունը պակաս : . . . Երանի թէ ասանտէր չգար... յամենայն դէպս առաջին յաճախորդ գալուն՝ կ'արթնցնեմ ու ճամբու կը դնեմ:

Տ Ե Ս Ի Լ Հ Ի Ն Գ Ե Ր Ո Ր Գ

ՊՈՐԹՈՒՈՅ, ՃԻՌԲՃԻՌՅ և ԱՆԿՈՒՏԻ ԱՂԱՆ

Պորթ. — Ի՞նչ կ'ընես հոս (տեսնելով Անկուռտի աղան): Ի՞նքն է, ինքը:

Ճիտրձ. — Ո՛վ, ի՞նքը:

Պորթ. — (Նայելով Անկուռտի աղայիկն). Ճի՛շդ ինքն է... Ա՞հ, ա՞հ: Մեծ ապուշի մը կերպարանքն ունի...:

Ճիտրձ. — Մինչև հոս համակարծիք ենք:

Պորթ. — Ի՞նչ կ'ընէ հոս այդ բիրտը: Գուցէ կը ճանչնա՞ս:

Ճիտրձ. — Ե՛ս, ո՛չ: Քուն ունէր, ինձմէ խնդրեց որ վայրկեան մը հոտ հանգչի:

Պորթ. — Եւ դուն ալ թողուցիր. տանտիրոջմէդ վաթրտոց ուտելու վտանգի մէջ կը դնես ինքզինքդ: Վա՛յ անխելք, յաճախորդներդ տեսածնուն պէս՝ վայրկեան մը հոս չեն մնար...:

Ճիտրձ. — Ես այլ ճիշդ ասիկայ կը խորհէի... հիմայ կ'արթնցնեմ որ երթայ:

Պորթ. — Կեցի՛ր... (նորիկ Անկուռտի աղայիկ կը նայի) Ի՞նքն է, անտարակոյս:

Ճիտրձ. — Կը ճանչնա՞ս զինք:

Պորթ. — Այո՛, և ոչ: Չեմ գիտեր ո՞վ ըլլալը, սակայն ատիկայ այն մարդն է որ տիրոջ շոգեկառքի գնացքը կորսնցնել տուած է:

Ճիտրձ. — Աս աղէկ բան, ինքն ի՞նչ կը խառնուիքու տիրոջ գործերուն:

Պորթ. — Ես տիրոջ տարկաբաժնին մէջ կեցած՝ պայուսակը կը պատաստելի, յանկարծ ճամբուն մէջ հրէշային աղաղակ մ'էր որ լսեցի:

Պատուհան կը վազեմ, և կը տեսնեմ երկրին այս կապիկը... գուշակէ որո՞ն հետ:

Ճիտրձ. — Որո՞ն հետ: Ինչպէ՞ս:

Պորթ. — Կառապանի մը հետ: Այո՛ Տէր, կա-

ուպանի մը հետ: Ինչ բանի համար չեմ գիտեր, բայց կրնամ զքեզ ասահովցնել որ յիւրաւի տեսարանը շատ գուարճալի էր: Կառապանն իր խանութէն ծեծ մը կը քաշէր աջ ու ձախ, բայց այս թշուառականն ինքզինք կը պաշտպանէր՝ մէկ ձեռքը հովանոց մը բռնած՝ չուանի հարուածներուն դէմ կը դնէր, միւս ձեռքը գաւազան մը՝ քանի մ'անգամ կառապանին շփեց, և ով Աստուած իմ, այնչափ փափուկ՝ որ աշխարհի մէջ չի՛ կրնար բլաւգրեթէ խեղճ մարդուն քթին կէսը թոցոց: Անիկայ այն ժամանակ, օգնութիւն կանչեց, բազմութիւն մը հասան, բայց այս թշուառականը վտանգը տեսնելով կծիկը դրաւ:

Ճիւղձ. — Ուրեմն աւազակ մ'է, և ապուշ կը ձեւանայ... Հիմայ ցախաւելով կը վառնտեմ...:

Պորթ. — Սպասէ՛, թող որ հանգչի... Մէկ մը խանութ մտնենք ուր քեզ կը սպասեն, ես ալ պատառ մ'առնելու պէտք ունիմ... վասն զի մինչև հիմայ ծոմ եմ (կը մտնեն):

Տ Ե Ս Ի Լ Վ Ե Ց Ե Ր Ո Ր Կ

ՃԻՈՒՂԻՈՅ, ՓՍՈՂՈՅ և ԱՆԿՈՒՏԻ ԱՂԱՅ

Ճիւղձ. — (Վազելով ներս կը մտնէ, Փաօրոյիև նետ իրար բռնել խաղաղով) Ա՛հ, ա՛հ, գարկի, քեզի դպայ (միշտ կողմը կը վագէ):

Փաօ. — Ո՛հ, սո՛ւտ է, չկրցար դաչել:

Ճիւղձ. — Այո՛, այո՛, դպայ. (ներս կը փախչի):

Փաօ. — Ո՛հ, այո՛, սպասէ որ գամ զքեզ բռնենմ... կարգը քուկդ է:

Ճիւղձ. — Բայց... դպայ քեզի... (կը մտնենայ Փաօրոյիև, և բռնցի մը կը գարնէ) հիմայ դըպայ թէ ոչ:

Փաօ. — Ո՛հ, հիմայ փոխարէնը կը հատուցանեմ... (Խրարու ետև կը վագեն և Ճիւղձիոյ Անկուտի աղայի ետև կ'ապաստուակի որ քնոյ մէջ երեսը կը ծռւնուի): Կու գաս, անպատճառ դպրոց կու գաս, ես գիտեմ ընելիքս:

Ճիւղձ. — Ո՛հ, ահա դիւցազնը, հազիւ դպայ և այնչափ փափուկ է եղեր... Ո՛հ, խեղճ տղայ: Մայրիկ, կատուն ինձի՛ կը նայի... (Ճաղրածու ձեւերով) Ա՛հ, ա՛հ:

Փաօ. — Ո՛հ, կը տեսնուինք... պիտի վճարեմ (մեկնելու ժամանակ Անկուտի աղակ կը երշմարէ):

Ճիւղձ. — Փաօլոյ, Փաօլոյ, հոս եկուր: Սա մարդը նայէ, տանը քով տեսածնիս չէ՞:

Փաօ. — (կը նայի) Չգետէն այն կը նմանի:

Ճիւղձ. — Կ'ուզէր գմեզ ծեծել վասն զի իւր յիմարութեանց վրայ կը ծիծաղէինք: Ա՛հ, ա՛հ:

Փաօ. — Եւ մեզի կ'ըսէր որ զինքը յարգենք իբր իր գիւղին քաղաքայեալը:

Անկ. — Ո՛հ. (կը ձկտի և միշտ կողմը կը դառնայ քնանալու նաւար):

Փաօ. — (կը մտնենայ Ճիւղձիոյիև, բռնցի մը կ'իջեցնէ). Ո՛հ, հիմա հաւատար ենք (կը փախչի):

Ճիւղձ. — (Կ'ուզէ ետևէն վագել՝ յետոյ կը սխիխտակցի) Կեցի՛ր, Փաօլոյ, կը ներեմ քեզի վասն զի... Կ'ուզեմ զքեզ հրաւիրել բան մը ուտելու համար, չեմ գիտեր ալ ինչ... (կը մտնենայ կողովիև գոր Անկուտի աղակ քնացած ժամանակ ծռնկերուն վրայ դրած էր) Ո՛հ, թո՛ւզ:

Փաօ. — Ուրեմն, կուզե՛ս:

Ճիւղձ. — Դպայ լամ են:

Փաօ. — Բայց եթէ յետոյ դարձ...:

Ճիւղձ. — Ո՛հ, այդ որչափ վախ. նայէ ինչպէս կ'ընեն (կը մտնենայ և կը ջանայ որ կողովէ)

աւելու. Անկուտի աղաւ կը շարժի, ճիւղիոյ կը վախչի, յետոյ դարձեալ կը մտտեանայ նոյնն կողովը բռնելով): Վայ հրէշ, կարծածէս աւելի դժուար է եղբ...: Բաւական է, առ այժմ թողունք, երբ արթննայ, միջոցը կը խորհինք իր թուգերն ուտելու, առ այժմ կասկած չտալու համար երթանք քիչ մը խաղանք և ուշադրութիւն դնենք ո՞ր կողմէն պիտի երթայ:

Փաօ. — Բայց հիմայ դպրոցի ժամանակն է: Ճիւղ. — Ո՛հ, կարծես առաջին անգամն է որ դպրոցէն բացակայ կը գտնուինք: Կողով մը թուզը կարծեմ բաւականէն աւելի օրինաւոր պատճառ մ'էր: Կ'երթանք, այդչափ խղճահարութիւն մը ընէր... (կը սկսի մեկնել): Ո՛հ, կեցիր... (գորքերուն մէջէն րոշոր մը կը փնտռէ, րեքր մը դռնաւ կը քաշէ): Անպիտան, քիչ մը պզտիկ է... դուն ուրիշ թերթ մը չունի՞ս:

Փաօ. — Ի՞նչ պիտի ընես: Ճիւղ. — Ոչինչ. կտոր մը պիտի խնդանք: Ա՛հ, ա՛հ:

Փաօ. — Ըսէ նայիմ... Ճիւղ. — Կը տեսնես. տո՛ւր թուղթը...

Փաօ. — (կը նայի րդրասպանակը) (Ասիկայ ունիմ միայն) Ունեցածս միայն այս է... բայց այսօրուան դասերնի՞ս...

Ճիւղ. — Նայէ՛ հիմայ... Իբրև թէ գլխացաւ մը ունեցեր ես և շարադրութիւնդ չես կրցած ընել (րեքրր ձեռքէն կը յարկտակի): Հիմայ բան մը պէտք է որ երկու կտորը միացնենք: Անպիտան, ի՞նչպէս ընենք. (Անկուտի աղայի ետևը կ'անցնի՝ րոշորներով չափը կ'աւելնէ):

Փաօ. — Ո՛հ, կարծեմ կ'ուզե՞ս, հիմայ հասկըցայ... Ա՛հ, ա՛հ, այս շատ զուարճալի է: Ես քիչ մը սոսինձ ունիմ քովս. եթէ կը բաւէ: Ճիւղ. — Ապրի՛ս, հոս բեր. (րեքրերը իրար

կը վախցնէ). Ի՞նչպէս, սոսինձը զրքերուդ մէջ կը պահես, դպրատան մէջ կօշկակարութիւն կ'ուզես ընել:

Փաօ. — Քիչ մը հետս առի վասն զի երէկ Չէքքօն զիս վար ձգեց, ես ալ կ'ուզէի այս սօսինձը գլխարկին մէջ դնել և գլուխն անցունել:

Ճիւղ. — Ա՛հ, ա՛հ, շատ լաւ. քու վրէժդ ալ ուրիշ անգամ մը. (սոյն պահունն գրիչ կտրաւնար դռնը հանած՝ խոշոր տաւերով կը զրէրէրին վրայ. Իմ երկրիս Քաղաքապետը): Հիմա մեզի. (կը մտտեանայ Անկուտի աղայի և րեքրն անոր ուտելէն վար կը կախէ):

Փաօ. — Ա՛հ, ա՛հ, ի՞նչ կերպարանք: Ճիւղ. — Երթանք խաղանք, և ուշադրութիւն դնենք երբ արթննայ:

Փաօ. — (Ճիւղիոյի կը գարնէ) Հոս եմ, (կը վազնէ րիչ մը րատերաբեւեռի վրայ, և կը մեկնի):

Տ Ե Ս Ի Լ Ե Օ Թ Ն Ե Ի Ո Ր Դ

ՊՈՐՓՈՒՆՅ և ԱՆԿՈՒՏԻ ԱՐԱՏ

Պորք. — Դեռ կը քնանայ: (Անկուտի աղայի չորս կողմը կը դառնայ՝ որ խորդարով կը քնանայ, կը տեսնէ րոշորը): Եթէ դէմքէն պիտի դատենք՝ կատարեալ բիրտ գիւղացի մ'է, գիւղացիին գիւղացին: Հիմայ կը հասկնամ, կ'ուզեմ հետը խօսիլ որ գիտնամ թէ ո՞վ է: Է՛հ, ո՛հ, փութ կենդանի: Թաղես ալ՝ պիտի շարթնայ: (Քովը կը մտտեանայ դարձեալ և ուշով մը հրէրով, Է՛հ, Է՛հ):

Անկ. — (ուտերը րեքրով) Ո՛հ, անիծեալ լուեր... (չորս կողմը կը նայի ձգտելով) Վայրկեան մը կարելի չէ հանգիստ քնանալ:

Պորր. — Ե՛հ, Պ. Քաղաքապետ իմ գիւղիս, ծառայ եմ:

Անկ. — (Աս մարդը զիտ կը ճանչնայ) Բայց, Խնչպէս գիտէք:

Պորր. — Ո՛հ, շատ դժուար բան մը չէ գիտնալը... ձեր կերպարանքը կը բաւէ իմացնելու...

Անկ. — (Նպարտանալով մը) Անշուշտ, արդէն, իմ... իմ կերպարանքս... բուն իմս... արդէն, անտարակոյս... (կը պտտի):

Պորր. — (Փո՛ւճ կենդանի) Առաջին անգամն է որ Միլան կու գաք:

Անկ. — Անշուշտ, առաջին անգամ, և արդէն կարևոր էր. Իբրև քաղաքապետ... պէտք էի այս գիւղը գալ, որ, հասկցար, իմ գիւղս չէ:

Պորր. — Հաւնեցար:

Անկ. — Ո՛հ, անտարակոյս... և հասկցար, չկըրցայ բոլորը տեսնել, բայց տեսածս ալ գեղեցիկ էր, հաւնեցայ... միայն հասկցար, կ'ուզէին զլիսուս տգեղ խաղ մը խաղալ... բայց չլծողուցի որ ընեն:

Պորր. — (Ա՛հ, ա՛հ, վերջապէս):

Ճիտրձ. — (Պորրորդիկն) Ճամբայ դիր ատիկայ, հիմայ կու գան սովորական յաճախորդները:

Պորր. — Համբերութիւն վայրկեան մը (Անկուտի աղայիկն) Ո՛հ, ինչ ըրին քեզի:

Անկ. — Աւագակութիւն մը, հասկցար: Տէրըս ինձի ըսաւ... Միլան գնա՛, հոն կը գտնես Պ. Մաքսատունը. և հագիւ կ'անցնիս այդ պարոնի քովէն, պիտի գտնես մէկ... մէկ... ո՛հ... ըսաւ որ, ըսաւ որ երկու ձիերով գեղեցիկ կառք մը պիտի գտնես... և արդէն, ըսելիք չկայ, քաղաքապետ եմ...

Ճիտրձ. — Արդեօք հանրակա՞նք ըսաւ...

Անկ. — Ապրիտ, ճի՛շդ նաևորովարք... ապրիտ գաւակս. եթէ իմ երկիրս գալու ըլլաս, գրագիրս կ'ընեմ գրեզ:

Ճիտրձ. — Շնորհակալ եմ: (Ա՛հ, ա՛հ, ինչ յիմար):

Պորր. — Ուտի՞, յետո՛յ:

Անկ. — Ուտի, հասկցար, ինձ ըսաւ. ծառային 10 տանդիմ բարի ձեռք կու տաս, կառքը կը նստիս և կ'երթաս հոն մինչև որ կենայ ևղիցի հրապարակը:

Պորր. — Կարծեմ Մայր եկեղեցի կ'ուզէք ըսել:

Անկ. — Այո՛, հասկցար, կը հասկցուի: Ուտի այս կառքը տեսայ, ուզեցի վրան ելնել... բայց երկու գինուոր զիտ բռնեցին և հարցուցին թէ բան մը ունի՞մ քովս Պ. Մաքսատան յանձնելիք... Ես ալ, հասկցար, ճիշտը խօսելով բան մը չունէի անոր յանձնարարուած, բայց արթուն գտնուեցայ և յարմարցուցի թէ տէրս անոր բարեկներ կ'ընէ...

Ճիտրձ. — (Ա՛հ, ա՛հ):

Պորր. — (Եւ վերջը կ'ըսին թէ Պորթուտոն՝ մեռած է): Եւ անո՛նք:

Անկ. — Անոնք սկսան գրպանս պրպտել, և ուզեցին այս թուզի կողովը նայիլ, յետոյ ըսին որ հետերնին երթամ... և երեք ֆր. և եօթն տանդիմ ուզեցին... Մարդասպաններ, աւագակներ...: Ես չէի ուզեր, իրենց սպառնացայ որ իմ գրագիր եղբօրս կ'իմացնեմ և ինչպէս ինքը կ'ըսէ, բոլոր նոր օրէքներն իրենց վրայ կը գործադրեմ. բայց այն սրիկաներէն մէկն ինձի բռնցի մը տուաւ, ուրիշ մը ձեռքը գրպանս խոթեց և 5 ֆր. գողցաւ:

Պորր. — Յետո՛յ:

Անկ. — Իմ դատարանս կանչեցի զիրենք... յետոյ երկու ձիով կառքը վերադարձայ... տասն քայլ հեռի էի... երբ կառքը թիւն, թիւն, թիւն ըրաւ և մեկնեցաւ... Ես ալ, հասկցար,

1. — Ուրիշ յիմար մը:

սկսայ պոռալ որ կենայ և ետեէն վազեցի... Նշառան խնդարով կ'ըսէր ինծի. չիաօ, չիաօ (ձիերունն պէս կը վազէ): Այն ատեն բարկացած ցատկեցի մօտակայ կառքի մը վրայ և հրամայեցի որ այդ միւս երկու ձիով կառքի ետեէն վազէ...

Պորթ. — Քանի՞ ձի ունէր այս կառքը:

Անկ. — Մէկ:

Պորթ. — (ձիորսիոյիև) Իշու կառք մ'է հեծածը, հանրակառքի մ'ետեէն հասնելու համար: Ա՛հ, ա՛հ, ա՛ս աղուոր էր, աղուոր էր:

Անկ. — Բաւական ժամանակ վազելէն վերջ՝ երկու ձիով կառքը կեցաւ... Ես ալ իմս կեցունել տուի, վար ցատկեցի... և միւս կառքը դարձեալ թին, թին, թին ըրաւ և մեկնեցաւ... Ես ալ իսկոյն նոյն կառքիս վրայ ցատկեցի... Բայց այդ կառապանը՝ խօսքը մէկ ըրած անուշտ, հասկցար, միւս սպասաւորին հետ, չուզեր տեղէն շարժիլ և ինձի կ'ըսէ «Փրմը կ'ուզեմ եկած ճամբուս համար»: «Է՛հ, կ'ըսեմ անոր, նայէ քաղաքապետ եմ, չվայլեր որ ինձ այդպիսի բան մ'ընես» և Ծ սանդիմ տուի:

ձիորս. — Ա՛հ, ա՛հ:

Պորթ. — Բայց մէկ ֆրանք պէտք էիր տալ...

Անկ. — Նայէ, դո՛ւն ալ սկսար... Բայց եթէ երկու ձիու համար տասը սանդիմ կը վճարենք, մէկ հատի մը համար Ծ կու տան... կարծեմ:

Պորթ. — (ձիորսիոյիև) Պատասխան տուր տրաւամբանութեան:

ձիորս. — Ա՛հ, ա՛հ, վերջապէս ի՞նչպէս յարմարցուցիք:

Անկ. — Տեսնելով, հասկցար, որ ըմբոնողութիւնը կարճ է քիչ մը և մտրակով ինձի կը սպառնար, երկու երեք մուգ քթին բերնին փակցուցի. յետոյ որովհետեւ ասիկայ չէր բա-

ւեր և ֆր. մը կը պահանջէր, գաւազանով քիթը ջախջախեցի՛, և հասկցար, մեկնեցայ...

Պորթ. — Շատ լաւ ըրած ես... Բայց եթէ գքեզ ձերբակալէն:

Անկ. — Զո՛ւ:

Պորթ. — Է՛հ, կրնայ մէկը անշուշտ բանտ դնել տալ գքեզ:

Անկ. — Կ'ուզէի գիտնալ թէ ո՞վ կը համարձակի այդպիսի բան մ'ընել: Ինձի՞, գիւղիս քաղաքապետի՞ն... Բաւական է սա գաւազանս, հասկցար:

Պորթ. — Քեզի լաւ խորհուրդ մը տամ, լսէքեզի չվայլեր բռնութիւն գործածել, քաղաքապետ ես, կը հասկնամ, ծանրութիւն պէտք է...

Անկ. — (ախորժերով) Արդէն, անտարակոյս, հասկցար...

Պորթ. — Եթէ մէկը քու նկատմամբ քիչ մը շրջահայեաց ալ չգտնուի... խոհեմութիւն ունեցիր, քու արժանիքդ ճանչցիր, հանդարտ խօսէ, և ամէնքը գքեզ կը յարգեն:

Անկ. — Այո՛, այո՛: Ո՛հ, երբ կը նստիմ, հասկըցար... ամէնքն ինձի կ'ըսեն թէ թագաւորի մը կը նմանիմ:

Տ Ե Ս Ի Լ Ո Ւ Թ Ե Ր Ո Ր Դ

ՓԵՏՐՈՒՅՅԻ և վերոյիշեալք

Փետր. — (քստերարեւ կը մտնէ, և սրձարանի առջև կեցած): Է՛յ, խանութպան:

ձիորս. — Հրամեցէք:

Փետր. — Կաթով քաֆֆէ (կը նստի, օրագիր մը կ'առնու և կը կարդայ):

1. — Բնագրին մէջ բառախառ էր:

Պորր. — Հիմայ ո՛ւր կը մտածէք երթալ (Ա՛կ-
կոշտի աղայիկն):
Աճկ. — Տիրոջս քով:
Պորր. Ո՞վ է այս ձեր տէրը:
Աճկ. — Ինքն է, իմ տէրս... կ'ենթադրուի:
Պորր. — Բայց ո՛ւր կը բնակի:
Աճկ. — Հո՛ս. այս գիւղին մէջ, հասկցար: (Ի՛նչ
տարօրինակ մարդ):
Պորր. — Բայց այս գիւղը մեծ է:
Աճկ. — Վնաս չունի, հոգ չէ, կը գտնեմ զինք.
արդէն նամակ մը դրկած եմ:
Հիորձ. — (ներս կոչ գալ, Փետրուցցիի տըրձը
կը թերեւ, յետոյ Պորրույիկն) Գեո հո՛ս է այդ
մարդը: Ճամբու զի՛ր:
Աճկ. — (Պապս ինձ կ'ըսէր որ շահերդ ամե-
նուն մի՛ ըսեր, լաւ, ես ալ արդէն կարևորը
միայն կ'ըսեմ):
Պորր. — Է՛յ, հիմակ կը սկսի մարդ գալ հոս...
հանգիստդ առիր և լաւ կ'ըլլայ որ երթաս
տիրոջ տունը փնտռես:
Աճկ. — Անշուշտ, հասկցար, հիմայ կ'երթամ
(կ'առնու հոյսանոցը թևիկ տակ, կոտրվն ու
գաշագանը ձեռքը): Է՛յ, ստո՛յգ է որ հոս Մի-
լանի մէջ սովորութիւն կայ պոչեր կախելու
և ազնուական ու բարի մարդկանց վրան խն-
դալու:
Պորր. — Ո՛հ, զարմանալի բան, կ'ուզէք որ
պո՛չ կախեն ձեզի պէս քաղաքապետի մը:
Աճկ. — Այն ժամանակ, հասկցար, ես կը մեկ-
նիմ, (կը նայի գլխարկիկն): Բան չկայ, սակայն
միշտ պէտք եմ արթուն ըլլալ: (Գեպ ի դռն
թևիկ խորը կ'երթայ՝ անցնելով Փետրուցցիի
քովէն որ ոտքերն երկնցուցած է, կը գար-
նուշի ու քրիկ թերթիկ վրայ կ'իյնայ):
Փետր. — Չար սատանայ, նայէ թէ ո՛ւր կը
դնես ոտքերդ, ողորմելի արարած:
Աճկ. — Գու ուշադրութիւն դիր որ ոտքերդ հոն

չդնես՝ ուր ես իմ ոտքերս կը դնեմ... ապա
թէ ոչ գրագրիս կը յանձնարարեմ որ ատոնք
կտրէ, հասկցար: (կը սկսի մեկնիլ՝ նայելով
աչ ու ձախ):
Փետր. — (քուղոր տեսնելով) Ա՛հ, ա՛հ, ա՛հ,
ինչ չարածնութիւն:
Աճկ. — Այժմ ուսկից պէտք եմ երթալ: Հարցը
նեմ: Է՛յ, պարոն, այս կողմէ՞ն պիտի երթամ:
Հիորձ. — Բայց ո՛ւր կ'ուզէք երթալ:
Աճկ. — Տիրոջս քով, հասկցար:
Հիորձ. — Բայց ո՛ր փողոցը կը բնակի:
Աճկ. — Չուարճալի բան, իր տունը կը բնակի,
ոչ թէ փողոցը:
Հիորձ. — (Հասկցայ. կատարեալ տեսակէն
սպուշ մ'է): Այո՛, այո՛ գացէ՛ք ուր որ լաւ կը
կարծէք, լաւ է... (եթէ մէկ ոտքդ չի կոտրես):
Պորր. — (Աճկոշտի աղայիկ քով երթալով և
դէպ ի խորը առաջնորդելով) Միշտ սանկ շի-
տակ գացէ՛ք, յետոյ աջ, յետոյ դարձեալ աջ,
յետոյ նորէն աջ, վերջապէս միշտ դէպ ի աջ,
հասկցա՛ք, չէք սխալիր:
Աճկ. — Ուտի, հասկցար, միշտ այս կողմէն
կ'երթամ (ձախակողմը ցոյց կու տայ):
Պորր. — Ո՛չ, միշտ դէպ ի աջ:
Աճկ. — Ա՛հ, հասկցայ...
Պորր. — Հիանալի ճամբորդութիւն:
Հիորձ. — Յաջողութիւն, պարոն քաղաքապետ:
Աճկ. — (ըջօրիկ կը դառնայ և կ'ողջունէ) Ծնոր-
հակալութիւն, շնորհակալ եմ, հասկցար. (մեկ-
նելու ժամանակ կը զարնուի Մորիկիիկն որ
ներս կը մտնէ) Ո՛հ, նայեցէ՛ք թէ ո՛ւր կ'եր-
թաք: (Հոս ամէնքը կտր են) (կը մեկնի):

Տ Ե Ս Ի Լ Ի Ն Ն Ե Բ Ո Ր Գ

ՄՈՐԿԵՒ, վերոյիշեալը, և ԳՄՐԸՅ

- Մորիկի. — ԷՅ, խնութեան:
- Ճիրս. — Հրամեցէք:
- Մոր. — Կոլահատ:
- Ճիրս. — Պատրաստ (ներս կը մտնէ, սրձալակը): Վճյ անպիտան, կարծեմ ճիշդ ան է...
- Գար. — (ներս մտնելով) Պորթոլոյ, Պորթոլոյ: Պորթ. — Հոս եմ, հրամեցէք:
- Գար. — Կէս ժամ է որ զքեզ կը կանչեմ, և դուն ճամբուն բերանը կեցած կը նայիս թէ ո՞վ կ'անցնի կը դառնայ:
- Պորթ. — Ներեցէք, հոս կը սպասէի...
- Գար. — Շատ մի խօսիր. լսէ ինչ կ'ըսեմ, ես թղթատուն երթամ տեսնեմ թէ ինձի նամակ կ'այ, դուն ալ սա պիտակն իր հասցէին տար. յետոյ դարձիր հոս, պայուսակս առ և գնա՛ կայարան ինձի սպասէ, հասկցա՛ր:
- Պորթ. — Այո՛, տէ՛ր:
- Գար. — Տէ՛հ, սովորական ապշութիւնդ չըբռնէ. ժամն երկուքին անպատճառ կայարան գտնուիս:
- Պորթ. — Մի՛ տարակուսիք, ժամացոյցի ճշդութեամբ:
- Գարրոյ. — Քեզի՛ ալ աղէկ կ'ըլլայ, ուրեմն ըսածս հասկցար. (մեկնելու պահուկ կը նշխարե գփետրուցցի) Ո՛հ, Պ. փետրուցցի, կը ներէք, չտեսայ զձեզ. ի՞նչպէս էք:
- Փետր. — Լաւ, շնորհակալ եմ, դո՛ւք:
- Գարրոյ. — Սանկ, զէջ չեմ:
- Փետր. — Ինչ որ կը տեսնուի, ճամբորդութեան վրայ էք:
- Գարրոյ. — Այո՛, թորին կ'երթամ գործ մ'ու-

- նիմ շուտով տեսնելիք... բայց դուք, ինչ հրաշք է, Միլան գտնուիք, դուք որ միշտ գիւղերը կը կենաք և ոչ մէկուն հետ չէք ուզեր տեսնուիլ:
- Փետր. — Ինչ պիտի ընեմ, քաղքէն դուրս աւելի ազատ, համարձակ եմ: Այսօր ալ եկած եմ վասն զի ճիշտ այսօր վերջնական վճիռ մը պիտի տրուի խնդրոյ մը մասին որ ինձի յանձնուեցաւ և պիտի ստանամ...
- Մորիկի. — (Ո՛հ, ինչ կը լսեմ, մի գուցէ սա մարդը հակառակորդս ըլլայ) (կ'աւելու օրագիրը և կարդալ կը կեղծէ):
- Գարրոյ. — Յաջողութիւն կը մաղթեմ. կը ցաւիմ ձեզ հետ խօսիլ չկրնալուս համար... կարևոր գործ մ'ունիմ գոր մեկնելէս յառաջ պէտք եմ փութով ի գլուխ հանել...
- Փետր. — Ո՛հ, այդպէ՛ս ուրեմն: Խնդրեմ ձեր հանգիստը նայեցէք, յետոյ կը տեսնուինք:
- Գարրոյ. — Երթա՛ք բարեաւ: Երբ կրկին Միլան գալու ըլլաք, խնդրեմ, մեզի այցելէիք, մեծ հաճոյք մը պատճառած պիտի ըլլայիք:
- Փետր. — Շնորհակալ եմ, հաճոյքը ինձի պիտի ըլլայ (ձեռք կը սկսեմ, Գարրոյ կը մեկնի):
- Մորիկի. — Վճյ թշուառութեանս, խաբուած չեմ, ճիշդ այն է... պէտք եմ ստուգել: ԷՅ, (ճիրսիւղի). Ո՞վ է այդ պարոնը:
- Ճիրս. — Պ. փետրուցցին Միլանցի է, բայց զրեթէ բոլոր տարին քաղքէն դուրս կը բնակի... ամբարանոցի մէջ: Կը ճանչնա՞ք գուցէ:
- Մորիկի. — Ե՛ս, ո՛չ, շնորհակալ եմ: (Փետրուցցի, բուն հակառակորդս է: Գոհ եմ որ տեսայ այս պնդագլուխը որ փաստ, պատճառաբանութիւն չուզեր հասկնալ... Ո՛հ, բայց այս անգամ պիտի զոյնար... թէ՛ մնաս պիտի կրէ և թէ՛ պիտի խայտառակուի):
- Փետր. — (յետ կրկին նշխարելու գՄորիկի) Կարծեմ ճիշդ այն է... ջանամ խօսակցու-

Թիւն մը բանալ (կը նստի Մորիկիի դիմաց յրագիր մը ձեռքը, քիչ մը շուշ կարդայի վերջ) Ո՛հ, այս գեղեցիկ բան: Անգղիացիները՝ ձիւրալթարը Սպանիոյ կ'ուզեն թողնուլ... աւելի դիւրին է որ արկղակալ մը միլիոնատէր ըլլայ: Ի՛նչ կ'ըսէք ասոր, պարոն:

Մորիկի. — (կռակակն անոր կը դարձնէ արևանարհանքով մը) (Ինձի կ'ըսէ... բայց դատը շահելէս վերջ կը տեսնուինք. այնպիսի խընդրոյ մը ձեռնարկած ես որ քեզի վատահամ բաւութիւն կը բերէ և ոչ...):

Փետր. — (Ա՛ն է, տարակոյտ չվերցնէր. զիս ճանչցած է՝ հետը բնաւ դեռ չխօսած, ես ալ զինք առաջին անգամ դատարանի մէջ ճանչցայ: Ուստի, զիտեմ ընելիքս, քեզի կը ստուգեցնեմ որ քիչ մ'աւելի կրթութիւն ունենաս...) Է՛յ, ձիորճիոյ:

ձիորճ. — Հրամեցէ՛ք:

Փետր. — Թրափէցիտն դեռ չեկա՞ն հոս զիս փընտեւու համար:

ձիորճ. — Գեռ ո՛չ:

Փետր. — Կը ցաւիմ. իրեն հետ այսօրուան համար ժամադրած էինք... հոգ չէ, դատարանին մէջ կը տեսնուինք:

ձիորճ. — Հետը խնդի՛ր մ'ուսնիք:

Փետր. — Այո՛, բայց արդէն լմնցած կը համարուի. այսօր վճիռը պիտի տրուի:

ձիորճ. — Նպատատե՛ր, անշուշտ:

Փետր. — Ապահով եմ: Խնդիրը այնչափ յայտնի է, որ հակառակորդս զացեր Պ. Թրափէցիոյի կաշառք տուեր է որ ես դատս կորսնցնեմ:

ձիորճ. — Ըսել է որ հակառակորդդ անհաւատարիմ մէկն է:

Մորիկի. — Է՛յ, խանութպան:

ձիորճ. — (Փետրուցցիկն) Կը ներէք: (Մորիկիի) Հրամեցէ՛ք:

Մորիկի. — Գաւաթ մը ֆէրնէթ բեր ինձի:

ձիորճիոյ. — Հիմայ, (ներս կ'երթայ):

Տ Ե Ս Ի Լ Տ Ա Ս Ն Ե Բ Ո Ր Գ

ԱՆԿՈՒՍԻ ԱՂԱՆ և Վերոյիշեալը

Անկ. — (առուցիկ յարգանաց ձևեր ընկելով մեկն ողջունելու ձևով, ներս կը մտնէ) Դնորհակալ եմ, շնորհակալ, հասկցար... Ամէնքը զիս կը բարեկէն և գեղիս քաղաքապետը կը կոչեն... Եւ յիրաւի պէտք է ըսել որ կերպարանքս ճիշդ... ճիշդ... դէմք մը բուն... հասկցար: (Կը նայի չորս դիմ երկիւղածուքեալը) Ո՛հ, կարծեմ... բայց ես հոս մի և նոյն տեղն եմ... Ո՛հ, ճամբաս սխալած պիտի ըլլամ... Ինձի ըսին որ միշտ դէպ ի աջ գնա... արդեօք աջ սա՞ է (նստի բռնկելով): Հիմայ այս կողմը կը դառնամ (հակառակ կողմը կը դառնայ) այո՛, ահաւասիկ... աջ այս է: Ո՛հ հրաշք, նայէ թէ ի՛նչպէս առանց տեսնելու ձեռքերս կը տեղափոխեմ. (ներս կը սկսի դառնալ, բայց այս անգամ կամաց կամաց, երբեմն երբեմն կենարով զանազան դիրքով ընկելով անկէ անկեմ) Չախս հոս է, ձախս հոն է: Լա՛ւ, է՛հ, արդէն ճամբորդելով կը սովորեցուի... Կ'երդնում որ այս իմ գիւտիս վրայ զիս... զօրա... ո՛վ զիտէ, զօրավար մը կ'ընեն: Է՛հ, է՛հ: Բայց հիմայ... ո՛ր կողմէն պիտի երթամ... սա պարոններուն հարցնեմ. (կը մտնենայ Մորիկիի) Պարոն, ասկից երթամ շիտա՞կ է...:

Մորիկի. — (առանց անոր նայելու և ուսերը դարձնելով) Գժոխքին տակը գնա:

Անկ. — (քրի բերնի շարժում մը կ'ընէ, յետոյ կը մտնենայ Փետրուցցիի) (Անկայ կարծեմ թէ աւելի բարի է). Պարոն... շիտակ կ'երթամ...:

Փետր. — (աչքերը վեր կը վերցնէ) Ա՜հ, ա՜հ ինչ կերպարանք: Ա՜հ, ա՜հ (խերքն աչ ուսերը կը դարձրնէ և Մորիկի ձեռքերը դեմքի կոշ գուն, և երկուքը միասին արձանարձանով ուսերնիկ իրարու նակառակ կը դարձնեն):
 Անկ. — (Չեմ հասկնար... զինուորական փորձ կ'ընեն ասոնք... Կը բաւէ, հասկցար, կը սպասեմ... մէկն անշուշտ շիտակ ճամբան ցոյց կու տայ (դէպ ի խոր կ'երբայ և կը պտտի):
 Ճիտք. — (Ֆերմէրը Մորիկի թերեւով) Ահաւս սիկ պատրաստ է: (կը մտնենայ Փետրուցցիի):

ՏԵՍԻԼ ՏԱՍԵՐԻԿՈՒԵՐՈՐԳ

ՃՈՐՈՒԹՈՅ, ՓԱՍԹՈՅ, և վերոյիշեալը

Ճիտք. — (Փաօրոյի ձեռք ներս մտնելով զգուշորեամբ) Ուտի կարծեմ հասկցանք. ես սա կից ուշադրութիւն կը դնեմ, դու աղկից. է՛ն կարևոր վայրկեանն է այս:
 Փաօրոյ. — (Անկուտի աղաչին մտեն կ'անցնի որ ուսերը դարձնցած է, զգետի ծայրին կը դաշէ և կը փախչի) Պարոն քաղաքապետ իմ գիւղիս:
 Անկ. — Է՛հ, քիչ մը յարգանք, ապա թէ ոչ... հասկցար:
 Ճիտք. — (նախառակ կողմէն կը մտնենայ) Ա՜հ, ա՜հ պարոն քաղաքապետ իմ գիւղիս...
 Անկ. — (կը դառնայ), Ա՜հ, սրիկաներ, անշնորհքներ, (Ճիտքի ծայրակուն ձեռք կ'ընէ խնդրով) Ա՜հ, այո՛, քեզի կը հասկցնեմ: (Վետիկը կը դնէ կողովը և Ճիտքի խոսքին կը վագի. սոյն վայրկեանին միշտ կողմանէ Փաօրոյ կոշ գայ կ'առնէ կողովն ու կը փախչի):

ՏԵՍԻԼ ՏԱՍԵՐԻԿՈՒԵՐՈՐԳ

ՃՈՐՈՒԹՈՅ, ՄՈՐԻԿԻ, ՓԵՏՐՈՒՅՅԻ և ԱՆԿՈՒՏԻ ԱՂԱՆ
 Փետր. — (Ճիտքի խոսքին) Ի՜նչ կ'ըսես ասոր:
 Ճիտք. — Անշուշտ, իրատեսք ունիք. խելապատակին մէջ քիչ մը աղ պիտի չունենայ չըմբռնելու համար:
 Փետր. — Այսպէս ակնյայտնի բան, և սակայն, հակառակորդս չուզեր համոզուիլ:
 Մորիկի. — (Չեմ գիտեր ո՞ր մէկը զիս կը պաշտպանէ...)
 Փետր. — (Հասկցայ, այս աղէկ բան) (կը խօսի դարձեալ Ճիտքի խոսքին):
 Անկ. — (ներս կը մտնէ առանց գաւազանի և գլխարկի): Ո՜հ, ափսո՛ս, գաւազանս ալ զըլխարկս ալ կորսնցնել տուին ինձ: Եւ հիմա՞յ... Բարեքապետ մը առանց գաւազանի... Ա՜հ, պէտք է, հասկցար, որ տէ՛րս փնտռեմ ապա թէ ոչ գլուխս ալ կը կորսնցնեմ... բայց կողովս, այ չար սատանայ, հոս թողուցի, հոս... թուզե՛րս (փնտռելով):
 Ճիտք. — Տարակոյտ չկայ որ ձեր հակառակորդն աւագակ մ'է եղեր, սրիկայ մը, մէկ...
 Մորիկի. — Է՛յ, խանութպան...
 Ճիտք. — Հրամայե՛ք:
 Անկ. — Թուզերս, ո՛ր եմ թուզերս: Ո՜հ, ահաւասիկ առտուան երիտասարդը, իրեն հարցընեմ... հասկցար, իրեն:
 Մորիկի. — (դրամը պատրաստած է) Ասիկայ կողահատին համար, ասիկայ ֆէրնէթին, ասիկայ ալ քեզի համար, սրիկայ դու (ապտակ մը կ'իջեցնէ երեսին):
 Ճիտք. — Բայց պարոն (այլայլած):
 Մորիկի. — Որ քիչ մը շնորհքով խօսիլ սովորիս անոր հետ որ չես ճանչնար:

Տ Ե Ս Ի Լ Տ Ա Ս Ն Ը Չ Ո Ր Ս Ե Բ Ո Ր Գ

ԱՆԿՈՒՏԻ ԱՂԱՏ, ՃԻՌՈՒՄ, ՊՈՐԹՈՒՅ

- Ճիտրձ. — Ի՞նչ աղմուկ էր փրթաւ հոս: Ա՛հ, վայ ինձ: Ո՞վ կոտրեց այս գաւաթները:
- Պորթ. — Սա վայրենին ըրած պիտի ըլլայ, Լրեն համար սովորական բան է:
- Ճիտրձ. — (Անկոշտի աղայիև) Է՛, Բնչպէս եղաւ:
- Անկ. — Ա՛հ, վայ ինձ: Թուզերս կը փնտռէի՛ ուտերս ջախջախեցին, հասկցար... անի:
- Ճիտրձ. — Բայց դուք իմ այսչափ բաներս կոտորած էք, և գիտէք ինչ կ'ըսէ առածը, «Ո՞վ որ կոտրէ, կը վճարէ»:
- Անկ. — Բայց ո՞վ պիտի վճարէ իմ ուտերս:
- Ճիտրձ. — Բայց կ'ուզեմ որ իմիններս վճարուի: Դուս 15 ֆր. ապա թէ ոչ...
- Անկ. — Ո՛հ, ուսկի՞ց որսամ 15 ֆր.:
- Ճիտրձ. — Ես չեմ գիտեր: Կ'ուզեմ որ վճարուի. եթէ խենթ ես տունդ կեցիր, և բանի մէջ մի մտներ:
- Պորթ. — Բարեկամս իրաւունք ունի. վճարէ՛, ապա թէ ոչ բռնութեամբ կ'առնենք:
- Անկ. — Է՛հ, չփորձէ՛ք... եթէ պզտիկ մը դպչեք այնպէս մը կը ճգամ՝ զձեզ որ դէմ՝ քերնուդ գծագրութիւնը փոխուի... հասկցար:
- Պորթ. — Է՛հ, մէկդի գացէ՛ք, մի՛ կուտի՛ք, ես կը մտածեմ: Իբրև քաղաքապետ պէտք է իր հետ յարգանքով վարուիք:
- Անկ. — Ապրիտ, այդպէս է, հասկցար, կը հասկցուի որ աշխարհքի մէջ ապրիլ գիտես:
- Ճիտրձ. — Բայց ես չեմ ուզեր իմ իրաւունքս կորսնցնել:
- Պորթ. — (Կուզես փորձել այս արջուն բռնցիւները):

Ճիտրձ. — Ո՛հ, բայց ոստիկանատան կը դիմեմ:
 Պորթ. — Ինձի ձգէ որ առանց ոստիկաններու միջամտութեան զինք ստիպեմ վճարել, դուն ինձի օգնէ: (Անկոշտի աղայիև) Ահաւասիկ, իմ բարեկամս համոզուեցաւ: Երբ տէրզ գտնես անոր կ'ըսես զլսուդ եկածը, դրամը կ'առնու և կը վճարես, կ'ըլլայ: Այս նկատումը քեզի կ'ընենք՝ վասն զի դուք էք, և զիտենք զձեզ յարգել իբրև քաղաքապետ:

Ճիտրձ. — (Եւ չենք ուզեր քու զգուանքդ, փնթի՛ երես):

Անկ. — (Նաւենդով) Է՛հ, ո՛հ, այո՛... հասկցար, այո՛, կ'ընդունիմ առաջարկդ: (Եթէ մէկ մ'ալ զիտ տեսնէք):

Պորթ. — Ուտի հիմա ձեր տիրոջ քով գացէք:

Անկ. — Այո՛, այո՛, կ'երթամ... հասկցար...

Պորթ. — Բայց, պարոն քաղաքապետ, քաղքին միջէն այդ աղտոտ զգեստներով պիտի անցնիք. առանց մաքրելո՛ւ... Քաղաքապետ մը... ա՛ մօթ... չվայլեր... ինձի տուր որ տանիմ մաքրեմ...:

Անկ. — Այո՛, շատ լաւ... (կը նաւե կգետար), բայց շուտ ըրէք վասն զի կ'աճապարեմ:

Պորթ. — Անտարակոյս (Ճիտրձի աղայիև) (Եթէ չվճարէ առանց զգեստի կ'երթայ). (սրձարան կը մտնէ):

Տ Ե Ս Ի Լ Տ Ա Ս Ն Ը Հ Ի Ն Գ Ե Բ Ո Ր Գ

ԳԱՐՈՅ և վերոյիշեալք

- Գարոյ. — Բայց սակից աւելի գէշ բան կրնա՞յ մի ըլլալ: Ուրիշին նամակը բանալ, ասիկայ քրէական յանցանք է, բացարձակ կ'ուզեմ բողոքել... Ո՛հ, կը հասկցնեմ:
- Ճիտրձ. — Ի՞նչ կայ Պ. Գարոյ: Ի՞նչ պատահեցաւ:

Գարրոյ. — Երևակայեցէ՛ք. նամակատուն կ'երթամ և ապահով որ կարևոր նամակ մը պիտի գտնեմ՝ զոր շատ ժամանակէ ի վրայ եղբօրմէս կը սպասեմ... ընդհակառակն չեմ գտներ. կը կենամ դիպուածով և կը խօսիմ ինձի բարեկամ պաշտօնեաներէն մէկուն հետ, և անիւկայ ինձի ցոյց կու տայ նամակ մը զոր նամակատնէն ընդունած է առանց հասցէի. կը լափեմ նամակը և ինչ կը տեսնեմ. սպասած նամակս: Ո՞վ է բացեր, ո՞վ է այն աւագակը, շուն շանորդին որ ուզած է իմ գաղտնիքներս գիտնալ:

Անկ. — Ի՞նչ ունի այդ մարդը, աւագակներու վրայ կը խօսի... արդեօք իմ թուգերուս պէս իրեններն ալ գողցած են:

Գարրոյ. — Ո՛հ, բայց ես կը հասկցնեմ:
Ճիտք. — Լաւ կ'ընես:

Անկ. — (Բայց իմ զգե՞տտս: Այսպէս մնալով այլևս գիւղիս քաղաքպետը չեմ նմանիր):

Գարրոյ. — Բարեբախտութիւն եղած է որ այս առտու շոգեկառքը կորսնցուցած եմ: Եւ ճիշդ այս նամակս կը պահանջէ որ չմեկնիմ, այսպէս անօգուտ ճամբորդութենէ մ'ազատեցայ: Պորթուգոն հիմայ կայարան ինձի կը սպասէ և զիս չտեսնելով տուն պիտի վերադառնայ:
Ճիտք. — Պորթուգոն դեռ հիմայ եկաւ պայուսակն առնելու և դեռ հոս է...

Գարր. — Ի՞նչպէս, նորէ՞ն կորսնցնել պիտի տար շոգեկառքը: Այլ ևս պէտք է որ զինք ազատ արձկեմ, շատ անհոգ է:

Ճիտք. — Է՛հ, ներէ՛ այս անգամ, փնաս չունի:
Անկ. — (Կը նշմարի րերը մը զոր Պորրոյոյ զետիւնը ձգած պիտի ըլլայ, իր կարծիքով):
Ո՛հ, ի՞նչ է այս թերթը: Տեսնենք... հըմ...
Ո՛հ օրագիր մը պիտի ըլլայ... մեղք որ կարգալ չեմ գիտեր:

Տ Ե Ս Ի Լ Տ Ա Ս Ն Ը Վ Է Տ Ե Բ Ո Ր Գ

Պորթուգոն և վերոյիշեալը

Պորր. — Ճիտք՛իտ, նայէ՛... Ո՛հ, տէ՛րս...
Շատ լաւ. նայէ՛, պարոն տէ՛ր իմ, այս բայ նամակածրարը գտայ... վրան ձեր հասցէն գրուած է:

Գարրոյ. — Տո՛ւր նայիմ (կը նայի), ո՞ւր գտար:
Պորր. — Սա տխմարին զգեստին մէջ:

Գարրոյ. — (Անկուտի աղայիկէ քով կ'երրայ որ կը կարդայ, ուժով մը կը ցնցէ զայն) Է՛յ:

Անկ. — (Դառնալով) Է՛հ, ես, վայ... չեմ, հասկըցար:

Գարրոյ. — Ըտէ՛ տեսնեմ յիմար, ուսկի՞ց առիր այս նամակը:

Անկ. — Ո՛հ, նայիմ, ասիկայ, իմս է:

Գարրոյ. — Ըտէ՛, խօսէ՛, ո՞վ քեզի յանձնեց այս նամակածրարը:

Անկ. — Այս աղէկ, զարմանալի բան, իմ տէ՛րս:

Գարրոյ. — Որո՞ն պիտի տանէիր:

Անկ. — Իմ տիրոջս, հասկցար:

Գարրոյ. — Ի՞նչպէս, քու տիրոջ նամակը՝ քու տիրոջդ:

Անկ. — Այսինքն... նամակին տէրը... տիրոջ նամակը. այս ինչ խառնափնդորութիւն... հասկցար... վերջապէս քեզի՞ ինչ, դուն ի՞նչ կը խառնուիս:

Գարրոյ. — Շատ կը խառնուիմ, և եթէ չխօսիս զքեզ գաւազանով կը ծեծեմ և բանտ դնել կու տամ, կը հասկնամ:

Անկ. — Այս պակաս էր: Ի՞նչ անուշ ապուր, քանի որ Միլան եկած եմ:

Գարրոյ. — Ուստի, կ'ուզե՞ս պատասխան տալ թէ ո՛չ:

Անկ. — Բայց ի՞նչ պատասխան տամ: (Պորրո-
ւոյիև) Ո՞վ է այս մարդը:

Պորր. — Իմ տէրս է:

Գարրոյ. — Դո՞ւն ով ես:

Անկ. — Ես, իմ գիւղիս քաղաքապետը...

Գարրոյ. — Հասկցայ: Կատակ կ'ընես, անպի-
տան. Պորթոլոյ, գնա երկու պահապան զի-
նուոր բեր:

Անկ. — Ի՛նչ... պարոն տէր անոր... հասկ-
ցար:

Գարրոյ. — Վերջապէս, ըսէ՛ նայինք... այս նա-
մակն ուսկից առիք (վեր կը վերցնէ գաւա-
զանը):

Անկ. — Կամաց, կամաց... վա՛ր առ սա շփու-
կը¹... նամակը...

Գարրոյ. — Լա՛ւ:

Անկ. — Տէրս տուաւ ինձի:

Գարրոյ. — Ո՞վ է տէրդ, փո՞ւճ կենդանի:

Անկ. — Պարոն Աւպերդը:

Գարրոյ. — Աւպերթոյ ֆորլանտի՞:

Անկ. — Մահճ, պարոն Աւպերթը կ'ըսեմ... և
հասկցար:

Գարրոյ. — Ո՞ր գիւղի մէջ կը կենայ այս քու
տէրդ:

Անկ. — Իմ գիւղիս մէջ:

Գարրոյ. — Ո՞չ, ինչ համբերութիւն: Քաթթա-
րանեայէ՛ն ես:

Անկ. — Այո՛, ճիշդ Քաթթարանեա, Մոնթէ-
չիուրլոն գիս ղրկեց... (ինչպէս ալ կը գու-
շակէ):

Գարրոյ. — (Այս նամակը բուն եղբորս է) ...
Գիտնաս որ այս նամակն ինձի ղրկուած էր...

Անկ. — Ուստի դուք էք... հասկցար... իմ
տէրս...

1. — Գաւազան բարակ, ճեճի համար. Արարիկերու
զաւառաբառ:

Գարրոյ. — Բայց ըսէ ինձի... ինչո՞ւ բացիր այս
նամակը: Ո՞ւր դրած էիր, հոս միայն պահա-
րա՛նը կայ:

Անկ. — Պահարա՛նը... ի՛նչ կը նշանակէ պա-
հարան, չեմ հասկնար...

Գարրոյ. — Այն թուղթը՛ որ ասոր մէջն էր ...
փո՞ւճ կ'ենդանի:

Անկ. — Ա՛հ, այո՛... մի՛ բարկանար, պարոն
տէր:

Գարրոյ. — Ուստի՞:

Պորր. — Ըսէ՛, չո՛ւտ...

Անկ. — Ահաւասիկ... պարոն Աւպերթ այս
նամակն ինձի տուաւ որ տիրոջս տանիմ, որ
դուն ես եղեր... հասկցար, և ըսաւ ինձի.
Շո՛ւտով Միլան գնա՛, կ'ուզեմ որ շուտով ժա-
մանակին եղբորս ձեռքը հասցնես: Բայց խըն-
դրեմ. յիրաւի դո՞ւն ես իմ բուն տէրս...

Գարրոյ. — Եթէ վերջ չտաս՝ գրեզ ծեծի տակ կը
մաշեցնեմ:

Անկ. — Ի՛նչ ո՛չ, ո՛չ... ուստի, հասկցար, ինչ-
պէս կ'ըսէի, անիկայ ինձի ըսաւ որ զինքը
տունը կը գտնեմ... ճամբու մը մէջ՛ նախ շի-
տակ յետոյ դէպ ի ձախ... և ճիշդ հոն Մար
եղեղեզոյ ճակտին կոնակը... Կարծեմ թէ
ուրեմն հոս է:

Պորր. — (Ա՛հ, ա՛հ, ի՛նչ գեղեցիկ հասցէ):

Անկ. — Յետոյ ըսաւ, հասկցար, որ եթէ ճամ-
բան չգտնես՝ նամակը մէկու մը ցցուր, քեզի
կ'ըսէ: Ես ալ եկայ, հասկցար, այս երկիրս...
հոս գացի, հոն գացի... նամակը մէկու մը
ցցուցի, հարցնելով որ ո՞ւր է տէրս, անիկայ
ալ նամակը նայեցաւ, մտածեց, մտածեց...
յետոյ ինձի ըսաւ որ հոն մօտը գտնուած տու-
փի մը մէջ դնեմ, և այսպէս քիչ ժամանակէն
կ'ընդունի: Ի՛նչպէս ընեմ, ըսի: Մտածեցի.
բուն տիրոջը ձեռքը... և, այո՛՛ նորէ՛ն իմ
խելքս... հասկցար, զոյգը չունի. կտրեցի քիչ

մը նամակը, մէջը եղած թերթը դուրս քաշեցի, նամակատուփը ձգեցի, այս կերպով՝ մտածեցի, տէրս կ'ընդունի թերթը և կը տեսնէ որ ես այս գիւղս կը գտնուիմ, հասկցար, կու գայ զիս կը փնտռէ, և այսպէս, հասկցար, իմ յանձնարարութիւնս կ'ընեմ: Է՛հ, է՛հ, է՛հ, լաւ չեմ ըրած, նորէն իմ խելքս, նորէն իմ խելքս... է՛հ, է՛հ, հասկցար:

Գարրոյ. — Յիմար ես, ապուշ, ողորմելի արարած:

Անկ. — Ո՛հ, ս՛հ, ինչո՛ւ:

Գարրոյ. — Այսչափս բաւական է: Եղածն եղած է... Պորթոլոյ, հո՛ս ինձի սպասէ՛, կ'երթամ տեղեկագիր մը գրելու զոր իսկոյն հեռագրատուն կը տանիս:

Պորր. — Այո, տէ՛ր. (Հրահչք է, այսօր վերջապէս ոտքերս չափտի կարենան կտոր մը հանչգիտ առնուլ):

Տ Ե Ս Ի Լ Տ Ա Ս Ն Ե Ի Ե Օ Թ Ն Ե Բ Ո Ր Դ

վերոյիշեալը, (առանց ԳԱՐՈՅԻ) և քաղաքային Զինուոր

Անկ. — (Պորրոյոյիկ) իմ զգեստս, հասկցար, մաքրուեցա՛մ:

Պորր. — Այն երիտասարդին հարցուցէք (ցոյց տալով ձիորձիոն):

Անկ. — (ձիորձիոյիկ) Շնորհք կ'ընէ՞ք զգեստս...

ձիորձ. — Տո՛ւր ինձի 15 ֆր.:

Անկ. — Ո՛հ, ինչո՛ւ:

ձիորձ. — Կտորածներուդ փոխարէն:

Անկ. — Ո՛հ, սոս աղէկ, կարգի դրինք արդէն... հասկցար...

ձիորձ. — Գլուխդ անցնի կարգի դնելդ, 15 ֆր. կ'ուզեմ:

Անկ. — Ես ալ պիտի չտամ, միլիոն մ'ալ ունենամ պիտի չտամ, հասկցար:

ձիորձ. — Դուն ալ, հասկցար, առանց զգիտի տուն կ'երթաս:

Անկ. — Ո՛հ, ի՞նչ կ'ըտէք: Ա՛հ, ձեզի՛ պէս... գիտցէք որ քաղաքապետ եմ... և... հասկցար. հո՛ս բերէք զգեստս:

ձիորձ. — Տո՛ւր 15 ֆրանսը:

Անկ. — Քթերնուդ բերանուդ 15 բունցի կու տամ, գիտնաք (յարձակիլ կը ձևացնէ):

Պորր. — վճարեցէք, ամէն ինչ կը վերջանայ (խօսելով սևոր ձևս) և վար առ ձեռքդ:

Անկ. — Բան մը վճարելիք չունիմ:

ձիորձ. — Ես ալ քեզի բան մը տալիք չունիմ:

Անկ. — Շատ լաւ, երբ զգեստ չէք տար, Ես կ'երթամ կ'առնեմ, հասկցար...

ձիորձ. — Անգին գնա՛, հոս մտնելու հրաման չկայ (կը հրէ):

Անկ. — Ո՛հ, այո՛, նայինք (ձեռուն իրենք իրենց մէջ, Պորրոյոյ կը չաւայ մէջ տեղ մըտնեն):

Զինուոր. — Ի՞նչ կայ հոս, ի՞նչ կ'ընէք:

ձիորձ. — Սա մարդը՝ ձեռք մը սուրճի ամաններս կտորեց և չուզեր վճարել:

Անկ. — Բայց, պարոն, լսէ՛... հասկցար:

Զինուոր. — Գուր... վայրկեան մը (կը հսակ րոյապանակ մը և կը նայի Անկուտի աշայիկ):

Անկ. — Ի՞նչ ունի այդ մարդը: (Պորրոյոյիկ) Ո՞վ է այդ պարոնը:

Պորր. — Անոնցմէ մէկն է զորս ընդհանրապէս մեծագլխարկներ կը կոչենք. ուշադրութիւն դիր վասն զի կրնայ զքեզ յանկարծ բանտ տանիլ:

Անկ. — (Ողորմած Ատուած, ծպտեալ զինուոր մ'է):

Զինուոր. — Ստոյգ է որ այս պարոնին փաստ հասուցեր ես:

Անկ. — Հիմայ կը պատմեմ, հասկցար, գաւազանը... վերջապէս... ինքն էր... Պարոն մեծագլխարկ:

Զինուոր. — Խօսածդ գիտցիր... հեղինակութիւնը յարգէ:

Անկ. — Բայց... պարոն մեծագլխարկ...

Զինուոր. — Գե՛տ: Ես թաղային պահապան զինուոր եմ, և իշխանութիւնը կը ներկայացնեմ... և նախատինք չեմ ուզեր:

Անկ. — Ո՛հ, պահապան իշխանութիւն... Ես զձեզ չեմ նախատեր:

Զինուոր. — Ինձի պատասխան տուր. այս առտու վիրաւորած ես 13 թուով կառքին կառասանը:

Անկ. — Ե՛ս:

Զինուոր. — Այո՛, դո՛ն, անօգուտ է մերժել, հոս վկաները նշանակուած են:

Անկ. — Ա՛հ... այո՛, հասկցար, հիմայ կը յիշեմ. ո՛հ, բայց պարոն մեծագլուխ, այսինքն, տիկ... պահապան իշխանութիւն... ինքն էր որ կ'ուզէր մէկ ֆրանքս զողնալ:

Զինուոր. — Լաւ, ի՛նչ կ'ուզէ ըլլայ... հետտեկո՛ւր:

Անկ. — Ո՛ւր:

Պարր. — Ո՛հ, այս աղէկ բան, դէպ ի բանտ:

Անկ. — Ե՛ս... քաղաքապետ իմ գիւղիս:

Զինուոր. — Այո՛, գիտենք արդէն որ ծաղրաթուղթ մը կոնակդ առած քալած ես բոլոր քաղաքը:

Անկ. — Ե՛ս. ո՛հ, վայ ինձ, սո՛ւտ է:

Զինուոր. — Մո՛ւտ է: Ի՛նչ է այս թուղթը: Արբելիս, դուն կամ ապուշ և կամ աւագակ մ'ես: Պահականոցին մէջ վճիւր կը տրուի:

Անկ. — Ո՛հ, վայ ինձ, այս ալ գլուխս պիտի գար: Ո՛հ. ուհ (կոշ լայ):

Զինուոր. — Տուէ՛ք զգետար...:

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՍԱՐԱՆ

ԳԱՐԼՈՅ և ՎԵՐՈՅԻՆԷԱՅԻ.

Գարրոյ. — Պորթուլ...: Նորէն ի՛նչ կայ:

Անկ. — Ո՛հ, պարոն տէր, այս մեծագլուխը զիս բանտ կ'ուզէ տանիլ... ո՛հ, ո՛հ:

Գարրոյ. — Վերջապէս, պարոն, կրնայի՛ր գիտնալ թէ ի՛նչ բանի վրայ է խնդրը:

Զինուոր. — Քաղաքային պահապան զինուորաց օրինաց նկատմամբ ըրած զանցառութեան պատասխան պիտի տայ, 13 թիւ կառքի կառասանը վիրաւորած ըլլալուն համար:

Գարրոյ. — Չեմ գիտեր ի՛նչ ըսեմ... բայց ըսէ անգամ մը. ինչպէս ինքզինքդ այսչափ փորձանքներու ենթարկեցիր:

Անկ. — Ես ի՛նչ գիտեմ... Ես ալ չեմ գիտեր թէ ինչպէս եղաւ... հասկցար, այս երկրիս մէջ՝ ալ ամէն բան գլխուս եկաւ...:

Գարրոյ. — Շատ լաւ, պարոն, ասիկայ ապուշին մէկն է... գուցէ առաջին անգամ է որ այս քաղաքը կու գայ:

Անկ. — Այո՛, տէր, առաջին անգամ... բայց վերջինն է, այո՛ վերջինը:

Զինուոր. — Բայց ես իմ պարտքս պիտի ընեմ:

Գարրոյ. — Շատ լաւ, ես երաշխաւոր կ'ըլլամ իրեն, ահա իմ հասցէս (կը յսկննէ սևոր այցկտուսն ւր). այս մարդը քանի մը օր իմ տունս պիտի մնայ, և երբ կանչուի՝ պիտի ներկայանայ ըրածներուն մեկնութիւնը տալու:

Զինուոր. — Լաւ, այնպէս ըլլայ: Անուննիդ ի՛նչ է:

Անկ. — Մարքանթոնիոյ ֆէփփինոյ Անկուտի աղայ:

- Զինուոր. — (կը գրե) Պաշտօնդ:
 Անկ. — Ո՛հ, չեմ հասկնար:
 Պորբ. — Արուեստնիդ ինչ է:
 Անկ. — Ա՛հ, հասկցար. իմ գիւղիս քաղաքապետ եմ:
 Զինուոր. — Ո՞ր գիւղի:
 Անկ. — Ի՛մ, հասկցար:
 Գարրոյ. — Քաթթարանեայէն կու գայ, եղբայրս զրկած է զինք զանազան գործերու համար...:
 Զինուոր. — Շատ լաւ, քանի որ դուք իրեն կ'երաշխատէք...:
 Գարրոյ. — Վստահ եղիք:
 Զինուոր. — Քանի որ այդպէս է զինք ազատ կը ձգեմ: Յտեսութիւն:
 Ճիւղձ. — Ահաւասիկ զգեստը, բայց իմ դրամներս:
 Գարրոյ. — Ինծմէ պահանջէ: (Անկուտի աղաւթի) Շնորհակալ եղիր Աստուծոյ՝ եթէ այս վայրկենիս բանտը չես գտնուիր, բայց ուրիշ անգամ խելքդ զլուխդ ժողովէ՛ երբ առաջին անգամ կ'երթաս անձանօթ տեղ մը: Պորթուլոյ, ասիկայ տուն տար, և պատառ մը բան տուր որ ուտէ, անօթի պիտի ըլլայ: Քիչ աւենէն ես ալ տուն կ'ըլլամ (կը մեկնի):
 Պորբ. — (Ուսերը ձեծելով) Է՛հ, պարոն քաղաքապետ իմ գիւղիս:
 Անկ. — Է՛հ, ուրիշ խնդիր ալ կայ:
 Պորբ. — Ո՛հ, կ'ուզեմ հարցնել թէ, ինչ կ'ըսէք այս երկրին համար:
 Անկ. — Բայց... առաջին անգամ եկած ըլլալով, հասկցար, շատ բան զլխուս եկաւ, զոր ես ալ չեմ գիտեր:
 Ճիւղձ. — Բայց եթէ հիմայ ձեր երկրէն ուրիշ մ'ալ հոս գտնուելու ըլլար:
 Անկ. — Ո՛հ, այն ժամանակ, զորո՞ք ունէինք... Նէ՛հ: Արդեօք իմ գեղէս ուրի՛շ մ'ալ կայ: Ե-

թէ չուզեր ողջ զլուխն աւետարանի տակ դնել, թող նայի որ չըլլայ թէ առաջին անգամին քաղաք մ'երթայ, այլ միշտ երկրորդ անգամին, ես ալ պիտի ջանամ այսպէս ընելու և... հասկցար:

ՎԵՐՋ

7. Ա. Զուհեղիի սրբը. տրամ. - թարգմ. չ. Անանիա Գոնատրճեան. - Տպ. 1908, էջ 1-95. — Բ. Վարդապետի նամակը. զանեշտ. - չեղ. չ. Ա. Տիրոյեան. - Տպ. 1897, 1908, էջ 96-114.

8. Ա. Մարտին Պապային համեար. տրամ. - չեղ. Կորմոն և Գրանց, - թրգմն. իտալ. մերամժուներէն՝ չ. Ղեւոնդ Տայեան, - Տպ. 1909, էջ 1-94. — Բ. Անճրեւոս գիշեր մը. զանեշտ. - թրգմն. չ. Արիստ. Գասգանտիլեան. - Տպ. 1909, էջ 95-114.

9. Ա. Սանդուխտ համբերատար. տրամ. - չեղ. չ. Ա. Տիրոյեան. - Տպ. 1909, էջ 1-70. — Բ. Կեկուս սինէ արգարատէր. տրամ. - չեղ. չ. Ա. Տիրոյեան. - Տպ. 1909, էջ 71-135.

10. Ա. Պլուտոնի նաւարկեալները. տրամ. - թրգմն. չ. Արիստ. Գասգանտիլեան. - Տպ. 1909, էջ 1-40. — Բ. Անտակ սրգին. տրամ. - չեղ. Ռափ. Ալթափլլա. - Տպ. 1909, էջ 41-68. — Գ. Երկու հաւարկառք. զանեշտ. - Տպ. 1909, էջ 69-92.

11. Որդին հօրը բանտապան. - չ. Արիստակէս Բասքանտիլեան. - Տպ. 1916.

12. Հասկանները. - թրգմն. չ. Մանակ Տէր-Մովսէսեան. - Տպ. 1916.

13. Ա. Որդիական սերը. — Բ. Երկու ազանեակք. - թրգմն. չ. Յակովբ Տիրոյեան. - Տպ. 1916.

14. Ա. Փէլեկոյի Փիլոա. — Բ. Առաջին անգամ է Մեւն. զանեշտ. - թրգմն. չ. Ալեքսիս Յովսէփեան. - Տպ. 1916.

15. Դարձը. Ողբերգութիւն պատմական. - չեղ. չ. Սիմոն Երեմեան. - Տպ. 1917, էջ 48.

Խորարանչիչը հատորը կ'արժէ ֆր. 0,70

Ողբեմախումբ ընդամեն

NL0317414

8246

Գինն է՝ ֆռ. 0,70

